

การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการการปกครอง
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

A STUDY FEEDBACK ON RELIGIOUS AFFAIRS PERFORMANCE OF BUDDHIST PRIESTS FROM THE VIOLENCE SITUATIONS IN PATTANI PROVINCE

SERGEANT MAJOR CLASS CHALERMKIAT SAKDISET

A THEMATIC PAPER SUBMTTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
PROGRAM IN GOVERNMENT
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

หัวข้อสารนิพนธ์	:	การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี
ชื่อนักศึกษา	:	จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์
ชื่อปริญญา	:	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	:	การปกครอง
ปีพุทธศักราช	:	2566
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนทองแก้ว

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง

คณบดีคณะสังคมศาสตร์ .....
(พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....
(พระครูอรุณสุตาลังการ, รองศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....
(ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร)

กรรมการ /อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....
(รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว)

กรรมการ .....
(พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร, ดร.)

กรรมการ .....
(ดร. สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา)

(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

Thematic Topic	:	A Study Feedback on Religious Affairs Performance of Buddhist Priests From the Violence Situations in Pattani Province
Student's Name	:	Sergeant Major Third Class Chalermkiat Sakdisat
Degree Sought	:	Master of Political Science
Program	:	Government
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon
Co-Advisor	:	Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Political Science (Government)

Dean of Faculty of Social Sciences .....
(Phrakhrupaladsuwatthanaphromajariyakhun)

Thematic Committee :

Chairman .....
(Phrakhruarunsutalangkarn, Assoc. Prof. Dr.)

Member (Advisor) .....
(Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon)

Member/Co-Advisor .....
(Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew)

Member .....
(Phramaha Ekkawin Piyaweero, Dr.)

Member .....
(Dr. Sitthipong Sitthiphataraprabha)

(Copyright of Mahamakut Buddhist University)

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี**
ชื่อนักศึกษา	:	**จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**การปกครอง**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**ดร. สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว**

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี 2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาจากผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจและหาแนวทางแก้ไขของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย พระสงฆ์ และสามเณร จำนวน 506 รูป ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครซี่ & มอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 217 รูป การวิจัยครั้งนี้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed methodology research) ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ และสามเณร จำนวน 506 รูป ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยทำการสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเลนมาตรฐาน (Standard Deviation) และข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า :

1. การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์ รองลงมาคือ ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามลำดับ

2. พระภิกษุ สามเณร ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับผลกระทบในการดำรงชีวิต คือ มีความไม่ปลอดภัยในชีวิตในการดำรงชีวิตปกติในบริเวณวัดและนอกวัด ไม่มีความปลอดภัยในการบิณฑบาต ผลกระทบในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทาง

พระพุทธศาสนา และการให้การสังคมสงเคราะห์ต่างๆ ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางในการแก้ไขหรือลดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรในพื้นที่ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ มีดังนี้ 1. ให้รัฐบาลพิจารณาแต่งตั้งข้าราชการใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและคุณธรรม มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่กำหนดเฉพาะศาสนาใดศาสนาหนึ่ง 2. ให้รัฐบาลพิจารณาติดตั้งเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย เพื่อให้วัดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ใช้สื่อสารกับหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ กรณีที่มีเหตุร้าย 3. ให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการปฏิบัติภารกิจด้วยความรับผิดชอบและความเป็นจริงเป็นที่สุด

คำสำคัญ : การศึกษา,ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจ,เหตุการณ์ความไม่สงบ

ABSTRACT

Thematic Topic	**:**	**A Study Feedback on Religious Affairs Performance of Buddhist Priests From the Violence Situations in Pattani Province**
Student's Name	**:**	**Sergeant Major Class Chalermkiat Sakdiset**
Degree Sought	**:**	**Master of Political Science**
Program	**:**	**Government**
Anno Domini	**:**	**2023**
Advisor	**:**	**Dr. Supreecha Chamnanphuttiphon**
Co-Advisor	**:**	**Assoc. Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew**

The objectives of this thematic are 1. to study the impact on the ministry of novice monks from the violent in Pattani province 2. to analyze the problems from the impact on the ministry and find solutions for novice monks from the violent in Pattani province. Samples used in research monks and novices based on Krejcie & Morgan's ready-made table, 217 people were sampled, and the research was based on a mixed methodology research of population, including monks and novices. It consisted of quantitative research, in which the researchers conducted survey research, collected data using questionnaires, and qualitative research. Use interview form Data was collected through in-depth interviews with 5 key informants, analyzing data using ready-made programs for social science research to determine frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results of the research were :

1. A study of the impact on the ministry of novice monks from the violent in Pattani province as a whole is the largest. On a side-by-side basis, it was found that the highest average aspect was the impact on the fulfillment of monastic work, followed by the impact on religious affairs in daily life, and the lowest average aspect of the impact on the propagation of Buddhism, respectively.

2. Novice,monks in the 3 southernborder provinces are affected in their livelihoods, i.e. they are not safe in their lives to live normally in the temple area and

outside the temple. There is no safety in worship, the impact of religious rituals. The researchers found that the guidelines for correcting or minimizing the impact on the livelihood and ministry of monks were not affected. Novices in the 3 southernbordar provinces are as follows: 1. The government shall consider appointing civil servants in the 3 southern border provinces of Thailand who are knowledgeable, capable and moral, multicultural It does not discriminate without defining a particular religion. 2. The government shall consider installing modern communication tools so that temples in the 3 southernmost provinces can communicate with various agencies or organizations. 3. The government shall allocate a budget to subsidize the practice. Mission with responsibility and reality is final.

Keywords: I mpact on Ministering, Unrest

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยการความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร ดร.สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา รองศาสตราจารย์.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว และอาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัย อีกทั้งได้สละเวลาในการชี้แนะแนวทางตลอดจนการตรวจแก้ไขจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ รองศาสตราจารย์.ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความรู้ที่ได้อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย และกรุณาให้ความรู้และคำแนะนำตลอดจนข้อคิดเห็นต่างๆ ในการวิจัย

ในครั้งนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราชทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ดูแลช่วยเหลือในด้านเอกสารการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนนักศึกษา สาขาวิชาการปกครองทุกท่าน ที่กรุณาให้กำลังใจรวมทั้งความห่วงใยที่มอบให้ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความรู้ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างดียิ่ง

ประโยชน์และคุณคำอันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบความดีทั้งหมดนี้แด่บิดามารดา และครู - อาจารย์ อันเป็นที่เคารพสูงสุด รวมทั้งเพื่อนๆ ที่ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วยผู้วิจัย

เฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

บทคัดย่อ ..... **จ**

กิตติกรรมประกาศ ..... **ช**

สารบัญเรื่อง ..... **ฌ**

สารบัญภาพ ..... **ญ**

สารบัญตาราง ..... **ฐ**

บทที่ 1 บทนำ 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 คำถามการวิจัย 2

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย 2

1.4 ขอบเขตของการวิจัย 2

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ 3

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 3

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท และการปฏิบัติศาสนกิจของ พระภิกษุ สามเณร และวัดใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ 4

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความไม่สงบ 6

2.3 แนวคิดและทฤษฎีแนวทางการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความรุนแรง ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 40

2.4 แนวคิดและทฤษฎีการแก้ปัญหาความรุนแรงในชายแดนภาคใต้ 41

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 43

2.6 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย 46

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย 47

3.1 วิธีการและขั้นตอนในการวิจัย 47

3.2 เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง 48

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 48

3.4 การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ 49

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล 51

3.6 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล 52

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย 53

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	54
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	55
4.2 ผลการวิเคราะห์ การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี	57
4.3 ข้อเสนอแนะและผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี	58
4.4 ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	67
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	71
5.1 สรุปผลการวิจัย	71
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	75
5.3 ข้อเสนอแนะ	78
บรรณานุกรม	80
ภาคผนวก	82
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	83
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	85
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตราวจสอบเครื่องมือ	87
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล	91
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	94
ภาคผนวก ฉ หนังสือจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	99
ภาคผนวก ช แบบสอบถาม	101
ภาคผนวก ซ แบบสัมภาษณ์	105
ภาคผนวก ฌ ตารางแสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	107
ภาคผนวก ญ ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)	115
ภาคผนวก ฎ รูปภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	118
ประวัติผู้วิจัย	122

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	55
4..2	แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยรวม.....	57
4.3	แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ.....	58
4.4	แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพรรษา.....	59
4.5	แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ.....	59
4.6	แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม.....	60
4.7	แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม.....	60
4.8	แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยรวม.....	61
4.9	แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานีด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน.....	62
4.10	แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานีด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา.....	63
4.11	แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานีด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	64
4.12	แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานีด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์.....	65

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	46

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับเป็นนโยบายเสริมสร้างความมั่นคงที่เป็นแก่นหลักของชาติ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2558, หน้า45) เนื่องจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานหลายทศวรรษนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 จนถึงปัจจุบันทำให้มีผู้ได้รับผลกระทบจำนวนมากพัฒนาการของปัญหามีความซับซ้อนละเอียดอ่อนและมีความเชื่อมโยงกันหลายมิติสาเหตุหลักของปัญหาคือเรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์การต่อสู้ที่ใช้ความรุนแรงเป็นผลมาจากคนกลุ่มหนึ่งที่มีอุตมการณ์ต้องการแบ่งแยกดินแดนได้นำเงื่อนไขทางอัตลักษณ์มาขยายผลในการใช้ความรุนแรงทำให้เกิดบรรยากาศความกลัวความไม่ไว้วางใจกันระหว่างรัฐกับประชาชนและประชาชนกับประชาชน (บุญเอื้อ บุญฤทธิ์, หน้า, 2556, หน้า 13)

จากเหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดความหวาดระแวง และการปรับตัวในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้ตนเองอยู่รอดภายใต้สถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงไม่ยกเว้นแม้แต่บุคคลในกลุ่มพระภิกษุ สามเณร ที่ปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวที่จะต้องปรับตัวและปรับวิธีการปฏิบัติศาสนกิจให้เหมาะสมสอดคล้องและเพื่อความปลอดภัยต่อชีวิตและศาสนสมบัติการงดออกบิณฑบาตหรือการออกบิณฑบาตโดยมีกำลังของเจ้าหน้าที่ทหารคอยคุ้มกันการเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางด้านหลักคำสอนของศาสนาเป็นอย่างมากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย หรือการดำรงชีวิตของพระภิกษุสามเณรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

พระพุทธศาสนาเป็นหนึ่งในศาสนาที่มีประชาชนอยู่ในพื้นที่และได้รับผลกระทบจากปัญหาความไม่สงบที่ส่งผลต่อร่างกาย จิตใจของชาวพุทธ องค์กรทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีวัดและพระภิกษุสงฆ์เป็นตัวแทนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำหน้าที่ในการใช้ธรมะในการเยียวยารักษาบาดแผลทางจิตใจของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อให้การเยียวยาจิตใจผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่กล่าวมามีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยเรื่องนี้ขึ้นเพื่อศึกษาถึงการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยจะทำให้ทราบถึงผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรในพื้นที่ดังกล่าว จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นนอกจากนั้นผลการวิจัยยังทำให้ทราบถึงวิธีการปรับตัวและการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการ

ปฏิบัติศาสนกิจให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของสถานการณ์ความไม่สงบเพื่อความปลอดภัยของพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนทำให้ทราบถึงปัญหา และความต้องการความช่วยเหลือของพระภิกษุสามเณรในพื้นที่ต่อภาครัฐ อันจะทำให้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความช่วยเหลืออุปถัมภ์แก่พระภิกษุ สามเณรที่ปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในจังหวัดปัตตานี ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมก่อให้เกิดขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติสืบทอด และดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ในจังหวัดปัตตานี อย่างยั่งยืนสืบไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี มีผลอย่างไร

1.2.2 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี มีอะไรบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาจากผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจและหาแนวทางแก้ไขของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาเรื่อง การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ พระสงฆ์ และสามเณร จำนวน 506 รูป (ณ วันที่ วันที่ 30 มิถุนายน 2565) และสัมภาษณ์

1.	พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส	1	รูป
2.	รองเจ้าคณะจังหวัด	1	รูป
3.	เจ้าคณะตำบล	1	รูป
4.	เจ้าคณะอำเภอ	1	รูป
5.	เจ้าคณะจังหวัด	1	รูป

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบได้แก่ ด้านวิถีการดำรงชีวิต ด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ด้านการเผยแผ่หลักคำสอนของศาสนา

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ สถานที่ที่ใช้ในการวิจัย คือ จังหวัดปัตตานี

1.4.4 ขอบเขตด้านเวลา

ได้แก่ กำหนดเวลาการวิจัย ตั้งแต่ 1 สิงหาคม - 28 กุมภาพันธ์ 2566

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร อันเกิดจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และส่งผลทำให้พระภิกษุ สามเณรในพื้นที่ดังกล่าวมีการปฏิบัติศาสนกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งในด้านวิถีการดำรงชีวิต การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และการสังคมสงเคราะห์ต่างๆ

1.5.2 เหตุการณ์ความไม่สงบ หมายถึง ภาวการณ์ หรือเหตุการณ์ เช่น ความวุ่นวาย การก่อการร้าย การก่อกวน การวางเพลิง การปล้นสดมภ์ การฆ่า ทำร้ายร่างกาย และหรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ.2543 เป็นต้นมา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบถึงผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

1.6.2 นำผลจากกการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาจากผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจและหาแนวทางแก้ไขของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท และการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร และวัดใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความไม่สงบ

2.3 แนวคิดและทฤษฎีการแก้ปัญหาความไม่สงบ

2.4 แนวคิดและทฤษฎีการแก้ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดปัตตานี

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทและการการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร ใน 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้

พระพุทธทาส (2544, หน้า 39) บทบาทและการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร มี 2 ลักษณะ คือบทบาทและการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร ที่จะต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตร และบทบาทที่มีต่อสังคมในฐานะเป็นพระภิกษุ สามเณร

2.2.1 บทบาทและการปฏิบัติศาสนกิจที่จะต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตร พุทธทาสภิกขุ” อธิบายคำว่า “กิจวัตร" ไว้ว่า

“คำว่า “กิจวัตร” มิได้หมายถึงกิจเล็กๆ น้อยๆ ที่ภิกษุ สามเณรจะพึงปฏิบัติ คำว่า “กิจวัตร" นี้แปลว่า “กิจและวัตร” คำ ว่า “กิจ” หมายถึงกิจสำคัญหรือจำเป็นที่ต้องทำ,ส่วนคำว่า “วัตร” หมายถึงข้อปฏิบัติที่รองๆ ลงมาที่ควรทำ, กิจ หมายถึง ต้องทำ, วัตร หมายถึงควรทำ, ส่วนที่เป็นกิจถ้าไม่ทำจะเสียหาย ถึงกับ สูญเสียความเป็นภิกษุ สามเณร, วัตร ถ้าไม่ทำจะทำให้เป็นภิกษุสามเณรที่ทราม”

สรุปได้ว่า พระภิกษุ สามเณร จะต้องมีกิจวัตรที่ต้องปฏิบัติ จึงจะเป็นภิกษุ สามเณรที่ปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา กิจวัตรเป็นของพระภิกษุ สามเณรโดยเสมอกัน แต่ผู้ปฏิบัติต้องรู้จักสถานะแห่งตนว่าเป็นพระภิกษุ สามเณร แล้วปฏิบัติให้เหมาะสมแก่ภาวะแห่งภิกษุหรือ

สามเณรตามกรณี โดยทั่วไปกิจวัตรที่พระภิกษุ สามเณรจะต้องปฏิบัติมักจะมีการกำหนดไว้ 10 ประการ คือ

1. บิณฑบาต
2. กวาดวัด
3. ปลงอาบัติ
4. ทำวัตรและสวดมนต์
5. ขวนขวายปัจจเวกขณ์และภาวนา
6. อุปัฏฐากอุปัชญาย์อาจารย์
7. บริหารสิ่งของและร่างกาย
8. ขวนขวายเรียนธรรมวินัย
9. เอาใจใส่ของสงฆ์และกิจสงฆ์
10. ดำรงตนให้น่าไหว้

2.2.2 บทบาทและการปฏิบัติศาสนกิจที่มีต่อสังคม

ในฐานะที่พระภิกษุ สามเณร เป็น 1 ในพระรัตนตรัย (พระสงฆ์) ได้รับการยกย่องเป็นปูชนียบุคคล และเป็นผู้นำสังคมในหลายด้าน บทบาทของวัดและการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร ที่มีต่อสังคมไทย จึงมีอย่างน้อยดังต่อไปนี้

1. พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชนในทางวิญญาณเป็นที่พึ่งทางจิตและช่วยแก้ปัญหาส่วนตัวและปัญหาสังคมอันเกิดจากการทะเลาะวิวาทระหว่างสมาชิกในสังคมด้วยกัน

2. สถาบันวัดเป็นสถานศึกษาแก่ประชาชน สมภารเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์เป็นผู้สอนหนังสือ ศาลาวัดใช้เป็นที่เรียนหนังสือ และวัดยังเป็นที่อยู่อาศัยเล่าเรียนของพระภิกษุ สามเณร และเด็กโดยทั่วไป

3. วัดเป็นประดุจโรงพยาบาลให้การรักษาพยาบาลแก่คนเจ็บไข้ได้ป่วยทั้งที่เป็นโรคทางจิตและโรคทางกาย

4. วัดมีบทบาทสำคัญไม่น้อยทางการเมือง และพระสงฆ์มีบทบาทไม่น้อยเช่นกัน ดัง จะเห็นได้ว่า ในยามเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักการเมืองมักเข้ามาหาพระสงฆ์เพื่อขอให้ท่านแนะนำประชาชนให้เลือกตน และในบริเวณวัดยังใช้เป็นสถานที่ตั้งตู้ลงบัตรเลือกตั้งเป็นเวทีสำหรับการหาเสียงของนักการเมือง

5. วัดเป็นประดุจพิพิธภัณฑ์สถาน คือเป็นที่เก็บและรวบรวมสมบัติโบราณอันล้ำค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษาวัฒนธรรมต่างๆ ของชาติ

6. วัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมสำหรับประชาชนผู้ซึ่งต้องการจะแสวงหาบุญกุศล และวัสดุสิ่งของที่มีอยู่ในวัดก็จะถูกประชาชนยืมไปใช้เพื่อประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ด้วย

7. บริเวณวัดใช้เป็นสถานที่แสดงมหรสพ และสิ่งบันเทิงต่างๆ ยามมีเทศกาลงานประจำปีจะมีการแสดงและการขายสินค้าต่างๆ ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสได้รับความสนุกสนานไปกับการมหรสพต่างๆ

8. ศาลาวัด หรืออุโบสถ บางครั้งก็ถูกใช้เป็นสถานที่ประชุมราษฎรเพื่อจะได้รับข่าวสาร ต่างๆ จากกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้แทนของรัฐบาลโดยตรง

9. วัดเป็นสถานที่แสดงความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชาชน เพราะถือว่าเป็นสมบัติส่วนรวมของประชาชน เป็นจุดรวมวิญญาณของชาวบ้าน เป็นที่ประชาชนพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกันและกัน

10. วัดเป็นสถานสวัสดิการสงเคราะห์แก่คนยากจนและไว้ที่พำนักพักพิงเป็น ประดุจโรงแรมสำหรับผู้เดินทางไกล และเป็นที่พึ่งพิงเมื่อคนมีเรื่องเดือดร้อนทางกายและทางใจอีกทั้งยังเป็นหอพักให้แก่นักเรียนนักศึกษาทั่วไป

11. วัดและสถาบันสงฆ์เป็นศูนย์รวมกิจกรรมตามประเพณีทุกอย่าง เป็นแหล่งกลางแห่งการเผยแผ่วัฒนธรรม

เหล่านี้เป็นบทบาทของวัดและพระสงฆ์ หรือพระภิกษุ สามเณร ที่มีต่อสังคมไทยมาช้านาน โดยเฉพาะบทบาทของวัดและภิกษุ สามเณรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมสูงยิ่งต้องมีบทบาทในการปฏิบัติศาสนกิจและบทบาทต่อสังคมที่เข้มข้นกว่าในพื้นที่ปกติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้น พระภิกษุ สามเณรในพื้นที่ดังกล่าวจำเป็นต้องปรับตัวและหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติศาสนกิจและการบริการสังคมด้านศาสนาทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยและปฏิบัติศาสนกิจตลอดจนบริการสังคมได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (พระพุทธทาส, 2544, หน้า 39)

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความไม่สงบ

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการก่อความไม่สงบและการก่อการร้าย

2.2.1 การก่อความไม่สงบ (Insurgency) (กรมยุทธศึกษาทหารบก,2549, หน้า 17-19)

เป็นรูปแบบของการต่อสู้ทางการเมืองโดยองค์กรที่ได้รับการจัดตั้งและติดอาวุธมีวัตถุประสงค์เพื่อการปฏิวัติการเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครอง การแบ่งแยกดินแดนหรือการแยกตนออกจากการปกครองของรัฐบาลและสถาปนารัฐใหม่ขึ้นภายในกลุ่มชาติพันธุ์หรือศาสนาของตนปัจจัยแห่งความสำเร็จของการก่อความไม่สงบขึ้นอยู่กับการระดมการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งคนและ

สิ่งของ ซึ่งประกอบด้วย การฝึกกองกำลังติดอาวุธ การระดมเงินทุน การจัดหาอาวุธอุปกรณ์สังคมที่เป็นอยู่ การก่อความไม่สงบจะเกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลไม่สามารถหรือไม่พยายามที่จะตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มที่มีอิทธิพลในสังคมนั้นๆ โดยจะมีการดำเนินการทางการเมืองและจิตวิทยาควบคู่ไปกับการใช้ความรุนแรงในการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในหลายสถานการณ์พบว่าการสนับสนุนจากภายนอกช่วยทำให้การปฏิบัติการในการก่อความไม่สงบบรรลุผลสำเร็จตามที่ต้องการรวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น เหตุการณ์ในสงครามเวียดนาม เป็นต้น โดยการสนับสนุนจากภายนอกสามารถอยู่ในรูปของการเมือง การปฏิบัติการจิตวิทยา หรือการสนับสนุนทรัพยากรที่เป็นวัตถุต่างๆ ก็ได้ ซึ่งสามารถ

จำแนกการสนับสนุนจากภายนอกออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

2.2.1.1 การสนับสนุนด้านขวัญกำลังใจ ด้วยการแสดงท่าทียอมรับในการปฏิบัติของกลุ่มก่อความไม่สงบ

2.2.1.2 การสนับสนุนทางการเมือง โดยการสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มก่อความไม่สงบในเวทีระหว่างประเทศ

2.2.1.3 การสนับสนุนด้านทรัพยากร ในรูปของเงินอาวุธ อาหาร การแนะนำ รวมทั้งการฝึก

2.2.1.4 การสนับสนุนที่พักพิง โดยการให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบอาศัยพื้นที่เป็นฐานในการฝึก การปฏิบัติการ และการสนับสนุนต่าง ๆ (Headquarters Departments of The Arm yand The Air Force 1990)

2.2.2 การก่อการร้าย (Terrorism) (กรมยุทธศึกษาทหารบก, 2549, หน้า 17-19)

2.2.2.1 ความหมายของการก่อการร้าย

พระราชบัญญัติรักษาความสงบภายในประเทศ พ.ศ. 2519 ได้กำหนดคำจำกัดความของการก่อการร้าย ว่าเป็นการปฏิบัติการคุกคาม หรือ ใช้ความรุนแรงของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มุ่งหวังผลตามเงื่อนไขข้อเรียกร้องทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งส่วนใหญ่จะปฏิบัติการล่วงล้ำเขตแดนหรือเกี่ยวกับชาติอื่น การกระทำนั้นอาจเป็นไปโดยเอกเทศปราศจากการสนับสนุนจากรัฐใดๆ หรือมีรัฐใดรัฐหนึ่งสนับสนุนเมื่อเกิดขึ้นย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อผลประโยชน์ของชาติ พันธกรณีระหว่างประเทศ นโยบายของชาติทางด้านการเมืองการป้องกัน

คณะกรรมการร่างกฎหมายขององค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของการก่อการร้ายสากลว่า หมายถึง การกระทำที่มุ่งกระทำต่อบุคคลซึ่งภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ผู้นำของรัฐหรือสมาชิกในทางการทูต เป็นต้น หรือการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเป็นสลัดอากาศต่อยานพาหนะโดยสารของพลเรือน หรือ การส่งผู้ก่อการร้ายไปปฏิบัติการนอกประเทศและใช้วิธีการที่รุนแรง หรือ การใช้ชีวิตมนุษย์ผู้บริสุทธิ์เป็นเครื่องมือของการก่อการร้าย

2.2.2.2 ประวัติความเป็นมาของการก่อการร้ายมีกำเนิดจากเหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองในฝรั่งเศส หลังการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบสาธารณรัฐ เมื่อ พ.ศ.2332 (ตรงกับรัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี) เนื่องจากได้มีประชาชนกลุ่มหนึ่งพยายามก่อความไม่สงบขึ้นโดยใช้วัตถุระเบิดเป็นอาวุธยังผลให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมากตลอดจนทรัพย์สินของประชาชนได้รับความเสียหาย อยู่เสมอ คณะกรรมการรักษาความปลอดภัย (The Committee of Public safety) ของรัฐบาลฝรั่งเศส ซึ่งได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2336 ได้จับกุมผู้ต้องสงสัยในข้อหากบฏต่อสาธารณรัฐ และประหารชีวิตจำเลยเหล่านี้ด้วยกิโยตีนเป็นจำนวนพันๆ คน จนทำให้รัฐบาลกลางสามารถควบคุมสถานการณ์ได้อย่างเบ็ดเสร็จในเดือนมิถุนายนปีต่อมาซึ่งทำให้เกิดความแข็งแกร่งต่อคณะกรรมาธิการฯแต่การประหารชีวิตกลับไม่หยุดจนเกิดความระแวงในกลุ่ม คณะกรรมาธิการฯเอง และความนิยมการปฏิวัติได้ตกต่ำลงอย่างรวดเร็วเป็นผลให้ แมกซิมิลเลียน โรเบสปีแอร์ (Maximillien Ro bespierre) เจ้าตำรับหฤโหดถูกโค่นจากอำนาจและถูกตัดสินประหาร ชีวิตด้วยกิโยตีนในข้อหากบฏต่อสาธารณรัฐเช่นเดียวกัน ด้วยสาเหตุความโหดร้ายของรัฐบาลในสมัยนั้น ชาวฝรั่งเศสจึงได้เรียกการกวาดล้างอย่างรุนแรงของรัฐบาลว่าเป็น "Terrorism" และเรียกการปกครองของรัฐบาลฝรั่งเศสในยุค พ.ศ. 2336 - 2337 ว่าเป็น "ยุคแห่งความหวาดกลัว" (Reign of Terror) หรือ "ยุคหฤโหด"

ปัญหาการก่อการร้ายในโลกนี้มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ซึ่งมีผลกระทบมาจากสาเหตุที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่ภูมิภาคและประชาชนในภูมิภาคเหล่านั้นโดยยุทธวิธีการก่อการร้ายได้เกิดขึ้นมาในสมัยโรมันเรื่องอำนาจ เมื่อขบวนการปาเลสไตน์โบราณของชาวยิว Sicari และกลุ่มชาวยิวหัวรุนแรงได้นำมาใช้เป็นครั้งแรกระหว่างปี พ.ศ.60-613 เพื่อต่อต้านผู้ปกครองโรมันที่ได้ล้มเลิกระบอบการปกครองตนเองของชาวยิว โดยชาวยิวได้ใช้วิธีการและเทคนิคการก่อการร้ายเมื่อ ทหารโรมันเริ่มใช้กำลังปราบปรามอย่างรุนแรง รวมทั้งทำลายสัญลักษณ์ทางศาสนายิวและจับกุมผู้นำทางศาสนา อันเป็นการเพิ่มอุณหภูมิแห่งความขัดแย้งให้สูงขึ้นเรื่อยๆ กลุ่ม Sicari จึงดำเนินการตอบโต้อย่างกว้างขวางต่อเหยื่อ ได้แก่ ชาวยิวที่หัวไม่รุนแรงหรือทหารโรมันหรือเจ้าหน้าที่รัฐในขณะที่เหยื่ออยู่ในชุมชน หรืออยู่กับผู้สนับสนุน จุดมุ่งหมายของการโจมตีที่เสี่ยงอันตรายสูงเช่นนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่มีผู้ใดที่จะรอดพ้นจากการโจมตีแม้กระทั่งทหาร ซึ่งเมื่อทหารไม่สามารถป้องกันตนเองได้แล้วจะหวังอะไรเลยกับความปลอดภัยของประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ ของรัฐ เทคนิคนี้ทำให้เหยื่อเกิดความไม่มั่นใจ และเกิดความหวาดกลัวอย่างลึกซึ้ง กลุ่ม Sicari ได้ใช้กลยุทธ์เหล่านี้สร้างอิทธิพลในชุมชนชาวยิวและขยายความเกลียดชังโรมันให้มากขึ้นอย่างไรก็ตามการต่อต้านดังกล่าวสิ้นสุดลงภายหลังจากที่ทหารโรมันได้ปิดล้อมกลุ่ม Sicari ที่เมือง Masada กลุ่ม Sicari ได้ปฏิเสธที่จะยอมแพ้และฆ่าตัวตายพร้อมๆ กันทั้งผู้หญิงและเด็กนับเป็นจำนวนพันหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทุกภูมิภาคของโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงและมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองเศรษฐกิจ และสังคมอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว

สถานการณ์ของโลกอยู่ในภาวการณ์แข่งขันกันเป็นอภิมหาอำนาโดย 2 มหาอำนาจหลัก คือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตซึ่งทั้ง 2 ประเทศมีระบบการปกครองที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน สหรัฐอเมริกายึดมั่นในแนวเสรีนิยมใช้หลักประชาธิปไตยเป็นหลักยึดส่วนสหภาพโซเวียตใช้ระบบสังคมนิยม ใช้หลักลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นพื้นฐานจากความเป็นมหาอำนาจที่มีความแตกต่างนี้เองทำให้เกิดการแข่งขันเพื่อแย่งชิงความเป็นมหาอำนาจแต่เพียงผู้เดียวขึ้นอย่างไรก็ตามการแพร่ขยายอิทธิพลของทั้ง 2 หาอำนาจก็อยู่ในลักษณะการให้การสนับสนุนอยู่ข้างหลัง โดยไม่ทำการรบหรือเกิดการขัดแย้งกันโดยตรง มีการใช้ประเทศบริวารทำการแพร่ขยายลัทธิ ซึ่งจากสาเหตุนี้เองเป็นพื้นฐานการก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมาเกือบทุกภูมิภาคของโลก ไม่ว่า ยุโรป เอเชีย หรือ แอฟริกา ซึ่งภาวะของโลกในขณะนั้นเรียกกันทั่วไปว่า สภาวะสงครามเย็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคตะวันออกกลางหรือแถบคาบสมุทรอาหรับ ซึ่งสหรัฐฯถือเป็นพื้นที่สำคัญยิ่งต่อผลประโยชน์แห่งชาติของตนได้มีเหตุการณ์สำคัญต่างๆ เกิดขึ้น เช่นการเกิดขึ้นของรัฐอิสราเอลในดินแดนปาเลสไตน์การค้นพบน้ำมันในคาบสมุทรเปอร์เซีย การปฏิวัติศาสนาในอิหร่าน รวมทั้งการใช้กำลังทหารเข้ายึดอัฟกานิสถานของสหภาพโซเวียต อันนำไปสู่ความไม่มั่นคงไปทั่วภูมิภาคสหรัฐฯที่ในขณะนั้นอยู่ในสถานะของผู้ชนะสงครามและเป็นมหาอำนาจ 1 ใน 2 จึงได้ตัดสินใจเข้าไปดำเนินการเพื่อให้ภูมิภาคเกิดความสงบเรียบร้อย ซึ่งการดำเนินการของสหรัฐฯดังกล่าวได้สร้างความไม่พอใจและกลายเป็นข้ออ้างของกลุ่มหรือขบวนการก่อการร้ายกลุ่มต่างๆ ในการก่อความไม่สงบและก่อการร้ายในภูมิภาคดังกล่าว นอกเหนือจากเหตุผลในการแพร่ขยายของศาสนาอิสลามตามลัทธิและแนวทางคำสอนของกลุ่มเคร่งศาสนาที่ต้องการยึดถือเอาแนวคำสอนมาเป็นหลักกฎหมายปกครองประเทศ ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งและก่อให้เกิดปัญหากับระบบการปกครองที่มีอยู่ดั้งเดิมและมีใช้อยู่แล้ว ทั้งนี้กลุ่มผู้ก่อการร้ายได้ยกเหตุผลต่างๆ เหล่านั้นเป็นข้ออ้างนำไปเป็นอุดมการณ์ปลุกเร้าและใช้ในการปฏิบัติการจิตวิทยาต่อกลุ่มชนที่นับถือศาสนาอิสลามในทุกประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกันไปตามสถานการณ์ ทั้งปัญหาการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์การขับไล่และผลักดันผู้นับถือศาสนาอื่น การปลกปล่อยสังคมอิสลามด้วยการต่อสู้ด้วยอาวุธการล้มล้างทางการเมืองการปกครอง และการพยายามที่จะแบ่งแยกดินแดนออกไปเป็นรัฐอิสระโดยเฉพาะเหตุการณ์การบุกยึดอัฟกานิสถานของสหภาพโซเวียต นั้นถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากในสถานการณ์ก่อการร้ายของโลกในยุคปัจจุบันจากการรบในอัฟกานิสถานทำให้เกิดแก่นรากของขบวนการก่อการร้ายในยุคปัจจุบันหลายอย่าง นับตั้งแต่การเกิดของขบวนการนักรบมูจาฮีดีน ซึ่งถือว่าเป็นนักรบศักดิ์สิทธิ์เกิดการทำสงครามที่เรียกว่า จิฮาด ซึ่งเหล่านักรบทางศาสนาถือว่าเป็นการรบเพื่อพระเจ้าโดยแท้จริง

2.2.2.3 กลุ่มก่อการร้ายสำคัญของโลก

กลุ่มก่อการร้าย อัล เคด้า ซึ่งมี โอซามา บินลาเดน เป็นหัวหน้านับว่าเป็นกลุ่มก่อการร้ายสำคัญ และมีอิทธิพลต่อกลุ่มก่อการร้ายทั่วโลก กลุ่มก่อการร้ายดังกล่าวได้ก่อเหตุร้ายที่สำคัญ

หลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ เมื่อ 11 กันยายน 2544 ซึ่งกลุ่มก่อการร้ายดังกล่าวได้ก่อเหตุใช้เครื่องบินพุ่งชนตึก World Trade Center ในกรุง New York ประเทศสหรัฐอเมริก ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากเหตุการณ์ดังกล่าวถือว่าเป็นแก่นรากของขบวนการก่อการร้ายสากลในปัจจุบัน ทั้งนี้ กลุ่มก่อการร้าย อัล เคด้า ยังมีโครงข่ายโยงใยกับกลุ่มก่อการร้ายในภูมิภาคอื่นๆ สำหรับในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น กลุ่มดังกล่าวมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับกลุ่มก่อการร้ายในภูมิภาค โดยเฉพาะกลุ่ม Jemaah Islamiyah (JI)ในประเทศอินโดนีเซีย และ กลุ่มอาบู ซายัฟ (Abu Sayyaf) ในประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งมีอุดมการณ์และผสานแนวความคิดนักรบจีฮาดในการต่อต้านสหรัฐฯ ซึ่งถือว่าเป็นศัตรูของชาวมุสลิมเช่นเดียวกันรวมทั้งยังมีแหล่งธุรกิจในเครือข่ายของนายโอซามา บินลาดิน ในหลายประเทศ เช่น อินโดนีเซียฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย (สถาบันวิชาการทหารชั้นสูง, 2549, หน้า 23)

2.2.2.4 กลุ่มก่อการร้ายและเหตุการณ์แบ่งแยกดินแดนที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (กรมยุทธการทหารเรือ, เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560, หน้า 20-26)

(1) กลุ่ม ญะมาอะฮ์ อิสลามิยาห์ (Jemaah Islamiyah - JI) กลุ่ม J เป็นหนึ่งในกลุ่มก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพความมั่นคงของภูมิภาคมากที่สุด โดยนาย Abdullar Sungkar และนาย Abu Bakar Bashir ได้ร่วมกันก่อตั้งขึ้นในปี 2538 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดตั้งรัฐอิสลามอันประกอบด้วยมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน และภาคใต้ของฟิลิปปินส์ เป็นกลุ่มที่พัฒนาจากขบวนการ ด้ารุ้ลอิสลาม (Darul Islam - DI) ซึ่งเป็นกลุ่มติดอาวุธในอินโดนีเซีย ที่ต่อต้านกองกำลังของเจ้าอาณานิคมเนเธอร์แลนด์ในทศวรรษ 1940 เพื่อเรียกร้องเอกราช ต่อมาภายหลังจากอินโดนีเซียได้รับเอกราชแล้ว D ได้รับอิทธิพลจากกระแสการทำสงครามศาสนา (Jihad) ของหมู่ชาวมุสลิมในสงครามระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและอัฟกานิสถาน ทำให้ DI ยังคงใช้กำลังในการต่อต้านรัฐบาลอินโตนีเซีย โดยมีเป้าหมายที่จะจัดตั้งรัฐอิสลามในอินโดนีเซีย ตามรูปแบบของระบอบตอลิบาน ในอัฟกานิสถานและคัดค้านการพัฒนาประชาธิปไตย ทำให้ถูกรัฐบาลประธานาธิบดีซูฮาร์โตกวาดล้างอย่างหนัก จนกลุ่มผู้นำต้องหลบหนีไปรวมตัวที่มาเลเซีย และยังคงมีการเคลื่อนไหวโดยจัดส่งชาวอินโดนีเซียและมาเลเซียไปรบในอักานิสถานโดยมีจุดประสงค์ในเบื้องต้นเพื่อต่อสู้กับสหภาพโซเวียต ต่อมาได้ขยายกิจกรรมเป็นการส่งคนไปร่วมฝึกในค่ายของกลุ่ม อัล เคต้า ในห้วงปี 2538 หลังสิ้นยุคของประธานาธิบดีซฮาร์ถโต รัฐบาลอินโดนีเซียขาดความสามารถในการรักษาความเรียบร้อยในพื้นที่หมู่เกาะห่างไกล นาย Abdullar Sungkar และนาย Abu Bakar Bashir ซึ่งเคยเคลื่อนไหวกับกลุ่ม DI เดินทางกลับมาอินโดนีเซียและได้ร่วมกันก่อตั้ง J โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดตั้งรัฐอิสลามในภูมิภาคโดยการใช้ความรุนแรง (ปรากฏใน General Guidelines of the Struggle of) อันประกอบด้วยมมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน และภาคใต้ของฟิลิปปินส์และมีอุดมการณ์ต่อต้านตะวันตก ต่อมาในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการก่อตั้งสภามุจาธิดีนอินโดนีเซียเพื่อใช้เป็นองค์กรทางการเมือง

ในการรณรงค์จัดตั้งรัฐอิสลามอย่างเปิดเผย ประกอบกับเกิดความขัดแย้งระหว่างมุสลิมและคริสเตียน (กรมยุทธการทหารเรือ,เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560) ,หน้า 20-26

ในปี 2541 -2542 ที่อัมบนและโปโซ กลุ่ม)I จึงแสวงประโยชน์จากเหตุการณ์ดังกล่าวเร่งจัดหาสมาชิก ฝึกอบรม และหาเงินทุน รวมทั้งจัดตั้งแนวร่วมกลุ่มหัวรุนแรงท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งทางศาสนา เมื่อความขัดแย้งลดลงพวกหัวรุนแรงเหล่านี้จึงกลายเป็นสมาชิกของ นอกจากนี้กลุ่ม Jl มีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างสมบูรณ์ ทั้งในด้านการปฏิบัติการการสอนศาสนา การระดมสมาชิกและการฝึกอาวุธจากทั้งในอัฟกานิสถานและค่าย Abu Bakar ของกลุ่ม Moro Islamic Liberation Front (MILF) บนเกาะมินดาเนาของฟิลิปปินส์ รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายสมาชิกในต่างประเทศอย่างเป็นระบบ ทำให้สมาชิก Jl จำนวนมากที่มีการศึกษาสูง กลุ่ม Jl นำเรื่องความขัดแย้งทางเชื้อชาติและความเชื่อทางศาสนา ผสมผสานเป็นเหตุผลในการก่อการร้ายทำให้ผู้ก่อการร้ายกลุ่มนี้มีศรัทธาแรงกล้าต่อศาสนา จนยอมสละชีวิตเพื่ออุดมการณ์ของตนได้ ขณะเดียวกันก็มีแนวคิดต่อต้านสหรัฐฯและชาติพันธมิตร เนื่องจากมองว่าเป็นศัตรูของศาสนาอิสลาม เหตุการณ์สำคัญที่ถูกระบุว่ากลุ่มดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญได้แก่ เหตุระเบิดที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อ 12 ตุลาคม 2545 และเหตุระเบิดโรงแรม JW Marriott ที่จาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อ 5 สิงหาคม 2546 นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่ม I มีแผนก่อวินาศกรรมเป้าหมายทหารสหรัฐฯฐานทัพอากาศสหรัฐฯและบริษัทของสหรัฐฯรวมทั้งสถานเอกอัครราชทูตของชาติตะวันตกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ในด้านเงินทุนสนับสนุนนั้น กลุ่ม J ตั้งโครงสร้างทางการเงินโดยกำหนดให้สมาชิกจัดสรรร้อยละ 10 ของรายได้ให้กับ Jihad Fund ของกลุ่ม นอกจากนี้มีรายงานว่า JI จัดหาทุนจากผู้เห็นอกเห็นใจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งได้รับเงินทุนและความช่วยเหลือด้านการส่งกำลังบำรุงจากผู้คุ้นเคยของกลุ่มองค์กรเอกชน และกลุ่มอื่นๆ ในตะวันออกกลางและเอเชียใต้รวมทั้งจากกลุ่มก่อการร้าย อัล เคด้า (กรมยุทธการทหารเรือ,เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560, หน้า 20-26)

หลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดจากการก่อการร้ายโดยเฉพาะจากกลุ่ม J ซึ่งมีเครือข่ายปฏิบัติการกระจายอยู่ในหลายประเทศและได้มีมาตรการต่างๆ ของตนในการต่อต้านการก่อการร้าย อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศสิงคโปร์มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ซึ่งมีสหรัฐฯให้การสนับสนุนด้านการข่าวอย่างใกล้ชิดได้มีความพยายามที่จะปราบปรามเครือข่ายและสมาชิกของกลุ่ม J ในประเทศของตนอย่างต่อเนื่องทั้งโดยการออกกฎหมายเพื่อเอาผิดต่อกลุ่มก่อการร้าย การจับกุมสมาชิกของกลุ่มก่อการร้ายรวมถึงตั้งองค์กรขึ้นมาดำเนินการในการต่อต้านการก่อการร้ายโดยเฉพาะ แต่สำหรับในส่วนของอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ซึ่งหลายคนเคยเดินทางไปช่วยเหลืออัฟกานิสถานสู้รบกับอดีตสหภาพโซเวียตและมีหลักฐานว่าบุคคลเหล่านี้เคยได้รับการฝึกในค่ายของกลุ่ม อัล เคด้า ด้วย นอกจากนั้นความ

อ่อนแอของหน่วยงานด้านการบังคับใช้กฎหมาย การมีเขตแดนเปิดทางทะเลที่เชื่อมต่อกันของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ทำให้กลุ่ม มีขีดความสามารถที่จะปฏิบัติการได้ทั่วภูมิภาค

(2) กลุ่ม อาบู ซายาฟ (Abu Sayyaf Group - ASG) กลุ่มอาบู ซายาฟ เป็นกลุ่มมุสลิมแบ่งแยกดินแดนโดยมีพื้นที่ปฏิบัติการอยู่บริเวณตอนใต้ของประเทศฟิลิปปินส์ลอบวางระเบิด ลอบสังหาร การลักพาตัวและการขู่กรรโชกทรัพย์เพื่อใช้ในการปฏิบัติการโดยมีความมุ่งหมายในการจัดตั้งรัฐอิสลามทางตะวันตกของเกาะมินดาเนา และหมู่เกาะชูลู พื้นที่ทางตอนใต้ของฟิลิปปินส์ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม กลุ่มดังกล่าว สามารถปฏิบัติการได้อย่างรวดเร็วเพราะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี ประกอบกับสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเกาะแก่งของฟิลิปปินส์ทำให้มีการหลบซ่อนได้ง่าย อีกทั้งมีความชำนาญทางทะเลคล้ายโจรสลัดซึ่งสามารถปฏิบัติการได้รวดเร็วโดยเฉพาะในเกาะบาซิลันซึ่งอยู่ห่างไกลเมืองใหญ่และเป็นที่สังเกตว่า ผู้นำส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ได้รับการศึกษาจากตะวันออกกลางและพูดภาษาอังกฤษได้ดี ส่วนผู้ตามจะมีความรู้น้อยรากเหง้าของปัญหาในพื้นที่ดังกล่าวเกิดจากเจ้าอาณานิคมในอดีต คือสเปน และสหรัฐฯที่แบ่งแยกและปกครองให้มีความแตกต่างระหว่างชาวมุสลิมและชาวคริสเตียนซึ่งเป็นประชากรในมินดาเนา ทำให้มินดาเนาแบ่งเป็นสองส่วนที่เจริญจะเป็นที่อยู่ของชาวคริสเตียนส่วนที่ไม่เจริญจะเป็นที่อยู่ของชาวมุสลิม กลุ่ม Moro National Liberation Front (MNLF) จึงต้องการแบ่งแยกดินแดน ซึ่งต่อมากลุ่มดังกล่าวได้มีการแยกตัวออกเป็นกลุ่มใหม่อีก คือ กลุ่ม Moro Islamic Liberation Front (MILF) และกลุ่มอาบู ซายาฟ (Abu Sayyaf Group - ASG) ได้แยกออกจากกลุ่ม MNLF และกลุ่ม MILF เมื่อปี 2534 เนื่องจากมีแนวคิดที่หัวรุนแรงและใช้คำสอนทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการกระทำต่างๆ รวมถึงไม่พอใจที่ทั้งสองกลุ่มยอมเจรจาปัญหากับทางรัฐบาลเพื่อหาทางออกในการพัฒนาภาคใต้ที่ห่างไกลความเจริญ กลุ่มอาบู ซายาฟ มีเป้าหมายที่จะก่อตั้งรัฐอิสลาม (Islamic State) ในตอนใต้ของฟิลิปปินส์ โดยใช้ความรุนแรงเพื่อหวังผลประโยชน์ด้านการเงิน ซึ่งเงินทุนส่วนใหญ่ของกลุ่มอาบู ซายาฟ ได้มาจากการลักพาตัวเรียกค่าไถ่รวมถึงการได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากกลุ่มแนวร่วมอิสลามในตะวันออกกลางและอาจได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มก่อการร้ายอื่นๆ ในภูมิภาคซึ่งมีรายงานว่ากลุ่มนี้เกี่ยวโยงกับกลุ่มการก่อการร้ายระหว่างประเทศอีกด้วย การก่อการร้ายของกลุ่มอาบู ซายาฟ มีผลทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันของประชาชนทั้งสองศาสนา รวมถึงกระทบต่อการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยวของฟิลิปปินส์ที่ผ่านมาฟิลิปปินส์ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาโดยในสมัยประธานาธิบดีเอสสตราดาได้ใช้นโยบาย การปราบปรามสถานเดียว มิได้มีการประนีประนอมแต่อย่างใด ทำให้สถานการณ์ตึงเครียดมาก ต่อมาในสมัยประธานาธิบดีอาร์โรโย ก็ได้ใช้วิธีเดียวกันแต่อะลุ่มอล่วยกว่า โดยการใช้กลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มMNLF และ MILF เข้าประนีประนอม รวมถึงพยายามฟื้นฟูและพัฒนามินดาเนาให้ดีขึ้น และหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน 2544 ประธานาธิบดีอาร์โรโยได้ขอความช่วยเหลือจากสหรัฐฯให้เข้ามาช่วยฝึกอาวุธและความชำนาญในการต่อสู้กับกลุ่มอาบู

ชายาฟ ภายใต้โครงการ Balikatan 02-1 ซึ่งสร้างความสูญเสียให้กับกลุ่มอาบู ซายาฟ ในระดับหนึ่ง แต่หลังจากโครงการสิ้นสุดเมื่อ กรกฎาคม 2545แล้วรัฐบาลฟิลิปปินส์ประสบปัญหาในการจัดการกลุ่ม อาบู ชายาฟ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องได้ ทำให้กลุ่มอาบู ชายาฟ ยังคงปฏิบัติการได้อยู่ต่อไปทั้งนี้ รัฐบาลฟิลิปปินส์ยังคงพยายามที่จะแก้ปัญหาโดยใช้มาตรการต่างๆ รวมทั้งความร่วมมือกับต่างประเทศมากขึ้น

อย่างไรก็ตามประสิทธิภาพของรัฐบาลฟิลิปปินส์เองก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถจัดการปัญหาได้อย่างเด็ดขาด ทั้งนี้ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากสหรัฐฯอย่างมากเนื่องจากงบประมาณด้านทหารมีน้อยมาก รวมถึงความขัดแย้งระหว่างทหารกับตำรวจและการชิงดีชิงเด่นระหว่างกันขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน การขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายรวมถึงการที่รัฐบาลประเมินภาพของกลุ่มอาบู ชายาฟ ต่ำเกินไปและยังไม่สามารถพัฒนาความเจริญของเกาะมินดาเนาให้ทัดเทียมกับส่วนอื่นๆ ของประเทศ (กรมยุทธการทหารเรือ, เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560, หน้า 20-26)

(3) ขบวนการอาเจะห์เสรี (Gerakan Aceh Merdeka -GAM) ขบวนการอาเจะห์เสรี (GAM) เป็นกลุ่มนักรบที่ต่อสู้เพื่อให้จังหวัดอาเจะห์ได้รับอิสรภาพจากอินโดนีเซียมาตลอด นับตั้งแต่กลุ่มนักรบที่รัฐบาลอินโดนีเซียขนานนามว่ากบฏอาเจะห์นี้ ถูกก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2519 ซึ่งนับเป็นครั้งแรกของการเกิดขบวนการแบ่งแยกดินแดนขึ้นที่อาเจะห์แต่ขบวนการนี้ถูกทำลายลงไปใน พ.ศ. 2525 เพราะผู้นำของขบวนการจำนวนไม่น้อยถูกจับกุมถูกฆ่าหรือลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ แต่ฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ในตอนต้น พ.ศ. 2532 และได้รับการสนับสนุนจากคนอาเจะห์อย่างกว้างขวาง ในช่วงแรกกลุ่มกบฏมีสมาชิกเพียง 150 คน แต่ภายหลังขยายตัวจนกลายเป็นกองกำลังทหารสองถึงสามพันคน การต่อสู้ของ GAM ได้รับแรงกระตุ้นจากความรู้สึกที่ฝังรากลึกในกลุ่ม คือ ความไม่พอใจของรัฐบาลอินโดนีเซียใช้ประโยชน์จากความมั่นคั่งทางน้ำมันและก๊าซธรรมชาติของอาเจะห์ ขณะที่สร้างบาดแผลทางประวัติศาสตร์ด้วยการใช้กำลังทหารละเมิดสิทธิมนุษยชนอาทิ ทารุณกรรม ข่มขืน และสำเร็จโทษ รวมทั้งไม่เคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรมของอาเจะห์ ทั้งนี้กลุ่มดังกล่าวได้ยืนยันมาตลอดว่า อาเจะห์ ไม่ควรถูกรวมเข้ากับสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ซึ่งถูกก่อตั้งเป็นประเทศหลังได้รับเอกราชจากเนเธอร์แลนด์ใน พ.ศ. 2488 เนื่องจากอาเจะห์ไม่เคยเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์เป็นทางการ ฉะนั้นชาวอาเจะห์จึงต้องต่อสู้เต็มที่เพื่ออธิปไตยของตน (กรมยุทธการทหารเรือ,เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560 ,หน้า 20-26)

กลุ่ม GAM ใช้สงครามกองโจรก่อการในพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดอาเจะห์โดยได้ใช้ความรุนแรงในการโจมตีเป้าหมายพลเรือน โรงเรียน และโครงสร้างเศษฐกิจพื้นฐานในอาเจะห์ ซึ่งแม้อาจจะทำให้การสนับสนุนจากชาวจากอาเจะห์ทั่วไปลดลงไปบ้าง แต่นับว่ามีผลน้อยมากเมื่อเทียบกับการกระทำในลักษณะละเมิดสิทธิชนของรัฐบาลอินโดนีเซียในยุค "ระเบียบใหม่" ที่ได้ใช้

วิธีการที่รุนแรงทางทหารเข้าปราบปรามอย่างรุนแรง โดยประกาศให้อาเจะห์เป็น "เขตปฏิบัติการทางทหาร" (DaerarhOperasi Militer - DOM) ในช่วง พ.ศ. 2533-2541 และการที่กลุ่ม GAM สามารถต่อกรกับทหารอินโดนีเซียได้นั้น เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มสิทธิมนุษยชนและจากต่างประเทศ โดยมีรายงานว่าได้รับความช่วยเหลือจาก อิหร่าน และลิเบีย นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าอาวุธส่วนใหญ่มาจากประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บางประเทศตลอดห้วงระยะเวลากว่า 25 ปี รัฐบาลอินโดนีเซีย ได้ดำเนินการปราบปรามขบวนการเจะห์เสรีมาอย่างต่อเนื่องโดยได้ส่งกำลังทหารเข้ามาควบคุมสถานการณ์ทำให้เกิดการต่อต้านเกิดการเข่นฆ่า การทรมาน การทำให้สาบสูญ การข่มขืน และการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดการเรียกร้องต่อประชาคมโลกว่าเป็นความพยายามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มีผู้เสียชีวิตไปแล้วกว่า12,000 คน ซึ่งภายหลังสิ้นยุคประธานาธิบดีซูฮาร์โตใน พ.ศ. 2541 ผู้แทนรัฐบาลและกลุ่ม GAMได้เปิดฉากเจรจากันในอีก 2 ปีต่อมา คือ พ.ศ.2543 แต่ไร้ผลในขณะเดียวกันมีประชากร 2 ล้านคนมารวมกันที่ Banda Aceh ในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเรียกร้องให้มีการลงประชามติว่าจะยังคงเป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซียหรือจะเป็นประเทศอิสระ โดยประชาชนเชื่อว่าการลงประชามตินี้จะเป็นทางออกที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหาการนองเลือดอันยาวนาน ซึ่งต่อมาสภาผู้แทนราษฎรของอินโดนีเซียได้ออกกฎหมายการปกครองพิเศษสำหรับอาเจะห์ที่เรียกว่า Nanggroe Aceh Darussalam ซึ่งทำให้ จังหวัดอาเจะห์ จะได้รับรายได้ร้อยละ 70 จากน้ำมันและก๊าซ และรายได้ร้อยละ 80 จากการเกษตรและประมง นอกจากนั้น รัฐบาลอินโดนีเซียยังให้สิทธิพิเศษแก่อาเจะห์ในการเลือกตั้งรัฐบาลปกครองตนเองและมีการลงนามข้อตกลงหยุดยิงที่นครเจนีวา เมื่อ 9 ธันวาคม 2545 โดยมีองค์กรเอกชนของสภากาชาดสากลหน่วยงานหนึ่ง ชื่อ Henri Dunant Center for Humanitarian Dialogue : HDC ซึ่งมีส่วนสำคัญในการดำเนินการผลักดันให้กลุ่ม GAM และรัฐบาลอินโดนีเซียหันมาเจรจาอย่างสันติวิธีแต่เพียง 5 เดือนให้หลัง ทั้งสองฝ่ายก็กลับมาสู้รบกันอีกทันทีที่คณะผู้สังเกตการณ์ถอนตัวออกจากพื้นที่ โดยรัฐบาลอินโดนีเซียประกาศภาวะฉุกเฉินในอาเจะห์ ในเดือนพฤษภาคม 2546 จากนั้นกองทัพอินโดนีเซียก็ทุ่มกำลังเพื่อปราบปรามกลุ่ม GAM อย่างหนัก เนื่องจากต่างฝ่ายต่างละเมิดสัญญาสันติภาพ อย่างไรก็ตามทั้งสองฝ่ายได้มีท่าทีที่ผ่อนปรนและหันหน้าเข้าเจรจากันอีกครั้งภายหลังเกิดเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยที่ทำให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิในภูมิภาคมหาสมุทรอินเดียเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 และในที่สุดหลังจากได้มีการเจรจากันมาหลายครั้ง เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2005 ผู้แทนฝ่ายรัฐบาลอินโดนีเซียและผู้แทนฝ่ายขบวนการอาเจะห์เสรี ได้ลงนามในข้อตกลงสันติภาพครั้งประวัติศาสตร์ ที่กรุงเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ อันเป็นการยุติการสู้รบที่ยาวนานถึง 30 ปี ซึ่งเป็นไปด้วยความเรียบร้อยกว่าคราวที่แล้วเพราะมีคณะผู้สังเกตการณ์ที่ไม่ติดอาวุธ 250 นายจากสหภาพยุโรปและอาเซียน อาทิ นอร์เวย์ สวิตเซอร์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ บรูไน มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และประเทศไทย มาคอยกำกับดูแลไม่ให้มีการละเมิดข้อตกลงหยุดยิงด้วย (4) การแยกตนเองของประเทศติมอร์ตะวันออกติมอร์

ตะวันออก เคยตกเป็นอาณานิคมของโปรตุเกส มานานกว่า 400 ปี (กรมยุทธการทหารเรือ,เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560 ,หน้า 20-26)

เมื่อ พ.ศ. 2446 ได้มีการแบ่งอาณาเขตของเกาะติมอร์ออกเป็น 2 ส่วน โดยติมอร์ตะวันออกเป็นของโปตุเกส และติมอร์ตะวันตกเป็นของเนเธอร์แลนด์ ได้ให้ เอกราชกับอินโดนีเซีย และได้มอบติมอร์ตะวันตกให้กับอินโดนีเซีย ในปีถัดมาแต่ติมอร์ตะวันออกยังคงเป็นของโปตุเกสจนถึงปี พ.ศ. 2518 ซึ่งโปตุเกส ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นในติมอร์ตะวันออกโดยมีพรรคการเมืองที่สำคัญเกิดขึ้น 3 พรรค คือ พรรค UDT ซึ่งมีนโยบายที่จะค่อยๆ เริ่มปกครองตนเองแต่ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของโปตุเกส พรรค FRETILIN มีนโยบายที่เป็นไปในแนวทางสังคมนิยมและต้องการแยกตัวเป็นเอกราช และพรรค APODETI ที่มีนโยบายที่จะรวมชาติกับอินโดนีเซีย ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนมีนาคม 2518 มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในติมอร์ตะวันออกผลปรากฏว่าพรรค FRETILIN ชนะการเลือกตั้ง ส่วนพรรค APODET! ที่ได้รับเงินสนับสนุนจำนวนมากจากอินโดนีเซียมีผู้สนับสนุนเพียง 300 คน ดังนั้น อินโดนีเซีย จึงตั้งหน่วยบัญชาการพิเศษชื่อว่า Operasi Komodo เพื่อการผนวกดินแดนติมอร์ตะวันออกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซีย โดยเริ่มจากการหันไปให้การสนับสนุนพรรค UDT ให้ก่อการรัฐประหารขึ้นในเดือนสิงหาคม 2518 ทำให้เกิดสงครามกลางเมืองนาน 3 สัปดาห์ มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนั้นถึงกว่า 2,000 คน และมีผู้อพยพหลบหนีไปอยู่ติมอร์ตะวันตกอีกหลายพันคนพรรค FRETILIN ได้ขอความช่วยเหลือจากอินโดนีเซียมาตลอด นับตั้งแต่กลุ่มนักรบที่รัฐบาลอินโดนีเซียขนานนามว่ากบฏอาเจะห์นี้ ถูกก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2519 ซึ่งนับเป็นครั้งแรกของการเกิดขบวนการแบ่งแยกดินแดนขึ้นที่อาเจะห์ แต่ขบวนการนี้ถูกทำลายลงไปใน พ.ศ. 2525 เพราะผู้นำของขบวนการจำนวนไม่น้อยถูกจับกุม ถูกฆ่าหรือลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ แต่ฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ในตอนต้น พ.ศ. 2532 และได้รับการสนับสนุนจากคนอาเจะห์อย่างกว้างขวาง ในช่วงแรกกลุ่มกบฏมีสมาชิกเพียง 150 คน แต่ภายหลังขยายตัวจนกลายเป็นกองกำลังทหารสองถึงสามพันคน การต่อสู้ของ GAM ได้รับแรงกระตุ้นจากความรู้สึกที่ฝังรากลึกในกลุ่ม คือ ความไม่พอใจของรัฐบาลอินโดนีเซียใช้ประโยชน์จากความมั่นคั่งทางน้ำมันและก๊าซธรรมชาติของ อาเจะห์ ขณะที่สร้างบาดแผลทางประวัติศาสตร์ด้วยการใช้กำลังทหารละเมิดสิทธิมนุษยชน อาทิ ทารุณกรรม ข่มขืน และสำเร็จโทษ รวมทั้งไม่เคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรมของอาเจะห์ ทั้งนี้กลุ่มดังกล่าวได้ยืนยันมาตลอดว่า อาเจะห์ไม่ควรถูกรวมเข้ากับสาธารณรัฐอินโดนีเซียซึ่งถูกก่อตั้งเป็นประเทศหลังได้รับเอกราชจากเนเธอร์แลนด์ใน พ.ศ. 2488 เนื่องจากอาเจะห์ไม่เคยเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์เป็นทางการ (กรมยุทธการทหารเรือ,เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560, หน้า 20-26)

ฉะนั้นชาวอาเจะห์จึงต้องต่อสู้เต็มที่เพื่ออธิปไตยของตนกลุ่ม GAM ใช้สงครามกองโจรก่อการในพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดอาเจะห์โดยได้ใช้ความรุนแรงในการโจมตีเป้าหมายพลเรือน โรงเรียนและโครงสร้างเศษฐกิจพื้นฐานในอาเจะห์ ซึ่งแม้อาจจะทำให้การสนับสนุนจากชาวจาก

อาเจะห์ทั่วไปลดลงไปบ้าง แต่นับว่ามีผลน้อยมากเมื่อเทียบกับการกระทำในลักษณะละเมิดสิทธิชนของรัฐบาลอินโดนีเซียในยุค "ระเบียบใหม่" ที่ได้ใช้วิธีการที่รุนแรงทางทหารเข้าปราบปรามอย่างรุนแรง โดยประกาศให้อาเจะห์เป็น "เขตปฏิบัติการทางทหาร" (Daerarh Operasi Militer - DOM) ในช่วง พ.ศ. 2533 - 2541 และการที่กลุ่ม GAM สามารถต่อกรกับทหารอินโดนีเซียได้นั้น เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มสิทธิมนุษยชนและจากต่างประเทศโดยมีรายงานว่าได้รับความช่วยเหลือจาก อิหร่าน และลิเบีย นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าอาวุธส่วนใหญ่มาจากประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บางประเทศตลอดห้วงระยะเวลากว่า 25 ปี รัฐบาลอินโดนีเย ได้ดำเนินการปราบปราม ขบวนการเจะห์เสรีมาอย่างต่อเนื่อง โดยได้ส่งกำลังทหารเข้ามาควบคุมสถานการณ์ทำให้เกิดการต่อต้านเกิดการเข่นฆ่าการทรมาน การทำให้สาบสูญ การข่มขืน และการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดการเรียกร้องต่อประชาคมโลกว่าเป็นความพยายามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ มีผู้เสียชีวิตไปแล้วกว่า 12,000 คน ซึ่งภายหลังสิ้นยุคประธานาธิบดีซูฮาร์โตใน พ.ศ. 2541 ผู้แทนรัฐบาลและกลุ่ม GAM ได้เปิดฉากเจรจากันในอีก 2 ปีต่อมา คือ พ.ศ. 2543 แต่ไร้ผลในขณะเดียวกันมีประชากร 2 ล้านคนมารวมกันที่ Banda Aceh ในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเรียกร้องให้มีการลงประชามติว่า จะยังคงเป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซียหรือจะเป็นประเทศอิสระ โดยประชาชนเชื่อว่าการลงประชามตินี้จะเป็นทางออกที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหาการนองเลือดอันยาวนาน ซึ่งต่อมาสภาผู้แทนราษฎรของอินโดนีเซียได้ออกกฎหมายการปกครองพิเศษสำหรับอาเจะห์ที่เรียกว่า Nanggroe Aceh Darussalam ซึ่งทำให้จังหวัดอาเจะห์จะได้รับรายได้ร้อยละ 70 จากน้ำมันและก๊าซ และรายได้ร้อยละ 80 จากการเกษตรและประมง นอกจากนั้น รัฐบาลอินโดนีเซียยังให้สิทธิพิเศษแก่อาเจะห์ในการเลือกตั้งรัฐบาลปกครองตนเองและมีการลงนามข้อตกลงหยุดยิงที่นครเจนีวา เมื่อ 9 ธันวาคม 2545 โดยมีองค์กรเอกชนของสภากาชาดสากลหน่วยงานหนึ่ง ชื่อ Henri Dunant Center for Humanitarian Dialogue : HDC ซึ่งมีส่วนสำคัญในการดำเนินการผลักดันให้กลุ่ม GAM และรัฐบาลอินโดนีเซียหันมาเจรจาอย่างสันติวิธี แต่เพียง 5 เดือนให้หลัง ทั้งสองฝ่ายก็กลับมาสู้รบกันอีกทันทีที่คณะผู้สังเกตการณ์ถอนตัวออกจากพื้นที่ โดยรัฐบาลอินโดนีเซียประกาศภาวะฉุกเฉินในอาเจะห์ในเดือนพฤษภาคม 2546 จากนั้นกองทัพอินโดนีเซียก็ทุ่มกำลังเพื่อปราบปรามกลุ่ม GAM อย่างหนัก เนื่องจากต่างฝ่ายต่างละเมิดสัญญาสันติภาพ อย่างไรก็ตามทั้งสองฝ่ายได้มีท่าทีที่ผ่อนปรนและหันหน้าเข้าเจรจากันอีกครั้งภายหลังเกิดเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยที่ทำให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิในภูมิภาคมหาสมุทรอินเดียเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2547 และในที่สุดหลังจากได้มีการเจรจากันมาหลายครั้ง เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2005ผู้แทนฝ่ายรัฐบาลอินโดนีเซียและผู้แทนฝ่ายขบวนการอาเจะห์เสรีได้ลงนามในข้อตกลงสันติภาพครั้งประวัติศาสตร์ ที่กรุงเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ อันเป็นการยุติการสู้รบที่ยาวนานถึง 30 ปี ซึ่งเป็นไปด้วยความเรียบร้อยกว่าคราวที่แล้ว เพราะมีคณะผู้สังเกตการณ์ที่ไม่ติดอาวุธ 250 นาย จากสหภาพยุโรปและอาเซียน อาทิ นอร์เวย์ สวิตเซอร์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ บรูไน

มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และประเทศไทย มาคอยกำกับดูแลไม่ให้มีการละเมิดข้อตกลงหยุดยิงด้วย (กรมยุทธการทหารเรือ,เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560 ,หน้า 20-26)

(4) การแยกตนเองของประเทศติมอร์ตะวันออกติมอร์ตะวันออกเคยตกเป็นอาณานิคมของโปรตุเกส มานานกว่า 400 ปี เมื่อ พ.ศ. 2446 ได้มีการแบ่งอาณาเขตของเกาะติมอร์ออกเป็น 2 ส่วน โดยติมอร์ตะวันออกเป็นของโปตุเกส และติมอร์ตะวันตกเป็นของเนเธอร์แลนด์ได้ให้เอกราชกับอินโดนีเซีย และได้มอบติมอร์ตะวันตกให้กับอินโดนีเซีย ในปีถัดมาแต่ติมอร์ตะวันออกยังคงเป็นของโปตุเกสจนถึงปี พ.ศ.2518 ซึ่งโปตุเกส ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นในติมอร์ตะวันออก โดยมีพรรคการเมืองที่สำคัญเกิดขึ้น 3 พรรค คือ พรรค UDT ซึ่งมีนโยบายที่จะค่อยๆ เริ่มปกครองตนเองแต่ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของโปตุเกส พรรค FRETILIN มีนโยบายที่เป็นไปในแนวทางสังคมนิยมและต้องการแยกตัวเป็นเอกราช และพรรค APODETI ที่มีนโยบายที่จะรวมชาติกับอินโดนีเซีย ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนมีนาคม 2518 มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในติมอร์ตะวันออก ผลปรากฏว่าพรรค FRETILIN ชนะการเลือกตั้ง ส่วนพรรค APODET! ที่ได้รับเงินสนับสนุนจำนวนมากจากอินโดนีเซีย มีผู้สนับสนุนเพียง 300 คน ดังนั้น อินโดนีเซีย จึงตั้งหน่วยบัญชาการพิเศษชื่อว่า Operasi Komodo เพื่อการผนวกดินแดนติมอร์ตะวันออกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซียโดยเริ่มจากการหันไปให้การสนับสนุนพรรค UDT ให้ก่อการรัฐประหารขึ้นในเดือนสิงหาคม 2518 ทำให้เกิดสงครามกลางเมืองนาน 3 สัปดาห์ มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนั้นถึงกว่า 2,000 คน และมีผู้อพยพหลบหนีไปอยู่ติมอร์ตะวันตกอีกหลายพันคน พรรค FRETILIN ได้ขอความช่วยเหลือจากโปรตุเกสแต่ไม่เป็นผล จึงพยายามดำเนินการทางการทูตโดยการประกาศเอกราช เมื่อ 28 พฤศจิกายน 2518 เพื่อร้องขอความช่วยเหลือจากนานาชาติและป้องกันการรุกรานของอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตามอินโดนีเซียก็ตอบโต้โดยใช้ข้อตกลง Balibo ที่พรรค UDT และพรรค APODETI ร้องขอความช่วยเหลือจากอินโดนีเซีย ในการยุติสงครามกลางเมืองเป็นข้ออ้างในการส่งกำลังทหารบุกเข้ายึดครองติมอร์ตะวันออก ใน 7 ธันวาคม 2518 และปราบปราม (กรมยุทธการทหารเรือ,เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560, หน้า 20-26)

กลุ่มที่ต่อต้านการยึดครองด้วยวิธีการที่โหดร้ายทรุณ ทำให้นานาชาติเริ่มให้ความสนใจติมอร์ตะวันออก เนื่องจากเป็นดินแดนที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ในที่สุดนานาชาติจึงได้ร่วมกันเรียกร้องให้มีการลงประชามติ เพื่อกำหนดอนาคตของติมอร์ตะวันออก และกดดันให้อินโดนีเซียปลดปล่อยติมอร์ตะวันออกเป็นเอกราชซึ่งอินโดนีเซียประกาศให้ติมอร์ตะวันออกเป็นจังหวัดที่ 27 ของอินโดนีเซีย ใน พ.ศ. 2519ขณะเดียวกันพรรค FRETILIN ก็ได้จัดตั้งกองกำลัง FALINTIL ขึ้นเพื่อต่อต้านการยึดครองของอินโดนีเซีย การต่อสู้ระหว่างกำลังทหารของอินโดนีเซียกับกองกำลัง FALINTIL เป็นไปอย่างยืดเยื้อยาวนาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2519 - 2541 ตลอดห้วงเวลากว่า 20 ปี อินโดนีเซียพยายามใช้วิธีการต่างๆ เพื่อทำลายล้างกองกำลัง FAL INTIL เริ่มด้วยการ

เกณฑ์ชาวติมอร์ตะวันออกที่ยากจนเข้ามาเป็นทหารโดยจัดตั้งกองพันทหารติมอร์ตะวันออกขึ้นใน พ.ศ. 2519 เพื่อทำหน้าที่เป็นส่วนระวังป้องกันให้กับกำลังทหารของอินโดนีเซียในการไล่ล่ากองกำลัง FALINTIL และในปีเดียวกันก็ได้จัดตั้งกำลังประจำถิ่นซึ่งรู้จักกันในนาม Militia เพื่อทำหน้าที่ในการรายงานข่าวสารความเคลื่อนไหวของกองกำลัง FALIN T IL และพฤติกรรมของแนวร่วมที่ให้การสนับสนุนกองกำลัง FALINTIL ได้รับความสูญเสียอย่างหนักจากการปะทะกับทหารอินโดนีเซีย ในช่วง พ.ศ. 2518 จนทำให้ต้องปรับเปลี่ยนยุทธวิธีการสู้รบโดยหนีเข้าไปหลบซ่อนในพื้นที่ป่าเขาและใช้หน่วยจรยุทธทำสงครามกองโจร โดยมีหน่วยงานลับ (ใต้ดิน) ให้การสนับสนุนทั้งทางด้านการข่าวการส่งกำลังบำรุงและการขอรับการสนับสนุนจากต่างประเทศ ต่อมาเมื่อประธานาธิบดีซฮาร์โต พ้นจากอำนาจ ใน พ.ศ. 2541 ทำให้อำนาจเผด็จการทหารในอินโดนีเซียอ่อนแอลงด้วย ประกอบกับสหภาพยุโรปได้ประกาศสนับสนุนข้อเรียกร้องของโปรตุเกสที่เสนอให้มีการจัดการลงประชามติเพื่อตัดสินอนาคตของติมอร์ตะวันออก UN เข้าดำเนินการเพื่อยุติความรุนแรงในติมอร์ตะวันออกและได้มีการลงนามหยุดยิงระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนการเป็นเอกราชกับกลุ่มที่ต้องการรวมกับอินโดนีเซีย ณ เมืองดิลี เมื่อ 21 เมษายน 2542 และได้จัดให้มีการลงประชามติของชาวติมอร์ตะวันออกว่าต้องการจะเป็นเอกราชหรือต้องการเป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซีย เมื่อ สิงหาคม 2542 ปรากฏว่ามีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 98 ของผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งหมดโดยร้อยละ 78.5 ต้องการเป็นเอกราช เป็นเหตุให้ กลุ่ม Militia ก่อเหตุรุนแรงขึ้นอีก ด้วยการเผาทำลายอาคารบ้านเรือน แล้เข่นฆ่าประชาชนที่สนับสนุนการเป็นเอกราชจนได้มีการจัดส่งกองกำลังจากนานาชาติที่เรียกว่า INTERFET เข้าไปเพื่อฟื้นฟูสันติภาพและรักษาความปลอดภัยในติมอร์ตะวันออกเมื่อ 20 กันยายน 2592 โดยเป็นการปฏิบัติภายใต้อาณัติของ UN ตามมติคณะมนตรีความมั่นคง ที่ 1246 ลง 15 กันยายน 2542 จนเหตุการณ์เริ่มสงบลงติมอร์ตะวันออกจึงแยกตนเองจากการปกครองของอินโดนีเซียนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาและได้รับเอกราชอย่างเต็มตัว เมื่อ 20 พฤษภาคม2545 โดยมีชื่อประเทศอย่างเป็นทางการว่า ติมอร์-เลสเต (Timor-Lesto) (กรมยุทธการทหารเรือ,เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2560, หน้า 20-26)

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้กองกำลัง FALINTIL (ฟาลันทิล) ประสบความสำเร็จในการต่อสู้ เรียกร้องเอกราชจากอินโดนีเซีย เกิดจากการประสานการต่อสู้ทั้งทางด้านการเมืองและการทหารอย่างชาญฉลาดโดยพรรค FALINTIL (ฟาลันทิล) ได้เป็นแกนนำจัดตั้งสภา (NRT ขึ้นเพื่อเป็นองค์กรที่รวมทุกพรรคการเมืองเข้าด้วยกันทำให้เกิดเอกภาพในการดำเนินการต่อสู้ ประกอบกับการต่อสู้ของกองกำลังดังกล่าวไม่กระทำการในลักษณะของการก่อการร้ายแต่มุ่งต่อเป้าหมายทางทหารเท่านั้นทำให้ได้รับการสนับสนุนทั้งจากประชาชนในติมอร์ตะวันออกและจากต่างประเทศ นอกจากนั้นการดำเนินการทางการทูตอย่างได้ผลก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กองกำลัง FALINTIL ประสบความสำเร็จในการเรียกร้องเอกราช โดยทำให้ทั่วโลกประณามการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมของ

อินโดนีเซียและสหประชาชาติเริ่มให้ความสนใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในติมอร์ตะวันออก และเข้ามาแก้ปัญหายุติความรุนแรงที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งจัดการให้เกิดเป็นประเทศติมอร์-เลสเต ขึ้นในที่สุด

2.2.3. ขบวนการก่อการร้ายที่เคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2549, หน้า 15-20.)

2.2.3.1 พรรคคอมมิวนิสต์มาลายาและโจรคอมมิวนิสต์มาลายา (จคม.) พรรคคอมมิวนิสต์มาลายาถูกจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2473 โดยสหพันธ์กรรมการทั่วไปนานยางในประเทศสิงคโปร์ (ขณะที่ยังเป็นรัฐหนึ่งของสหพันธรัฐมาลายา) และพรรคคอมมิวนิสต์นานยางแห่งมาลายาภายใต้การควบคุมการชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน และองค์การโคมินเทอร์นในระหว่าง พ.ศ. 2485-2488 ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งประเทศญี่ปุ่นเข้ายึดครองสหพันธรัฐมาลายา พรรคคอมมิวนิสต์มาลายาได้จัดตั้งกองโจรต่อต้านญี่ปุ่นขึ้น เมื่อ 1 กันยายน 2485 เรียกชื่อว่ากองทัพประชาชนสหพันธรัฐมาลายาต่อต้านประเทศญี่ปุ่น โดยได้รับความช่วยเหลือจากประเทศอังกฤษในการจัดตั้งและได้ปฏิบัติงานต่อต้านประเทศญี่ปุ่นอย่างได้ผลและเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงกองทัพประเทศญี่ปุ่นยอมแพ้และวางอาวุธ ใน พ.ศ. 2488 ได้กำหนดนโยบายการต่อต้านประเทศอังกฤษและใช้การต่อสู้ด้วยอาวุธเพื่อเอกราชของสหพันธรัฐมาลายา ต่อมา พ.ศ. 2490 พรรคคอมมินิสต์มาลายาประกาศยึดครองอำนาจรัฐ ด้วยวิธีการก่อการร้ายและวิธีการรุนแรงโดยจัดให้กรรมกรก่อความวุ่นวายหลายครั้งอย่างกว้างขวาง กำลังพลที่ยังคงหลบซ่อนอยู่ได้ก่อการร้ายด้วยการลอบสังหารชาวจีนที่นิยมก๊กมินตั้งและเจ้าของสวนยางชาวอังกฤษ การก่อการร้ายได้ทวีความรุนแรงขึ้น ประเทศอังกฤษจึงประกาศภาวะฉุกเฉินขึ้นทั่วประเทศ เมื่อ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2491 และประกาศว่าพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาเป็นพรรคการเมืองนอกกฎหมาย เมื่อ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2491 พรรคคอมมิวนิสต์มาลายาจึงประกาศจัดตั้งกองทัพประชาชนมาลายาต่อต้านอังกฤษขึ้นต่อสู้อย่างเปิดเผยต่อมา เมื่อต้นปี พ.ศ. 2492 พรรคคอมมินิสต์มาลายา ได้เปลี่ยนชื่อกองทัพประชาชนมาลายาต่อต้านอังกฤษ เป็นกองทัพประชาชนมาลายา ประเทศอังกฤษได้ดำเนินการปราบปรามอย่างรุนแรง กำลังกองทัพประชาชนมาลายาได้ร่นถอยขึ้นทางทิศเหนือเข้าใกล้ชายแดนประเทศไทย ในปี พ.ศ.2497 กำลังบางส่วนของกองทัพประชาชนมาลายา ได้เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งฐานที่มั่นในเขตประเทศไทย บริเวณอำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลาต่อมาแม้ว่าประเทศอังกฤษได้มอบเอกราชให้กับสหพันธรับมาลายา เมื่อ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2500 แล้วก็ตาม แต่การปราบปรามก็ยังคงดำเนินการต่อไป จนถึง พ.ศ. 2507 การปราบปรามประสบความสำเร็จกำลังกองทัพประชาชนมาลายาประมาณ 1,500 คน ถอยร่นเข้าสู่ประเทศไทย ประกอบด้วย กรม 8 มีที่ตั้งอยู่ที่ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา เมื่อ 3 มีนาคม 2513 รัฐบาลไทยและรัฐบาลมาเลเซีย ได้ทำความตกลงที่จะจัดตั้งกองกำลังทหารปราบปรามโจรคอมมิวนิสต์มาลายาร่วมกัน โดยจัดตั้งกองกำลังผสมเฉพาะกิจไทย-มาเลเซีย และใน พ.ศ. 2528 ได้กำหนดแนวความคิด

ในการต่อสู้ขึ้นใหม่ด้วยการใช้การเจรจาเพื่อยุติการต่อสู้ด้วยอาวุธควบคู่ไปกับการปฏิบัติการทางทหาร โดยได้ยื่นข้อเสนอเป็นเอกสารฉบับแรกสาระสำคัญคือ ประกาศเจตนาให้พรรคคอมมิวนิสต์มาลายายุติการต่อสู้ด้วยอาวุธ และรัฐบาลไทยยินดีต้อนรับเข้าร่วมพัฒนาชาติไทย เมื่อ 14 ธันวาคม 2528 ในขณะเดียวกันกองทัพภาคที่ 4 ก็ได้จัดตั้งกองทัพภาคที่ 4 ส่วนหน้าขึ้นที่ค่ายอิงคยุทธบริหารอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เมื่อ 1 ตุลาคม 2529 เพื่อดำเนินการปราบปรามคอมมิวนิสต์มาลายาโดยได้กำหนดแนวทางการปราบปรามด้วยการใช้กำลังทหารเข้ากดดัน ทำให้โจรคอมมิวนิสต์มาลายาภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์มาเลเซีย จำนวน 727 คน ได้เข้ารายงานตัวต่อกองทัพภาคที่ 4 ระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2530 โดยทางราชการได้จัดพื้นที่ ทำกินให้อยู่อาศัย 5 หมู่บ้าน ในอำเภอเบตง อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา และอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ซึ่งการเจรจาได้ดำเนินต่อมา และฝ่ายไทยได้วิเคราะห์สถานการณ์และเห็นว่าการเจรจาของประเทศไทยฝ่ายเดียวกันยังไม่เป็นการเพียงพอ เพราะถึงแม้ไทยเจรจากับพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาสำเร็จสามารถยุติการต่อสู้ด้วยอาวุธได้ แต่ก็ยังไม่สามารถสร้างสันติภาพถาวรเพราะเงื่อนไขและเป้าหมายในการปฏิบัติอยู่ในประเทศมาเลเซีย จึงได้เสนอฝ่ายมาเลเซียให้เข้ามามีบทบาทในการเจรจาด้วย เมื่อ 16 พฤษภาคม 2531 ได้มีการเจรจากับประเทศมาเลเซีย ซึ่งฝ่ายมาเลเซียเสนอให้พรรคคอมมิวนิสต์มาลายายุติการต่อสู้ด้วยอาวุธ หากผู้ใดจะกลับประเทศมาเลเซียจะไม่มีการลงโทษและให้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประเทศมาเลเซียทุกประการ จนกระทั่งมีการลงนามความตกลงสันติภาพ 3 ฝ่าย ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์มาลายากับรัฐบาลมาเลเซีย และระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์มาลายากับกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ของไทย เมื่อ 2 ธันวาคม 2532 จึงเป็นวันที่การต่อสู้ด้วยอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาซึ่งดำเนินมาเป็นระยะเวลา 41 ปี สิ้นสุดลง

2.2.4. ขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.)

ความเคลื่อนไหวของขบวนการแบ่งแยกดินแดนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเริ่มมีมาตั้งแต่ในอดีตประมาณ พ.ศ. 2491 เมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งขึ้นในพื้นที่โดยขบวนการแนวหน้าแห่งชาติเพื่อปลดปล่อยปัตตานี (GAMPAR-Gabogan Melayu Patani Raya) ซึ่งเป็นขบวนการในประเทศเพื่อนบ้านที่เคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลสยามขณะนั้นก่อตั้งโดย ทายาทพระยาวิชิตภักดี (อับดุลกอเดร์ กอมารุดดิน : เจ้าเมืองปัตตานี ได้เข้ามาปลุกปั่นยุยงให้ชาวไทยมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้กระด้างกระเดื่องต่อต้านรัฐบาลสยาม ในห้วงนั้นได้เกิดเหตุการณ์ที่มีผู้เสียชีวิตจากการปะทะระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน ที่บ้านดุชงยอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาสส่งผลให้เกิดความแตกแยกระหว่างชาวไทยมุสลิมกับเจ้าหน้าที่ อย่างเด่นชัดทำให้เกิดการรวมตัวระหว่างขบวนการ GAMPAR กับผู้ที่มีแนวความคิดขัดแย้งกับรับบาลเกิดเป็นขบวนการแบ่งแยกดินแดนขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อมาเกิดความขัดแย้งกับรัฐบาลเกิดเป็นขบวนการแบ่งแยกดินแดนขึ้นใน

จังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อมาเกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นในขบวนการมีการแยกออกไปจัดตั้งเป็นขบวนการแบ่งแยกดินแดนในชื่อต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่

1) ขบวนการแนวร่วมอิสลาม แห่งชาติปัตตานี (BIPP) มีชื่อเป็นภาษามาเลเซียว่า Barisan Islam Pembebasan Patani (BIPP) และชื่อเป็นภาษาอังกฤษ ว่า National Islam Libelation Fronts of Patani (NLPP) ก่อตั้งเมื่อประมาณ พ.ศ. 2520 การเคลื่อนไหวมีทั้งดำเนินงานด้านการเมืองและการทหาร โดยมี กองกำลังติดอาวุธอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของนายดือเระมาดีเยาะ/ปาเปาะอิดริส/เป๊าะยะมีผู้นำที่สำคัญคือ ตนกู อับดุลยาสาล์,นายเป๊าะเยะ ดือเร๊ะ และนายเปาะสู วาแมดือซา โดยนายเป๊าะเยะ ดือเร๊ะ มีการเคลื่อนไหว ก่อเหตุร้ายในพื้นที่เขาบูโด อำเภอยี่งอ และอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ในห้วง พ.ศ. 2511- 2515 ต่อมาไม่ได้รับความเชื่อถือจากขบวนการบทบาทจึงลดลงและหมดไป นายเปาะส วาแมดือซา ขึ้นมามีบทบาทแทนเคลื่อนไหวต่อสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐ ในห้วง พ.ศ. 2516 – 2518 จากนั้นได้เข้ามอบตัวกับรัฐบาลทำให้การเคลื่อนไหวของขบวนการ BIPP ลดน้อยลง โดยมีบางส่วนไปจัดตั้งขบวนการขึ้นมาใหม่หรือไปรวมกับขบวนการอื่น นอกจากนั้นยังมีกลุ่ม BIPP/8NPP ซึ่งมีนายบัดรี ฮัมดัน เป็นประธานมีสมาชิกถาวรในสังกัด 15-20 คน ไม่มีบทบาทด้านการทหาร แต่พยายามดำเนินการทางการเมืองอย่างต่อเนื่องโดยประสานกับ PULO,BRN และ GMP (ขบวนการมูจาดิน ปัตตานี) ในฐานะเป็นพันธมิตรในขบวนการร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี หรือเบอร์ซาตู (BERSATU)

2.2.4.1 แนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานี หรือ BRN (Barisa Revolusi Nasional) ก่อตั้งเมื่อ 13 มีนาคม 2503 ผู้ร่วมก่อตั้งส่วนหนึ่งเป็นผู้นำศาสนาและผู้นำทางการศึกษาดำเนินการโดยทางการเมืองเป็นหลักต่อมาได้ตั้งหน่วยทหาร เมื่อ 10 ตุลาคม 2511 ใช้ชื่อว่า “กองกำลังติดอาวุธปลดแอกปัตตานี” หรือ แอ๊บริพ (Aagkatan Bersenjata Revolusi Patni : ABRIP) เลียนแบบชื่อย่อของ กองทัพแห่งชาติอินโดนีเซีย ซึ่งใช้คำว่า ABRI : Aagkatan Bersenjata Repubik Indonesia ต่อมาเกิดความแตกแยกภายในหลายครั้งตั้งแต่ พ.ศ. 2521 จนแยกออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่ม BRN COORDINATE ซึ่งถือว่าเป็น BRN ดั้งเดิมและเป็นพันธมิตรในขบวนการร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี หรือเบอร์ซาตู (BERSATU) (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2549, หน้า15-20)

2.2.4.2 องค์การปลดปล่อยรัฐปัตตานี หรือองค์การสหปัตตานีเสรี (PULO) ก่อตั้งเมื่อ 22 มกราคม 2511 ชื่อภาษามาเลเซียว่า Peraiuan Pembebasan Patani Bersatu (PPPB) และ ชื่อภาษาอังกฤษว่า Patani United Liberation Organization (PULO) ถือเป็นองค์กรจัดตั้งที่มีรูปแบบสมบูรณ์ที่สุด ผู้ริเริ่มก่อตั้ง คือ นายตนกูบีรอ กอตอนีรอ/อดุลย์ ณ วังคราม/กาบีร์ อับดุลเราห์มาน ราษฎรอำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ผู้นำกองกำลังที่มีบทบาทสำคัญ ในห้วง พ.ศ.2518 – 2520 คือ นายเซ็ง บันนังลีนา หัวหน้าขบวนการ PULO 44 เคลื่อนไหวในการก่อเหตุร้ายโดยการจับตัวเรียกค่าไถ่หรือจับข้าราชการ โดยเฉพาะครูเป็นตัวประกันเคลื่อนไหวในพื้นที่อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

ซึ่งถูกเจ้าหน้าที่ยิงเสียชีวิต ใน พ.ศ. 2520 ต่อมาได้เกิดความแตกแยกภายในหลายครั้งประมาณ พ.ศ. 2528 แยกออกเป็น PULO เก่า และ PULO ใหม่ และเมื่อมิถุนายน พ.ศ.2548 ปรากฏข่าวสารยืนยันว่าขบวนการดังกล่าวได้รวมกันเป็นหนึ่งเดียวแล้ว ปัจจุบันเป็นพันธมิตรในขบวนการร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี หรือเบอร์ซาตู (BERSATU)

2.2.4.3 ขบวนการมูจาฮีดีนปัตตานี หรือ GMP (Gerakan Mujahidin Patani) ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2529 เบื้องหลังความเป็นมา เชื่อว่าเป็นการรวมตัวของสมาชิกที่แยกมาจากขบวนการ BIPP (BNPP เดิม) และขบวนการ BBMP เป็นหลัก โดยมีแกนนำคนสำคัญ ประกอบด้วย นายวัน อาหมัด วีนยูซุฟ/แวะหะมะ แวยูโซะ/อดีตสมาชิก BNPP/BIPP นายอาวัง/อาแว บินอับดุลเลาะห์การบีร์/อาแว ยะบะ นายมูฮัมหมัด/มะ โดล์/อุสตาซมะ โดล์ นายเจ๊ะกูแม กูเต๊ะ/อับบัส บินอาหมัดเน้นการเคลื่อนไหวหลักในด้านการเมืองอยู่ในประเทศเพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่ บทบาทสำคัญของขบวนการมูจาฮีดินปัตตานี (GMP) คือ เป็นหนึ่งในแกนนำที่สามารถรวบรวมขบวนการเข้าร่วมกับ PULO ใหม่ BIPP (BNPP เดิม) BRN CONGRESS ก่อตั้งเป็นขบวนการร่วม เพื่อเอกราชปัตตานี หรือเบอร์ซาตู (BERSATU) ได้เป็นผลสำเร็จ ตั้งแต่ พ.ศ. 2532

2.2.4.4 กลุ่มโจรมูจาดินอิสลามปัตตานี หรือ GMIP (Gerakan Mujahidin IslamPatani) ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ประมาณ พ.ศ. 2532 โดยมีนายอับดุลเราะมัน/จ๊ะกูแม กูเต๊ะ หรืออับบัส บินอาหมัด (อาบะห์ อาหะมะ) เป็นประธาน แกนนำส่วนใหญ่มาจากอดีตสมาชิกของขบวนการปลดแอก กลุ่ม BIPP (BNPP เดิม),BBMP และ GMP ในระยะเริ่มแรกของการก่อตั้งกลุ่มโจรมูจาฮีดินอิสลามปัตตานี (GMIP มีการดำเนินงานเน้นงานด้านการเมืองอยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน และไม่ค่อยปรากฏเป็นข่าวสารที่ชัดเจนมากนัก เพราะกิจกรรมที่จัดขึ้นบางครั้งไม่ได้กระทำในนามกลุ่มโจร แต่กระทำในนามชมรม หรือสมาคม (PERSATUAN) ชาวปัตตานี เช่น การจัดชุมนุมพบปะสังสรรค์และจัดงานเลี้ยง โดยมีผู้เข้าร่วมชุมนุม ในบางครั้งนับจำนวนเป็นพันคนประกอบไปด้วยทั้งชาวไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นราษฎรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไปประกอบอาชีพในประเทศเพื่อนบ้านและคนในประเทศเพื่อนบ้านจุดประสงค์เพื่อปลุกระดมโฆษณาชวนเชื่อ สอดแทรกแนวคิดการแบ่งแยกดินแดนจัดหา/รับสมัครสมาชิกและจัดหาทุนดำเนินงานโดยมีฐานดำเนินงานอยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน

2.2.4.5 กลุ่มเยาวชนกู้ชาติปัตตานี หรือ PMP (Pemuda Merdeka Patani) ก่อตั้งขึ้นโดยขบวนการ BRN COORDIATE ซึ่งสมาชิกในระดับแกนนำส่วนใหญ่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนา (ULAMA) และได้พัฒนาการต่อสู้ในมิติใหญ่ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 โดยการฝึกอบรมเยาวชนทหารตามโครงการและกองกำลังติดอาวุธ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ด้วยการสร้างจิตสำนึกปลุกกระแสการต่อสู้ในแนวทางญีฮาด (Jihad) หรือสงครามศักดิ์สิทธิ์ เพื่อการทำสงครามประชาชนหรือการรบแบบกองโจร การดำเนินงานจะแอบแฝงซ่อนเร้นกิจกรรมอยู่ในตาดีกา/สถาบันการศึกษา

ปอเนาะหรือสถาบันการศึกษาของรัฐบางแห่งรวมทั้งบริเวณมัสยิดประจำหมู่บ้าน เนื่องจากสามารถอำพรางสถานภาพและการปฏิบัติการได้เป็นอย่างดี ได้เริ่มปฏิบัติการทางทหารที่สำคัญหลายครั้งในลักษณะการปล้นอาวุธ ลอบยิง/สังหารเจ้าหน้าที่ มาตั้งแต่ พ.ศ.2544 เป็นต้นมา อีกทั้งปรากฏข้อมูลว่ามีการเชื่อมโยงเกี่ยวข้องและแสวงจุดร่วมกับกลุ่มอื่นๆ เช่น PULO,BRN CONGRESS และกลุ่มโจรมูจาฮีดีนอิสลามปัตตานี (GMIP)

2.2.4.6 ขบวนการร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี (BERSATU) ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2532 ชื่อภาษาไทยว่า แนวร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี/ขบวนการการร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี ชื่อภาษามาเลเซียว่า (Barisan Beratu Kemerdekaan Patani ชื่อย่อ BERSATU และชื่อภาษาอังกฤษว่าUnited Fronts for Patani Independence โดยมีตัวแทนขบวนการโจรก่อการร้ายต่างๆ เข้ามาปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน คือ PULO,BIPP,BRN และ GMP ในขั้นแรกรียกกลุ่มตัวเองว่า “องค์การร่วม” หรือ “องค์การปายง” (Umbrella Organization) และเปลี่ยนชื่อเป็น “แนวร่วมเพื่อเอกราชปัตตานี” หรือ “เบอร์ซาตู” เมื่อ พ.ศ. 2534 ในการเลือกตั้งครั้งแรกมี นายวาห์ยุดดิน มูฮัมหมัด เป็นประธาน ส่วนคณะกรรมการอื่นๆ แต่งตั้ง/เลือกตั้งมาจากสมาชิก

2.2.4.7 กลุ่มโจรมูจาดินอิสลามปัตตานี หรือ GMIP (Gerakan Mujahidin IslamPatani) ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2532 โดยมีนายอับดุลเราะมัน/จ๊ะกูแม กูเต๊ะ หรืออับบัส บินอาหมัด (อาบะห์ อาหะมะ) เป็นประธาน แกนนำส่วนใหญ่มาจากอดีตสมาชิกของขบวนการปลดแอก กลุ่ม BIPP (BNPP เดิม),BBMP และ GMP ในระยะเริ่มแรกของการก่อตั้งกลุ่มโจรมูจาฮีดีนอิสลามปัตตานี (GMIP มีการดำเนินงานเน้นงานด้านการเมืองอยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน และไม่ค่อยปรากฏเป็นข่าวสารที่ชัดเจนมากนักเพราะกิจกรรมที่จัดขึ้นบางครั้งไม่ได้กระทำในนามกลุ่มโจรแต่กระทำในนามชมรม หรือสมาคม (PERSATUAN) ชาวปัตตานี เช่น การจัดชุมนุมพบปะสังสรรค์และจัดงานเลี้ยงโดยมีผู้เข้าร่วมชุมนุม ในบางครั้งนับจำนวนเป็นพันคนประกอบไปด้วยทั้งชาวไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นราษฎรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไปประกอบอาชีพในประเทศเพื่อนบ้านและคนในประเทศเพื่อนบ้านจุดประสงค์เพื่อปลุกระดมโฆษณาชวนเชื่อสอดแทรกแนวคิดการแบ่งแยกดินแดน จัดหา/รับสมัครสมาชิกและจัดหาทุนดำเนินงานโดยมีฐานดำเนินงานอยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, 2549, หน้า 15-20)

2.2.5 ความเป็นมาของเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม , 2544, หน้า 2-12)

ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถแยกออกเป็นหลายด้านตามจุดเน้นของแต่ละสำนักคิด ดังนี้

2.2.5.1 ประเด็นที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงเวลา 5 ปีที่ผ่านมานี้ได้รับความสนใจจากสังคมไทยมากประชาชน

ถูกเชื่อมโยงเข้ากับภาพความรุนแรงผ่านสื่อต่างๆ อยู่เกือบทุกวัน อีกด้านหนึ่งสภาพสังคมและวัฒนธรรมของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ดูเหมือนจะแตกต่างจากการรับรู้ของประชาชนทั่วไปที่มีความรู้สึกร่วมในความเป็นชาติไทยความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัจจัยด้านชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ และศาสนาปัญหาที่สำคัญที่สุดเกิดจากการขาดความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับสังคมไทยให้มากขึ้นมีงานวิจัยและงานเขียนจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของประวัติศาสตร์มีการกล่าวอ้างจากหลายฝ่ายว่าประวัติศาสตร์มีการบิดเบือนเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ ในที่นี้จะหยิบยกงานประวัติศาสตร์บางชิ้นที่สะท้อนลักษณะพิเศษของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและมุมมองในการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างรัฐปัตตานีกับรัฐสยามในอดีต บรรดางานดังกล่าวที่น่าสนใจ มีดังนี้

2.2.5.2 อิบรอฮิม ซุกรี (อิบรอฮิม ซุกรี, 2544, หน้า 2-12) นักวิชาการท้องถิ่นได้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรมลายูปัตตานี ตั้งแต่สมัยลังกาสุกะจนถึงยุคสมัยที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยามซุกรีได้กล่าวว่า "ข้าราชการสยามส่วนใหญ่ในปัตตานีไม่ค่อยจะดูแลเอาใจใส่ผลประโยชน์ของชาวมลายู การมาปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการเหล่านี้ในระยะเริ่มแรกจะมีก็เพียงแต่ต้องการความเจริญในยศถาบรรดาศักดิ์เท่านั้น แต่พออยู่ไปนานๆ พวกเขาก็มีที่ดินที่กว้างขวางและบ้านช่องที่ใหญ่โตข้าราชการบางคนเมื่อหมดหน้าที่แล้วจะกลับไปยังกรุงเทพฯ โดยนำทรัพย์สินมากมายที่ได้มาสมัยที่อยู่ที่ปัตตานีติดตัวไปด้วยซึ่งจะทำให้เขาสามารถเสวยสุขกับทรัพย์สินเหล่านี้ได้อย่างสบายตอนที่ปฏิบัติหน้าที่ในปัตตานีข้าราชการสยามไม่เคยที่จะเรียนรู้ภาษามลายูและทำความเข้าใจกับศาสนาอิสลามเลยเพราะในระบอบราชาธิปไตยอาจจะไม่มีนโยบายเช่นนี้อยู่ปัตตานีได้รับการปกครองจากข้าราชการสยามแบบตามมีตามเกิดโดยที่ข้าราชการเหล่านี้จะเน้นแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าการพัฒนาหรือสร้างความเจริญให้แก่ปัตตานี รัฐบาลไม่เคยคิดที่จะพัฒนาการบริการประชาชนในด้านสาธารสุขการศึกษาและความเป็นอยู่ที่ดีรัฐจะสร้างโรงเรียนในเมืองเท่านั้น ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่บรรดาลูกหลานของข้าราชการทั้งหลาย แต่โรงเรียนสำหรับลูกหลานชาวมลายูรัฐไม่สร้างให้เมื่อใดที่ต้องการสร้างถนนหนทาง รัฐจะเกณฑ์ชาวบ้านมลายูให้ออกมาทำงาน ชาวบ้านบางคนจำเป็นต้องเดินทางมาจากบ้านเป็นระยะทางหลายกิโลเมตรอีกทั้งยังต้องเตรียมเสบียงอาหารมาเองอีกด้วย ส่วนอำนาจที่เกี่ยวกับศาล และคดีต่างๆ จะเป็นของข้าหลวงระดับสูง ตำรวจและ ผู้พิพากษา บางครั้งคู่กรณีต้องรอเป็นระยะเวลาที่ยาวนานกว่าจะมีการพิจารณาคดีทั้งนี้เนื่องจากว่าข้าราชการเหล่านี้ต้องการที่จะทราบว่าฝ่ายใดจะติดสินบนมากน้อยแค่ไหนเพื่อการพิจารณาตัดสินคดีจะเอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายนั้น "

งานประวัติศาสตร์ปัตตานีของซุกรีได้รับการยอมรับมากในระดับท้องถิ่น เพราะเป็นการเปิดเผยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในมุมมองของปัตตานีเองอย่างค่อนข้างชัดเจนโดยเฉพาะแสดง

ให้ภาพการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างราชอาณาจักรสยามกับปัตตานีในรอบหลายร้อยปีที่ผ่านมาโดยผ่านการทำสงครามระบบเครื่องราชบรรณาการและการผนึกรวมชาติ งานชิ้นนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์โดยคนในท้องถิ่นเองมุมมองของนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงได้รับการยอมรับมากในงานวิจัยประวัติศาสตร์เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ในระยะหลัง

2.2.5.3 งานวิจัยเรื่อง "ความเป็นมาของทฤษฎีแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ของไทย" โดย ธเนศ อาภรณ์สุวรรณธเนศ อาภรณ์สุวรรณ (ความเป็นมาของทฤษฎีแบ่งแยกดินแดนในภาคใต้ของไทย, 2556, หน้า 100-107) อธิบายและสรุปถึงการกำเนิดและความเป็นมาของการสร้างมายาคติในเรื่องของลัทธิแบ่งแยกดินแดนซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการความเป็นมาของรัฐไทยที่เปลี่ยนผ่านจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยตลอดจนการสร้างรัฐไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และสงครามมหาเอเชียบูรพามีส่วนในการผลักดันและสร้างแนวความคิดทางการเมืองของการแบ่งแยกดินแดนในทุกๆ ภูมิภาคกระบวนการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองและการสร้างชาติไทยสมัยชาตินิยมนำไปสู่การใช้กำลังและความรุนแรงปราบปรามการเรียกร้องและสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมการเมืองของภูมิภาคต่างๆ แต่กรณีของมลายูมุสลิมในภาคใต้มีลักษณะเฉพาะต่างจากภาคอื่นๆ อาจารย์ธเนศยกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่รองรับมโนทัศน์การแบ่งแยกดินแดนมาจากการทำให้เกิดมายาคติเรื่อง "กบฏหะยีสุหลง" และ "กบฏดุซงญอ" เหตุการณ์ความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดจากทรรศนะในการมองตรงข้ามกันระหว่างรัฐและประชาชนชาวมลายมุสลิมในภาคใต้รัฐมองว่าการต่อต้านลุกฮือต่างๆ ของคนมลายูมุสลิมนั้นเป็นการ "กบฏ" แต่ฝ่ายประชาชนมุสลิมมองว่าการเคลื่อนไหวประท้วงต่อสู้ต่างๆ เป็นการทำเพื่อความถูกต้องเป็นธรรมตามหลักศรัทธาและความเชื่อทางศาสนา ซึ่งลักษณะธรรมชาติของศาสนาอิสลามนั้นไม่มีการแบ่งแยกระหว่างศาสนากับการเมือง หรือสังคมทางการไทยมองการปฏิบัติหรือการอ้างถึงเรื่องศาสนาของฝ่ายมุสลิมว่ามีจุดมุ่งหมายทางการเมืองเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากคำตัดสินของศาลที่ตัดสินว่าพฤติการณ์ของหะยีสุหลง ที่เสนอข้อเรียกร้อง 7 ประการนั้น เป็นเรื่องทางการเมืองที่บ่อนทำลายอำนาจและความชอบธรรมของรัฐไทยปัญหาความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติและศาสนาในกรณีของกบฏดุซงญอก็เป็นปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการเมืองระดับชาติและระดับสากลเพราะในช่วงการเกิดรัฐประหาร พ.ศ. 2490 สหรัฐอเมริกาและอังกฤษต้องการรักษาสถานะเดิมของมหาอำนาจในภูมิภาคนี้เอาไว้วาทกรรมรัฐว่าด้วยการแบ่งแยกดินแดนก็กลายเป็นข้อกล่าวหาที่สอดคล้องกับสถานการณ์สงครามเย็นในการเมืองระหว่างประเทศการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายใต้อำนาจรัฐเป็นศูนย์กลางก็เป็นความจำเป็นเร่งด่วนจึงทำให้การใช้กำลังและความรุนแรงต่อกลุ่มชนชาติส่วนน้อยหรือกลุ่มที่มีแนวอุดมการณ์ไม่ตรงกับรัฐบาลกลางเป็นความชอบธรรมและถูกต้องไปได้ในที่สุด

2.2.6 แนวคิดด้านความมั่นคง (สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, หน้า 50-51) การศึกษาที่อธิบายปัญหาความรุนแรงโดยอาศัยแนวคิดด้านความมั่นคง รายงานการศึกษาเรื่องผ่านประเด็นโจรใต้โดยกลุ่มข้าราชการฝ่ายปกครอง ตำรวจ และทหารที่ไม่ประสงค์ออกนามจำนวนหนึ่ง เมื่อปี 2547 สรุปว่า การก่อความไม่สงบที่รัฐไทยกำลังเผชิญอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขณะนี้เป็นบทบาทของขบวนการแบ่งแยกดินแดนรุ่นใหม่ ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงคุณภาพไปแล้วทั้งด้านการจัดตั้ง ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี ดังข้อสรุปในเอกสารดังกล่าวที่ระบุว่า ลักษณะการเกิดของขบวนการต่อสู้กับอำนาจรัฐเพื่อแบ่งแยกดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีมาอย่างต่อเนื่องจนบางครั้งผู้เกี่ยวข้องเกิดความเคยชินและเข้าใจว่าการก่อความไม่สงบยังคงเป็นแบบเดิมๆ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว และถูกปราบปรามก็จะสงบลงระยะหนึ่งแล้วค่อยเกิดใหม่หมุนเวียนเช่นนี้เรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด แต่จากข้อมูลเอกสารและพยานบุคคลที่เข้าร่วมขบวนการในปัจจุบัน มีข้อบ่งชี้ว่าได้มีการเชื่อมโยงมิติทางศาสนาเข้ากับอุดมการณ์ทางเชื้อชาติและประวัติศาสตร์ในการต่อสู้เพื่อแบ่งแยกดินแดนออกเป็นรัฐเอกราชปัตตานีดารุสลามด้วยสถานการณ์เช่นนี้เอื้อให้เกิดการระดมกำลังเข้าสู่สงครามประชาชนต่อสู้กับรัฐบาลอย่างยืดเยื้อได้ และเมื่อพิจารณาข้อมูลในภาพรวมทั้งหมดขณะนี้ผู้เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาคงต้องคิดถึงยุทธศาสตร์ความมั่นคงในรูปแบบใหม่ที่ต้องคำนึงถึงปัญหาความละเอียดอ่อนด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม เชื่อมโยงกับสถานการณ์โลกซึ่งเมื่อนำมาผนวกรวมกันแล้วก็จะส่งผลต่อความเชื่อ ความจงรักภักดีที่มวลชนในพื้นที่ปฏิเสธและต่อต้านอำนาจรัฐ แม้ว่าปัญหาเหล่านี้จะเป็นปัญหาท้องถิ่น แต่ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงในระดับประเทศโดยรวมได้แนวโน้มการก่อความไม่สงบที่รุนแรงอยู่ในขณะนี้ ถึงแม้ว่าทางราชการจะยึดพื้นที่ได้ แต่การสถาปนาให้อำนาจรัฐเข้มแข็ง โดยใช้มิติด้านความมั่นคงเพียงอย่างเดียว อาจได้ผลเพียงระยะสั้นๆ ประชาชนจะยังไม่ให้ความร่วมมือกับทางราชการเท่าที่ควร สังเกตได้จากการก่อวินาศกรรม และการลอบทำร้ายคนบริสุทธิ์ไม่ได้ลดลงแต่อย่างใด

2.2.7 แนวความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และชาติพันธุ์การศึกษาที่อธิบายปัญหาความขัดแย้งโดยอาศัยแนวคิดอัตลักษณ์ วัฒนธรรมและชาติพันธุ์เอกสารสรุปการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของ ปิยะ กิจถาวร ระบุว่าความรุนแรงในพื้นที่เกิดจากความต้องการปกป้องอัตลักษณ์มลายูของคนไทยเชื้อสายมลายูที่นับถือศาสนาอิสลาม

รัตติยา สาและ ได้ศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนิกชนที่ปรากในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยพยายามศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการปฏิสัมพันธ์และการรอมชอมระหว่างผู้คนที่นับถือศาสนาอิสลามกับผู้คนที่นับถือศาสนาพุทธใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นประการสำคัญทั้งนี้โดยมุ่งน้นศึกษาความเป็นไปได้ในการที่จะนำพลังทางวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลการศึกษาพบว่าพลังสำคัญที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์และ การรอมชอมระหว่างศาสนิกชนที่ปรากฏในจังหวัดปัตตานี

ยะลา และนราธิวาส คือ ความเข้าใจและการยอมรับในเรื่อง "ความแตกต่างของค่านิยม " ซึ่งกันและกันที่มีความเป็นไปได้ที่จะอาศัยผลึกแห่งความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งก่อตัวจากอำนาจของระบบอุปถัมภ์ในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเกลอ เป็นเครือญาติ เป็นนายจ้างลูกจ้าง เป็นเจ้านาย (ลูกพี่) ลูกน้อง เป็นครู-ศิษย์และความเป็นผู้นำและเป็นผู้ตามทั้งในระบบและนอกระบบ ด้วยเงื่อนไขของความจำเป็นทางด้านปัจจัยต่างๆเพื่อการดำรงชีพ พลังดังกล่าวนี้นับได้ว่าเป็นอีกกลไกหนึ่งที่มีค่ามหาศาลถ้ารู้จักนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชาติบ้านเมืองในที่สุด (รัตติยา สาและ, 2544, หน้า 41-42)

2.2.8 ความสำคัญกับปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติการศึกษาที่ให้ความสำคัญในประเด็นปัญหาเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจสังคม และการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ รายงานการวิจัยของนักวิชาการ จากสถาบันอุดมศึกษาในเชิงพื้นที่เรื่องข้อค้นพบในการศึกษาโดยเวทีชาวบ้าน ปี 2545 จำนวน 13 ครั้ง ในพื้นที่ 9 อำเภอ ของจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส พบว่า นโยบายของรัฐบางเรื่องไม่ประสบผลสำเร็จในทางปฏิบัติเนื่องจากนโยบายดังกล่าวไม่ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในท้องถิ่น อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐขาดประสิทธิภาพในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บังเกิดผลเอกสารรายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) วินิจฉัยเหตุแห่งปัญหาความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเกิดจากเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ

2.2.8.1 เงื่อนไขบุคคล ได้แก่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่ก่อเหตุร้าย และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ตอบโต้ด้วยวิธีการรุนแรง

2.2.8.2 เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง ได้แก่ ความไม่เป็นธรรมที่เกิดจากกระบวนกายุติธรรมและการปกครองของรัฐ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการศึกษา สภาพประชากร บริบททางภูมิศาสตร์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย ที่ทำให้เกิดการเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของประชากรระหว่างกัน

2.2.8.3 เงื่อนไขทางวัฒนธรรม คือ ลักษณะเฉพาะทางด้านเชื้อชาติและศาสนา ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้ช่องว่างทางเศรษฐกิจยิ่งขยายตัวมากขึ้นจากสภาวะเศรษฐกิจซบเซาและอัตราการขยายตัวที่อยู่ในระดับต่ำ โดยผลกระทบที่ชัดเจนคือผลที่เกิดขึ้นในภาคการเกษตรที่มีความกังวลต่อความไม่ปลอดภัยเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพโดยเฉพาะการกรีดยางและการเข้าไปรับซื้อผลไม้ของพ่อค้า ในขณะที่ภาคการท่องเที่ยวก็เป็นอีกส่วนที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากสถานการณ์ความไม่สงบ โดยนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวน้อย การสำรองห้องพักลดลง เงินตราต่างประเทศที่ได้รับจากนักท่องเที่ยวก็ลดลงตามลำดับ อำนาจการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของภาคเอกชนก็ลดลง

การลงทุนส่วนใหญ่ต้องหยุดชะงักเพื่อรอดูสถานการณ์และในบางกรณีก็มีการย้ายฐานการลงทุนออกนอกพื้นที่ไปอีกด้วย

2.2.9 ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกของรัฐกับประชาชนการศึกษาที่มุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกของรัฐกับประชาชนในพื้นที่รายงานของคณะทำงานพิเศษของรัฐบาล ภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีที่มี พล.อ.ชัยศึก เกตุทัต เป็นประธานมีความเห็นว่าปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคมซึ่งรัฐธรรมนูญ ปี 2540 และนโยบายความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีทิศทางการแก้ปัญหาที่ดีอยู่แล้วแต่อุปสรรคสำคัญอยู่ที่การนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

รายงานการศึกษาของคณะกรรมาธิการวิสามัญสภาผู้แทนราษฎร ปี 2547 ได้สรุปผลการศึกษาว่า สภาพปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มี 3 ระดับ คือ

(1) ระดับผิวหน้า คือ ปรากฏการณ์การก่อความไม่สงบ

(2) ระดับโครงสร้าง คือ ปัญหาการศึกษา เศรษฐกิจ กลไกทางการเมืองการปกครองและปัญหาเกี่ยวกับการระบาดของยาเสพติด

(3) ระดับวัฒนธรรม คือ ปฏิกิริยาไม่ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ของคนบางกลุ่มงานศึกษาของ ดร.รุ่ง แก้วแดง

เรื่องสงครามและสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่าปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผลที่เกิดจากนโยบายรัฐนิยมในยุค จอมพล ป.พิบูลสงครามในอดีตและบทบาทของขบวนการแบ่งแยกดินแดนความขัดแย้งกันเองของเจ้าหน้าที่รัฐ นโยบายการปราบปรามยาเสพติด การยุบศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) กองบัญชาการผสมพลเรือนตำรวจทหารที่ 43 (พตท.43) และเขตการศึกษา 2 (รุ่ง แก้วแดง, 2557), หน้า135-137 ปิยนาถ บุนนาค ได้ศึกษานโยบายการปกครองของรัฐบาลไทยต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. 2475 - 2516) พบว่า รัฐบาลตระหนักถึงปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้มาโดยตลอดนับตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันสำหรับระหว่าง พ.ศ. 2455 - 2516 นั้นแม้ว่ารัฐบาลจะประกาศใช้นโยบายหลักเหมือนกันทั่วประเทศแต่ในส่วนของจังหวัดชายแดนภาคใต้จะตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้น เพื่อปรับนโยบายหลักนั้นให้เข้ากับสภาพบุคคลและพื้นที่ (iLiel) ทั้งในด้านการปกครอง การศึกษา การสาธารณสุขและ อื่น ๆบางนโยบายรัฐบาลก็กำหนดขึ้นใช้เฉพาะจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพิเศษ (Lil) เช่นพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลาม ในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490 เป็นต้น แม้กระนั้นรัฐบาล บางสมัยก็มีการดำเนินนโยบายบีบบังคับชาวไทยมุสลิมโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรม จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ชาวไทยมุสลิมเป็นโอกาสให้บุคคลบางกลุ่มถือเป็นข้ออ้างในการแทรกแซงซึ่งก่อให้เกิดปัญหา ส่งผลกระทบต่อ

เสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศ อย่างไรก็ดีโดยส่วนรวมแล้วรัฐบาลมีนโยบายในการปกครองชาวไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพิเศษตามภูมิหลังด้านวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา ปัญหาที่เกิดขึ้นมิได้อยู่ที่นโยบายของรัฐบาล แต่อยู่ที่ข้าราชการของรัฐผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่มากกว่า รัฐบาลจึงควรจัดให้มีการประเมินผลการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเพื่อการปรับปรุงการนำนโยบายไปใช้ให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546, หน้า 47-49)

2.2.10 สภาพปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้การวิเคราะห์สภาพปัญหาในที่นี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้ (สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ม.ป.ป. 2556, หน้า 7-8)

(1) ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ภูมิหลังของขบวนการต่อต้านอำนาจรัฐ หรือสมัยหนึ่งที่ทางราชการเคยเรียกว่าขบวนการแบ่งแยกดินแดนขบวนการโจรก่อการร้ายจนมาถึงปัจจุบันที่รู้จักโดยทั่วไปว่ากลุ่มก่อความไม่สงบนั้น แท้จริงแล้วมีความเป็นมาที่ยาวนานคู่กับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยเลยทีเดียวที่สำคัญก็คือได้มีนักวิชาการด้านความมั่นคงจำนวนมาก เชื่อมั่นว่าภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของรัฐปัตตานีในอดีตคือพลังหนึ่งใน 3 ส่วน ของพลังแห่งอุดมการณ์การต่อสู้ของขบวนการแบ่งแยกดินแดนรุ่นใหม่ที่กำลังก่อสงครามการก่อความไม่สงบอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันและต่อไปนี้คือภูมิหลังประวัติศาสตร์ความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยสังเขปนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

สังเขปประวัติศาสตร์ปัตตานีการเข้าใจประวัติศาสตร์ปัตตานีเพื่อนำไปสู่การพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความมั่นคงของชาตินั้นจะต้องอยู่พื้นฐานของเหตุผลและความเป็นกลาง จุดเริ่มต้นจึงอยู่ที่การตั้งกรอบคิดและตามมาด้วยการตั้งสมมุติฐานที่สอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคมที่ต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลาจนนำไปสู่ความขัดแย้งและเกิดปัญหาความแตกต่างในความเข้าใจของคนยุคปัจจุบัน นักประวัติศาสตร์มองว่าการที่มีความเชื่อว่าหัวเมืองมลายูภาคใต้เป็นดินแดนของใครมาก่อนไม่อาจจะเข้าใจรากเหง้าที่แท้จริงของปัญหาในปัจจุบันที่เกิดจากอดีตได้เนื่องจากการมองแบบดังกล่าวอาศัยฐานคิดว่าด้วยรัฐชาติสมัยใหม่ที่เน้นว่าประเทศชาติต้องมีเอกลักษณ์และเอกภาพหนึ่งเดียว ในขณะเดียวกันก็เชื่อว่าเอกลักษณ์และเอกภาพดังกล่าวเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากอดีตอันยาวนานในประวัติศาสตร์แต่ความเป็นจริงก็คือเอกลักษณ์ของชาติ ในรัฐชาติสมัยใหม่นี้เป็นสิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้นมาเมื่อประมาณ 300 ปีที่ผ่านมานี้เอง ประเทศและรัฐในปัจจุบันก็เป็นผลผลิตของกระบวนการทางการเมืองในประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นมาในช่วงเวลาประมาณ 100 กว่าปีที่ผ่านมาเท่านั้นเราจึงไม่ควรเอาบริบทของสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่มาตีความอดีตที่เกิดขึ้นนานนับร้อยนับพันได้ (สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ม.ป.ป. 2556, หน้า 7-8)

ประเด็นที่ควรพิจารณาก็คือประวัติศาสตร์การกำเนิดของรัฐชาติสมัยใหม่รวมทั้งไทยก่อตัวขึ้นในช่วงเวลาที่มีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างระบบอำนาจในดินแดนต่างๆ สถานการณ์ดังกล่าวมี

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบอำนาจแบบไม่เท่าเทียมกันระหว่างศูนย์อำนาจใหญ่น้อย "ซึ่งต่างก็ไม่มีขอบเขตดินแดนที่แน่นอน" ความสัมพันธ์ระหว่างกันในขณะนั้นก็ไม่แน่นอนตามไปด้วยขึ้นอยู่กับว่าท้องถิ่นใดเข้มแข็งมากกว่ากัน ปัญหาในอดีตจึงมิใช่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐส่วนกลางกับท้องถิ่นหรือชายขอบ แต่เป็นเรื่องที่ว่าท้องถิ่นใดแข็งและมีพลังอำนาจมากกว่าท้องถิ่นอื่น และท้องถิ่นสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายมีความสัมพันธ์ต่อสู้กันอย่างไรในแต่ละช่วงเวลา การศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความจริงในอดีตจึงต้องอาศัยการยึดถือ "ความเป็นจริง" ของท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางจึงจะเห็นภาพอดีตได้อย่างชัดเจนและนำมาสู่ความเข้าใจการต่อสู้และความขัดแย้งที่สืบเนื่องมาถึงในปัจจุบันได้อย่างถูกต้องไร้ความลำเอียง เมื่อเราทำความเข้าใจอดีตโดยใช้ท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการจะเข้าใจการเมืองของคาบสมุทรมลายูสิ่งที่ตามมาก็คือเราต้องเข้าใจว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับรัฐปัตตานีในอดีตเกิดขึ้น รัฐไทยหรือสยามในที่นี้คือราชอาณาจักรสยามที่มีกรุงศรีอยุธยาหรือกรุงเทพเป็นศูนย์กลางในดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยา ส่วนรัฐปัตตานีนั้นเป็นรูปแบบโครงสร้างทางการเมืองแบบที่เรียกว่ารัฐสุลต่านปาตานี ความสัมพันธ์และการต่อสู้ทางอำนาจในภูมิภาคคาบสมุทรมลายูระหว่างหน่วยการเมืองทั้งสองแบบเกิดขึ้นในห้วงเวลาอันยาวนานอย่างน้อยที่สุดเท่าที่มีเอกสารบันทึกไว้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 ถ้าเราสังเกตจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของปัตตานี ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทางการเมืองทั้งสองจนกระทั่งก่อนศตวรรษที่ 19 ก็จะปรากฏให้เห็นชัดในสองลักษณะใหญ่ๆ คือ การให้บรรณาการและการทำสงครามระหว่างกัน การให้เครื่องราชบรรณาการฝ่ายปัตตานีเป็นผู้ให้ และการทำสงครามก็คือฝ่ายสยามส่วนใหญ่ยกกำลังมารบเพื่อโจมตีปัตตานีเว้นแต่ครั้งแรกในช่วงสมัยพระเจ้าจักรพรรดิที่ฝ่ายปัตตานียกกำลังรบกับกองทัพพม่านี่คือลักษณะพิเศษของความสัมพันธ์ระหว่างปัตตานีกับสยามก่อนศตวรรษที่ 19 ซึ่งจบลงด้วยการสูญเสียของอำนาจสุลตานปัตตานีแก่รัฐสยามในปี พ.ศ. 2328 หลังจากนั้นความสัมพันธ์ก็เปลี่ยนไปเป็นรูปการปกครองแบบหัวเมืองชั้นนอกกับศูนย์กลางคือกรุงเทพ แต่การต่อสู้ในลักษณะสงครามและการก่อกบฏลุกขึ้นสู้ก็ยังเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจนกระทั่งเกิดการบูรณาการของรัฐไทยให้เป็นรัฐชาติสมัยใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น สัมพันธภาพทางอำนาจก็เปลี่ยนไป

ในที่นี้จะเป็นการสังเขปประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสยามกับรัฐปัตตานีในห้วงระยะเวลาอันยาวนานดังกล่าวข้างต้น ในตำนานปัตตานี (Hikayat Patani) เล่าว่าพญาตูนักพาปกครองโกตามะห์ลีฆัยพบชายชราชื่อ ปะตานี ชายหาดแห่งหนึ่งจึงย้ายเมืองโกตามะห์ลีฆัยมายังพื้นที่แห่งนั้น ในชื่อที่เรียกกันต่อมาว่า "ปะตานี" ตำนานปัตตานี กล่าวว่า พญาตูนักพาเข้ารับอิสลามเปลี่ยนชื่อเป็นสุลต่านอิสมาแอล ชาห์ หนังสือประวัติศาสตร์รัฐมลายูปัตตานีเล่าว่าราชาอินทิรารับอิสลามเปลี่ยนชื่อเป็นสุลต่าน ฮัมหมัดชาห์ สุลต่านอิสมาแอล ชาห์ นับตั้งแต่ครั้งนั้น มีความสัมพันธ์อันดีกับสองรัฐเพื่อนบ้านคือสยามกับมะละกา พ.ศ. 2054 มะละกาตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของโปรตุเกส พ.ศ. 2059 ปัตตานีต้อนรับการมาเยือนของเรือการค้าโปตุเกสลำแรก พ.ศ. 2106

สุลต่านมุซัฟฟาร์ ชาห์ บุตรของอิสมาแอล ชาห์ เดินทางไปโจมตีสยามในสมัยพระมหาจักรพรรดิด้วยเรือ 200 ลำใช้ทหารประมาณ 1,500 คน สามารถยึดราชวังกษัตริย์สยามไว้ได้ ต่อมาทหารอยุธยาได้ยึดพระราชวังคืน ระหว่างเดินเรือกลับ สุลตานมุซัฟฟาร์ ชาห์ สิ้นพระชนม์อย่างกะทันหันที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยาและได้ถูกฝังศพไว้ที่ปากแม่น้ำนั้น (สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ม.ป.ป. 2556, หน้า 7-8)

การรบครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นสงครามครั้งแรกระหว่างปัตตานีกับสยามที่มีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ ก่อนที่จะมีสงครามระหว่างกันอีกหลายครั้งในยุคต่อมา พ.ศ. 2107 - พ.ศ. 2115 สุลต่านมันชูร์ ชาห์ อนุชาของสุลต่านมุซัฟฟาร์ ชาห์ ได้ปกครองปัตตานี สุลตานมันร์ ชาห์ ได้สั่งเสียก่อนสิ้นพระชนม์ว่าให้ราชบุตรของสุลตานมุซัฟฟาร์ ชาห์ คือ ปาติกสยามได้สืบทอดราชสมบัติแทนพระองค์ พ.ศ. 2116 ราชาปาติกสยามพร้อมกับน้าสาวของพระองค์ที่ชื่อราชาอัยชะห์ถูกลอบปลงพระชนม์และราชาบัมบังเชษฐาถูกสังหารขณะหนีออกจากราชวัง ราชาบาฮาดูร์ ซึ่งเป็นบุตรของสุลต่านมันร์ ชาห์ ได้ครองราชย์แทน พ.ศ. 2127 ราชาบาฮาดูร์ถูกสังหารโดยราชาบีมาซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของพระองค์ ราชาบีมาถูกล้อมและถูกสังหารจนเสียชีวิตเช่นกัน ราชาบาฮาดูร์มีราชธิดาล้วนคือ ราชาฮิเยา ราชาบีรู และราชาอูงู ซึ่งทั้งสามพระองค์จะได้ครองราชย์สืบต่อมา ชื่อนางจายังที่1 นางจายังที่ 2 และนางจายังที่ 3 ตามลำดับ พระนางทั้งสามเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์รัฐปัตตานี ภายใต้สามราชินีนี้เชื่อกันว่าปัตตานีได้เป็นยุคทองของความรุ่งเรืองในช่วงปลายศตวรรษที่ 16 และต้นศตวรรษที่ 17 พ.ศ. 2146 สยามเริ่มโจมตีรัฐปัตตานี้ในสมัยราชินีฮีเยาแต่ปัตตานีสามารถป้องกันตนเองได้ พ.ศ. 2161 สมัยของราชินีบีรู ราชินีได้เชื้อเชิญสุลต่านกลันตันที่ชื่อว่า สุลต่านอับดุลการเดห์ ให้รวมกันเป็นหนึ่งเดียว เป็นสหพันธรัฐปัตตานีหรือ ปัตตานีใหญ่ โดยมีเงื่อนไขว่าการรวมดินแดนครั้งนี้กลันตันต้องมีอำนาจเหนือดินแดนของตนเองและไม่ต้องส่งบรรณาการ หรือภาษีแก่ปัตตานี (ประวัติศาสตร์ปัตตานีบันทึกไว้ว่าการรวมดินแดนครั้งนี้กินเวลานานถึง 131 ปี กระทั่งปี พ.ศ. 2293) พ.ศ. 21 75 สยามทำสงครามกับปัตตานีครั้งที่ 2 ในสมัยราชินีอูงู พ.ศ. 2176 - 2177 สยามทำสงครามกับปัตตานีเป็นครั้งที่ 3 ในสมัยราชินีอูงูเช่นกันในการทำสงครามทั้งสองครั้งสยามไม่สามารถยึดครองปัตตานีได้เพื่อการป้องกันการโจมตีของสยามต่อปัตตานี ราชินีอูงได้ระดมกำลังพลเป็นจำนวนถึง 23,000 คน เสริมด้วยกำลังพลของรัฐกลันตันรัฐปาหังและรัฐโยโฮร์รวมกันถึง 30,000 คน พ.ศ. 2178 ราชินีอูงูสิ้นพระชนม์ ราชธิดาซึ่งเกิดจากการอภิเษกกับสุลตานแห่งปาหังชื่อว่า ราชินีกูนิง ได้เป็นกษัตริย์ต่อมา พ.ศ. 2179 ในสมัยของ

ราชินีกูนิงสยามวางแผนโจมตีปัตตานีโดยได้สัญญาความร่วมมือกับฮอลันดาแต่แผนการครั้งนี้ถูกยกเลิกไปปัตตานีได้ร่วมมือกับสุลต่านนริยาลุดดิน มูฮัมหมัด ชาห์ จากรัฐเคดะห์ในการป้องกันตนเอง ต่อมาได้มีการดำเนินการทางการทูตเพื่อสร้างความปรองดอง คณะทูตจากสยามได้เดินทางมาปัตตานีเพื่อเรียกร้องให้กษัตริย์ปัตตานีขอโทษต่ออาณาจักรสยาม พร้อมให้ส่งเครื่อง

บรรณาการให้สยามอีกครั้งหลังจากหยุดไปในสมัยราชินีอู ในที่สุดด้วยการให้คำปรึกษาของฮอลันดา ปัตตานีก็ยอมส่งคณะทูตสันติภาพไปสยามในเดือนสิงหาคมในปีเดียวกันและยอมส่งเครื่องราชบรรณาการแก่สยามอีกครั้งส่วนสยามก็จะแต่งตั้งทูตประจำที่ปัตตานี พ.ศ. 2181 สยามได้ทำสงครามกับปัตตานีอีกครั้ง นับเป็นครั้งที่ 4 โดยการนำทัพของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชออกญาเสนาภิมุขหรือขุนนางชาวญี่ปุ่น ที่ชื่อยามาดา พ.ศ. 2194 ราชินีกูนิงลงจากราชบัลลังก์จากการโจมตีของราชาแห่งกลันตันซึ่งไม่ได้ปกครองปัตตานีเอง แต่ทรงมอบให้ราชาบาฮาร์ราชโอรสของพระองค์เป็นผู้ปกครอง ยุคสมัยนี้เรียก ยุคสมัยแห่งการปกครองของกษัตริย์กลันตัน (สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ม.ป.ป. 2556, หน้า 7-8)

พ.ศ. 2181 เป็นต้นมากระทั่งถึงเมื่อปัตตานีตกอยู่ภายใต้อำนาจของสยามในปี พ.ศ. 2328 ไม่เคยเกิดสงครามอีกเลยระหว่างทั้งสองรัฐเพราะเครื่องราชบรรณาการถูกส่งอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามปัตตานีได้ทำการหยุดส่งเครื่องราชบรรณาการต่อสยามในปี พ.ศ. 2310 เมื่ออยุธยาตกอยู่ภายใต้อำนาจของพม่าเพราะเหตุดังกล่าวทำให้ปัตตานีกลายเป็นอิสระจากสยามจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2328 อย่างไรก็ดีมีหลักฐานจากนักประวัติศาสตร์กลันตันในหนังสือเรื่องประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรปัตตานีว่าสงครามเกิดขึ้นอีกครั้งระหว่างปัตตานีกับสยามในปี พ.ศ. 2225 ในระหว่างช่วงว่างเว้นจากการทำสงครามกับสยาม รัฐปัตตานีใหญ่ก็แยกออกจากกัน ในปี พ.ศ. 2293 กลันตันภายใต้ราชาหลงสุไลมานก็แยกเป็นอิสระจากปัตตานี อาจจะกล่าวได้ว่าเริ่มตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 ปัตตานีก็กลายเป็นรัฐที่มีอำนาจตกต่ำลงด้วยปัจจัยภายในที่มีการแบ่งแยกและวิกฤตการณ์ผู้นำเกิดการฆ่าฟันกันแย่งชิงอำนาจราชบัลลังก์ระหว่างผู้นำหลายครั้งในช่วงเวลาดังกล่าว นักประวัติศาสตร์ปัตตานีเองก็ยอมรับว่าปัตตานีได้กลายเป็น "คนป่วยแห่งคาบสมุทรมลายู" มาตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 พ.ศ. 2312 กองทัพของพระเจ้าตากสินมหาราชติดตามการหลบหนีของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งอีกก๊กหนึ่งที่ตั้งตนเป็นอิสระขึ้นภายหลังกรุงศรีอยุธยาแตก ทัพของพระเจ้าตากสินมาถึงแม่น้ำเทพาเพื่อขอความช่วยเหลือจากปัตตานีส่งตัวเจ้านครศรีธรรมราชให้ การขอร้องได้รับการตอบรับและเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชถูกส่งตัวให้ฝ่ายสยาม พ.ศ. 2328 ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตโกสินทร์ กองทัพสยามได้โจมตีปัตตานีอีกครั้งหนึ่ง เพราะเหตุที่ว่าได้ว่างเว้นการทำสงครามเป็นเวลายาวนาน ปัตตานีจึงอยู่ด้วยความประมาทและไร้ระเบียบป้อมปราการได้ถูกทิ้งร้างไปนาน กองทหารก็ไม่ได้รับการฝึก นอกจากนี้ยังมีการจัดขบวนรบที่กะทันหันและฉุกละหุก ผลสุดท้ายปัตตานีก็พ่ายแพ้ในการรบครั้งสุดท้ายนี้สุลด่านปัตตานีคือ สุลต่านมูฮัมหมัดชาห์สิ้นพระชนม์ในสนามรบ เพราะถูกยิงด้วยปืนใหญ่ หัวเมืองมลายูทั้ง 4 เมืองกลับอยู่ในความปกครองของสยามอีกครั้งหนึ่ง โดยให้มีการปกครองอย่างอิสระ แต่ต้องส่งเครื่องราชบรรณาการให้กับเมืองหลวง 3 ปีต่อครั้ง และได้จัดระเบียบการปกครองให้เมืองไทรบุรี และ กลันตันอยู่ในความดูแลของเมืองนครศรีธรรมราช และเมืองปัตตานีกับตรังกาน อยู่ในความดูแลของเมืองสงขลา จากบันทึกของนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นการพ่ายแพ้ดังกล่าวนับเป็นความสูญเสียอิสรภาพของ

อาณาจักรมลายูปัตตานี และเป็นการล้มล้างอำนาจอธิปไตยของราชามลายู ซึ่งได้รับการปกป้องมานับเป็นเวลาหลายศตวรรษ พ.ศ. 2334 เต็งกูรามิดิน เจ้าเมืองปัตตานีสมคบกับโต๊ะสาเยก โจรสลัดจากอินเดียก่อกบฏยกทัพเข้าตีเมืองสงขลาได้สำเร็จ เต็งกูลามิดิน ปกครองปัตตานีอยู่ 5 ปี (พ.ศ. 2329 - 2334) ในยุคนี้มีความพยายามที่จะทำการแข็งเมืองโดยดึงความร่วมมือมาจากภายนอก โดยส่งตัวแทนไปยังกษัตริย์อันนามที่มีพระนามว่า องค์เชียงสือขอความช่วยเหลือให้โจมตีสยามจากทางด้านเหนือส่วนทางปัตตานีจะโจมตีสยามจากทางใต้กษัตริย์นนาม ไม่ให้ความร่วมมือ และนอกจากนั้นยังได้ส่งหนังสือชักชวนของเต็งกูลามิดินไปให้กษัตริย์สยามเป็นหลักฐานการทรยศ กองทัพสยามที่นำโดยพระยากลาโหมเดินทัพลงใต้รวมกับทัพของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชและสงขลา เต็งกูลามิดินถูกจับกุมและถูกประหารชีวิต บางสำนวนบอกว่า เต็งกูลามิดินถูกจำคุกตลอดชีวิต การต่อสู้ของเต็งกูลามิดินเป็นการต่อสู้เพื่อเป็นอิสระจากอำนาจของสยามแต่ถูกสยามปราบปรามและจับกุม สุดท้ายสยามได้แต่งตั้ง "ดาโต๊ะปังกาลัน" เป็นเจ้าเมืองแทน (สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ม.ป.ป. 2556, หน้า 7-8)

พ.ศ. 2352 ดาโต๊ะปังกาลันแข็งเมืองสยามแต่งตั้งดโต๊ะปังกาลันขุนนางมลายูเป็นเจ้าเมืองปัตตานีแทนเต็งกูลามิดิน (พ.ศ. 2334 - 2352 และมีการแต่งตั้งขุนนางสยามที่มีชื่อว่าลักชามานาดายัง ทำหน้าที่คอยควบคุมคนมลายูไม่ให้ทรยศต่อสยาม ดาโต๊ะปังกาลันมักจะ ทะเลาะกับขุนนางสยามที่อยู่ในปัตตานีในเรื่องการปกครองเสมอ ในที่สุดดาโต๊ะปังกาลันโจมตีในเรื่องการปกครองเสมอในที่สุดดาโต๊ะปังกาลันโจมตีคนสยามที่ปัตตานี ขุนนางสยามต้องหนีไปยังสงขลา ในกรนี้ดโต๊ะปังกาลันได้จับความร่วมมือจากดาโต๊ะปูยุดในการระดมพลรับมือจากการโจมตีกลับคืนของสยาม จนดาโต๊ะปังกาลันเสียชีวิตจากการปะทะกันพ.ศ. 2352 - 2359 รัชกาลที่ 2 ในช่วงแรกหลังจากปัญหาการแข็งเมืองของขุนนางมลายูจึงทรงแต่งตั้งพระยาตานีจากคนสยาม (นายขวัญช้าย ซึ่งเป็นบุตรของนายเค่ง (ชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่เดินทางโดยเรือสำเภามาที่เมืองสงขลา และแต่งานกับหญิงชาวเมืองสงขลามีบุตร 2 คน คือ นายขวัญช้ายกับนายพ่าย) รัชกาลที่ 2 ได้แต่งตั้งให้นายขวัญช้ายเป็นเจ้าเมืองปัตตานีตั้งแต่ พ.ศ. 1808 -1815และต่อมาแต่งตั้งนายพ่ายเป็นพระยาตานีต่อจากนายขวัญช้ายผู้เป็นพี่ชายซึ่งในสมัยนี้คนสยามก็มีการทะเลาะกับชาวมลายูปัตตานีอีก นายพ่ายจึงมีสาสน์ถึงเมืองสงขลาให้แจ้งไปถึงกรุงเทพ ทางกรุงเทพจึงให้พระยาอภัยสงครามกับพระยาเมืองสงขลา (เดี้ยนจง) ยกทัพมาช่วยพระยาตานี (นายพ่าย) ปราบพวกก่อการวุ่นวาย และในปี พ.ศ. 2359 นี้เอง ที่สยามได้แบ่งการปกครองเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง โดยให้คนมลายูพื้นเมืองเป็นเจ้าเมือง และมีคนสยามปกครองเพียงเมืองเดียว คือเมืองยะหริ่งการแก้ปัญหาจากทางสยาม คือการใช้นโยบายแบ่งแยกและปกครอง (Provide and Rule) โดยการแยกเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมืองย่อย คือปัตตานี ยะหริ่ง หนองจิก สายบุรี ยะลา รามัน และระแงะ และให้หัวเมืองทั้ง 7 ขึ้นกับเมืองสงขลา

พ.ศ. 2373 ตนกูปะแงรัน (เจ้าเมืองไทรบุรีคนเก่า) ร่วมกับหลานชายและพรรคพวกยึดเมืองไทรบุรี พระยาไทรบุรี (พระภักดีบริรักษ์) สู้ไม่ได้จึงถอยไปอยู่ที่เมืองพัทลุงในช่วงนี้เกิดสงครามระหว่างเมืองไทรบุรีร่วมมือกับบรรดาหัวเมืองมลา ต่อสู้กับสยามเป็นเวลาหลายปี และในปี พ.ศ.2375 นี้เองที่ว่ากองทัพของปัตตานีร่วมกับกองทัพเจ้าเมืองไทรบุรีร่วมกันต่อสู้ทัพของสยามและทัพเมือง ไทรบุรี และปัตตานีพ่ายแพ้ มีบันทึกไว้ว่าเมื่อสยามตีปัตตานีจนแตกพ่ายและได้กวาดต้อนเชลยจากปัตตานีจำนวน 4,000 คน ไปยังกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2385 ได้มีความพยายามจะแยกเมืองไทรบุรีออกเป็นเมืองเล็กเมืองน้อย เหมือนเมืองปัตตานีที่มีการแบ่งออกเป็น 7 หัวเมือง เพื่อให้อ่อนกำลังลงและจะได้ปกครองได้ง่ายขึ้น จนในที่สุดเพื่อไม่ให้มีการก่อกบฏขึ้นอีก สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้แบ่งเมืองไทรบุรีออกเป็น 4 หัวเมือง ได้แก่ ไทรบุรี สตูล ปะลิส กะบังปาสู พ.ศ. 2438 เนื่องจากการเข้ามามีอำนาจของชาติตะวันตกเหนือดินแดนแถบนี้ตั้งแต่ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 3 เรื่อยมาจนถึงสมัยของรัชกาลที่ 5 ต้องมีการวางรูปแบบการปกครองแบบใหม่มีการกำหนด "แนวนโยบายการปฏิรูปการปกครอง ร.ศ. 114" ซึ่งกำหนดสิ่งที่ต้องทำระยะแรก คือ ลดอำนาจของเจ้าเมืองลง เพื่อที่จะกระชับอำนาจของรัฐบาลส่วนกลางเหนือประเทศราชมากขึ้นพ.ศ. 2439 - 2444 รัชกาลที่ 5 เริ่มวางนโยบายลดอำนาจเจ้าเมือง จนถึง พ.ศ. 2441พระยาสุขุมวินัยนิต ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราชได้นำนโยบายการปฏิรูปแนวใหม่ไปใช้ในหัวเมืองทั้ง 7 คือ การยกเลิกการผูกขาดภาษียกเลิกระบบศาลเดิมให้เปลี่ยนเป็นระบบศาลเดียวมีตุลาการสยามร่วมพิจารณาคดีอย่างน้อยแห่งละ 1 คน โดยให้แต่งตั้งผู้รู้และเป็นที่นับถือทางศาสนาเป็นผู้พิพากษาในคดีมรดกและคดีระหว่างสามีภรรยาซึ่งใช้กฎหมายทางศาสนาส่วนคดีอาญาให้ใช้กฎหมายสยาม และในปีเดียวกันนั้นเองจากผลการดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้เจ้าเมืองเดิมเกิดความไม่พอใจจนถึงขั้นไปร้องทุกข์ต่ออังกฤษและเสนอจะยกปัตตานีให้อยู่ในปกครองของอังกฤษ ทำให้สยามต้องออกระเบียบปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดินใหม่ เรียกว่า พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องถิ่น ร.ศ. 1 16 (พ.ศ. 2442) พร้อมด้วยระเบียบการปกครองท้องที่เฉพาะของปัตตานีแบ่งเขตการปกครองเป็นเมือง อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน รัฐบาลที่กรุงเทพมีอำนาจเต็มที่ในการแต่งตั้งเจ้าเมือง ปลัดเมือง ยกกระบัตร และผู้ช่วยราชการ ลดอำนาจเจ้าเมืองลงอย่างเป็นทางการมอบอำนาจสิทธิ์ขาดให้แก่ข้าหลวงเทศาภิบาล

พ.ศ. 2444 สยามออกข้อบังคับสำหรับปกครอง 7 หัวเมือง ร.ศ. 120 พร้อมกับแต่งตั้งเต็งกู อับดุลกาเดร์ บิน เต็งกูกามารุดดิน ซึ่งได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระยาวิชิตภักดี เมื่อ พ.ศ. 2442 เป็นเจ้าเมืองปัตตานีข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณ 7 หัวเมือง คนแรกคือ พระยาศักดิ์เสนีย์ (หนา บุนนาค)ซึ่งต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยาเดชานุชิต ต่อมาพระยาวิชิตภักดีได้สมคบกับพระยาเมืองระแงะสายบุรี และรามันยื่นหนังสือร้องเรียนต่อข้าหลวงใหญ่ของอังกฤษประจำสหพันธรัฐมลายูที่สิงคโปร์ว่าประเทศไทยไม่ให้ความเป็นธรรม และข่มเหงรังแกชาวมุสลิมพร้อมทั้งได้ก่อความไม่สงบขึ้น รัชกาลที่

5จึงได้ทรงให้จับกุมถอดยศพระยาวิชิตภักดีไปจองจำอยู่ที่เมืองพิษณุโลกกำหนด 10 ปีแต่ได้รับการอภัยโทษ เมื่อ ปี พ.ศ. 2448 และได้เดินทางกลับปัตตานีในฐานะสามัญชน

พ.ศ. 2449 ในช่วงปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในท้องที่ต่างๆ ซึ่งมักจะมีผู้กล่าวว่าเบื้องหลังของเหตุการณ์เกิดจากการสนับสนุนของเจ้าเมืองเก่าที่เสียผลประโยชน์หลังจากนั้นพระองค์จึงทรงให้กรมพระยาดำรงราชานุภาพคิดหาวิธีการปกครอง โดยรัฐบาลได้มีการแก้ไขปรับปรุงวิธีการบริหารราชการใหม่ ด้วยการจัดตั้งมณฑลปัตตานีขึ้นในปี พ.ศ. 2449 และกำหนดนโยบายการปกครองบริเวณ 7 หัวเมืองให้รัดกุมยิ่งขึ้นโดย

(1) ออกระเบียบวิธีปฏิบัติการให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นและศาสนาที่แตกต่างกัน เช่น การนำกฎหมายอิสลามว่าด้วยเรื่องครอบครัวและมรดกมาใช้

(2) คัดเลือกบุคลากรที่จะส่งเข้ามาเป็นผู้บริหารกิจการจากบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นผู้มีใจบริสุทธิ์ มีคุณธรรมสามารถเข้ากับประชาชนได้

(3) เร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา การคมนาคม การสาธารณสุขให้รุดหน้ายิ่งกว่าหัวเมืองมลายูที่อังกฤษปกครองอยู่ เพื่อผลทางจิตวิทยา

(4) เมืองใดที่ผู้ว่าราชการยังมีชีวิตอยู่ ก็คงไว้สภาพเป็นเมือง และเพิ่มเงินค่ายังชีพให้แก่ผู้ว่าราชการให้สูงขึ้นเมื่อผู้ว่าแก่กรรมลงก็รวมเมืองต่างๆ เป็น "จังหวัด" ในปี พ.ศ. 2459 รวมเป็น 4 จังหวัด ปัตตานี สายบุรี ยะลา นราธิวาส (สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ม.ป.ป. 2556, หน้า 7-8)

พ.ศ. 2452 สยามสามารถแก้ปัญหาการคุกคามของอังกฤษได้สำเร็จด้วยการสละดินเดนบางส่วนของประเทศ คือ รัฐไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู เปอร์ลิส ให้กับอังกฤษ พ.ศ. 2454 พระยาวิชิตภักดียื่นคำร้องขอรับเบี้ยหวัดย้อนหลัง แต่ไม่ได้รับการพิจารณา ต่อมาในปี พ.ศ. 2460 ก็ได้ยื่นเรื่องขอกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดินเดิม จำนวน 600 แปลง โดยอ้างว่าเป็นมรดก และศาลได้พิจารณายึดที่ดินดังกล่าวเข้าเป็นทรัพย์แผ่นดิน เพราะถือว่าเป็นกบฏจากเหตุนี้เองที่ได้สร้างความโกรธแค้นให้กับพระยาวิชิตภักดีเป็นอย่างมากถึงกับมีการวางแผนสังหารข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แต่แผนถูกเปิดเผยเสียก่อน พระยาวิชิตภักดีจึงหลบหนีไปอยู่ที่กลันตันและได้เริ่มก่อตั้งขบวนการต่อสู้กับรัฐไทยนับตั้งแต่นั้น

พ.ศ. 2474 ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 7 ได้ทรงให้ประกาศยกเลิกมณฑลปัตตานียุบสายบุรีลงเป็นอำเภอหนึ่งขึ้นกับจังหวัดปัตตานี และระแงะเป็นอำเภอ ส่วนปัตตานีและยะลา มีฐานะเป็นจังหวัดเทียบเท่าสงขลา

พ.ศ. 2475 การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยกลุ่มคณะราษฎร์เป็นการสิ้นสุดของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. 2476 ภายหลังการเสียชีวิตของพระยาวิชิตภักดี เต็งกูมามุดมะไฮยิดดิน บุตรชายคนที่ 7 ก็ได้พยายามดำเนินการตามแนวความคิดของพระยาวิชิตภักดีต่อไปโดยได้ร่วมมือกับเต็งกูอับดุลกาเดร์และเต็งกูยะลา นาเซร์ หรือนายอดุลย์ ณ สายบุรี แต่ได้เกิด

สงครามโลก ครั้งที่ 2 เสียก่อน เต็งกูมะไฮยิดดิน จึงได้สมัครเข้าเป็นทหารในสังกัดกองทัพอังกฤษไปรบอยู่ที่อินเดียจนได้ยศพันโท ภายหลังได้ก่อตั้งขบวนการมุสลิมแห่งรัฐกลันตัน เพื่อต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นเมื่อสงครามโลกสงบลงก็ได้อาศัยขบวนการนี้ส่งความช่วยเหลือแก่ชาวมุสลิมที่ตกค้างอยู่ในซาอุดีอาระเบีย สมัยสงคราม และเมื่อกลับภูมิลำเนาก็ได้ชายไทยมุสลิมกลุ่มนี้เข้ามาเป็นสมาชิกของขบวนการอีกจำนวนมาก

พ.ศ. 2481 - 2485 เริ่มนโยบายรัฐนิยม โดยหลวงพิบูลสงคราม ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2482 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2485 รวม 12 ฉบับ โดยมีหลักการว่า "ประเทศไทยเพื่อชาติเชื้อไทย" พ.ศ. 2484 - 2488 เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา จอมพล ป.พิบูลสงครามตัดสินใจร่วมเป็นพันธมิตรทางทหารกับญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดครองดินแดนส่วนใหญ่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลไทยจึงตัดสินใจลงนามทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ความร่วมมือกับญี่ปุ่นในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาที่ญี่ปุ่นจะยกดินแดนไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปะลิส ซึ่งเคยตกเป็นของอังกฤษคืนให้แก่ไทยและนำไปสู่การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2485

พ.ศ. 2485 จัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ ทำให้มีผลกระทบถึงความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้นทั่วประเทศ พ.ศ. 2486 รัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงครามประกาศพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2477 ยกเลิกข้อยกเว้นเดิมสำหรับคนมลายูมุสลิมพ.ศ. 2486 วันที่ 28 ตุลาคม 2486 ชาวมลายมุสลิมจังหวัดปัตตานี เลือกกอ (i) ขึ้นเพื่อตัดสินข้อพิพาทของชาวมุสลิมโดยไม่เกี่ยวข้องกับศาลจังหวัดปัตตานี ส่วนชาวมลายูมุสลิมในบริเวณที่อยู่ติดกับชายแดนจะให้กอฎีที่อยู่ในบางรัฐของมาเลย์ ได้แก่ ไทรบุรี ปะลิส กลันตัน ตรังกานูตัดสินพิพาททางศาสนาให้ (สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ม.ป.ป. 2556, หน้า 7-8)

พ.ศ. 2488 วันที่ 8 พฤษภาคม 2488 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลามพ.ศ. 2488 ปรับปรุงตำแหน่งทางศาสนาอิสลามมีการสืบต่อตำแหน่งจุฬาราชมนตรี ซึ่งเป็นประมุขทางศาสนา (นายแช่ม พรหมยงค์ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ระบุว่าปฏิบัติราชการส่วนพระองค์เกี่ยวกับการที่จะทรงอุปถัมภ์ศาสนาอิสลาม (ในมาตรา 3) เกิดตำแหน่งใหม่ คือกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและให้มีการฟื้นฟูตำแหน่งดาโต๊ะยุติธรรมขึ้น พ.ศ. 2488 ขบวนการมุสลิมแห่ง รัฐกลันตัน ของ เต็งกูมะไฮยิดดิน ได้เปลี่ยนชื่อเป็นขบวนการรวมเผ่ามลายูที่ยิ่งใหญ่ และต่อมาได้เปลี่ยนชื่ออีกครั้งหนึ่งเป็นขบวนการแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติปัตตานีที่มีนโยบายแบ่งแยกดินแดนออกจากการปกครองของอาณาจักรไทย

พ.ศ. 2489 รัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ออกพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขต จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา สตูล ใช้กฎหมายอิสลามวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวด้วยเรื่องครอบครัวและมรดกของศาลชั้นต้น พ.ศ. 2490 หะยีสุหลง เป็นตัวแทนของชาวมลายูมุสลิมยื่นคำขอ 7 ข้อต่อรัฐบาล พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2490 แต่ไม่ได้รับการตอบสนองและเกิดการเผาหมู่บ้านราษฎรที่หมู่บ้านบาลูกาสาเมาะทำให้ประชาชนไร้ที่อยู่อาศัย 29 ครัวเรือน ตุลาคม พ.ศ. 2490 ตนกูมะไฮยิดดิน เชิญนางสาวบาร์บาร่า วิททิงนั่ม โจนส์ ซึ่งเป็นนักข่าวของหนังสือพิมพ์เตรทไทม์ในสิงคโปร์ เข้าไปทำข่าวที่จังหวัดปัตตานีเป็นเหตุให้ทางราชการอ้างว่า หะยีสุหลง พยายามชักชวนชาวต่างชาติเข้ามาในประเทศและแจ้งเรื่องราวที่ไม่สมควรไปเผยแพร่ในต่างประเทศทำให้รัฐบาลเสื่อมเสียชื่อเสียง และได้จับกุมหะยีสุหลงและพวก ในวันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2491 เดือนเมษายน พ.ศ. 2491 รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม (ยุค 2) 26 - 27 เมษายน พ.ศ. 2491เกิดจลาจลที่หมู่บ้านดุซงญอ จังหวัดนราธิวาส พ.ศ. 2491 แก้ไขเพิ่มเติม พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปภัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488 โดยลดฐานะของจุฬาราชมนตรี เป็นให้คำปรึกษาแก่กรรมการศาสนาในกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2495 ปล่อยตัวหะยีสุหลงหลังจากถูกพิพากษาจำคุก ในวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2497 หะยีสุหลง หายสาบสูญไปหลังจากตำรวจสันติบาลเรียกไปพบที่สงขลาพร้อมกับลูกชายคนโต

2.2.10.1 สภาพปัญหาที่ตกทอดมาจากอดีตถึงปัจจุบันจะเห็นได้ว่าความยุ่งยากที่เกิดขึ้นใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (คือ ปัตตานี ยะลา สตูล และนราธิวาส) ตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นเจ็ดหัวเมืองย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นปฏิกิริยาต่อต้านการที่ทางการกรุงเทพฯเข้าปกครองโดยตรง โดยมีความพยายามที่จะก่อกบฏขึ้นหลายครั้ง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2449 เป็นต้นมา แต่ละครั้งปรากฏว่าหัวหน้ามักเป็นเชื้อสายเจ้านายเก่าหรือมีตำแหน่งทางศาสนา เช่น การกบฏที่หมู่บ้านน้ำใส อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี เมื่อปี พศ. 2465เชื่อว่าผู้นำคนสำคัญก็คือตนกูอับดุลกาเดร์ อดีตเจ้าเมืองปัตตานีกับพรรคพวกซึ่งได้อพยพไปอยู่ที่โกตาบาห์รูในรัฐกลันตัน ตั้งแต่ปี 2458 นั่นเอง (สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ม.ป.ป. 2556, หน้า 7-8)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ความยุ่งยากใน 4 จังหวัดภาคใต้มีมากขึ้น วันที่ 10 มกราคม 2491 หะยีสุหลง (นายสุหลง บิน อับดุลกาเดร์ บิน มูฮัมหมัด อัล ฟาตานี) ซึ่งเป็นประธานกรรมการอิสลาม และผู้นำขบวนการลับของประชาชนเมืองปัตตานีถูกจับในข้อหายุยงให้มีการเคลื่อนไหวเพื่อแบ่งแยกดินแดน ตำรวจค้นพบจดหมายของเขาจ่าหน้าถึง ตนกู มุไฮยิดดิน (บุตรชายคนเล็กของอดีตเจ้าเมืองปัตตานี ตนกูอับดุลกาเดร์ ขอความช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิให้แก่ประชาชนมลายูในสี่จังหวัดภาคใต้ของไทย การจับครั้งนี้ได้รับการประท้วงจากชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานี และได้จุดชนวนความไม่พอใจที่คุกรุ่นอยู่แล้วเมื่อถูกกระพือจากนักการเมืองในมาเลเซียจึงปะทุขึ้นเป็นการกบฏขึ้นที่ปัตตานีและนราธิวาสในเดือนกุมภาพันธ์ และเมษายนในปีนี้เองที่อำเภอยามู จังหวัดปัตตานี

และหมู่บ้านดุซงญอ อำเภอระแงะ ได้เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างตำรวจกับชาวบ้านในถิ่นนั้น จนทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 30 - 100 คน และเป็นเหตุให้ชาวบ้านอพยพหนีเข้าเขตมาเลเซียเป็นจำนวน 2,000 - 6,000 คน

ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยจะสามารถปราบกบฏครั้งนี้ได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ได้เกิดความไม่สงบขึ้นอีก 2 ครั้ง ที่จังหวัดนราธิวาส และอีกครั้งในจังหวัดปัตตานี ในปีเดียวกันจนรัฐบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉินในท้องถิ่นสี่จังหวัดนั้นโดยอ้างว่าเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ แต่อย่างไรก็ตามเหตุการณ์เหล่านี้ย่อมชี้ให้เห็นสภาพการณ์อันแล้วร้ายในขณะนั้นได้ ถ้าหากพิจารณาดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2491 นี้อย่างถ่องแท้ก็จะพบว่า กบฏในท้องที่สองจังหวัดนั้นมีรากเหง้าหยั่งลึกไปไกล ความไม่พอใจก่อตัวขึ้นมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ศาสนา และเหตุอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันมาตั้งแต่ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะจากความรู้สึกบีบคั้นอันเป็นผลมาจากนโยบายด้านวัฒนธรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น

การกระทำของตำรวจไทยในครั้งนั้น ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่งของจังหวัดนราธิวาสยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อนายกรัฐมนตรี แต่ได้รับคำตอบอย่างไม่แยแสและเมื่อรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ขึ้นมาแทนรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ส.ส.ผู้นั้นก็ได้มีจดหมายร้องเรียนไปอีกแต่มิได้รับคำตอบ ต่อมา ส.ส. ผู้นี้ (คือ นายอดุลย์ ณ สายบุรี หรือตนกูอับดุลยะลา บินตนกูอับดุลมุภูเฏฎาะลิบ)กับพรรคพวก 7 คน ก็ได้ยื่นคำร้องไปยังรัฐมนตรีกระทรวงอาณานิคมของอังกฤษร้องขอให้ "ชาติพันธมิตร" ช่วยเหลือและ "ปลดปล่อยเราให้พ้นจากเงื้อมมือของสยาม"ในปี พ.ศ. 2499 ความไม่สงบได้เริ่มตั้งเค้าขึ้นอีก ส่วนใหญ่เป็นผลของความขาดแคลนข้าวโดยมีการลักลอบค้าข้าวทางพรมแดนไทย-มลายา เรื่องที่ไม่พอใจกันมากคือ การปันส่วนข้าว ซึ่งข้าราชการที่เกี่ยวข้องถูกสงสัยว่านำข้าวที่จะปันส่วนให้ราษฎรทางชายแดนภาคใต้ไปขายในตลาดมืดภาวะค่าครองชีพที่ถีบตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และการฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการในท้องถิ่นนั้นยิ่งเพิ่มความไม่พอใจให้รุนแรงมากขึ้นนอกจากนี้ต่อมา หะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ ก็ถูกจับอีกและหายสาบสูญไปมีเสียงร่ำลือว่าถูกฆ่าถ่วงน้ำ ด้วยเหตุผลทางการเมืองทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจระหว่างญาติมิตรของ หะยีสุหลงกับเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อมาก็ได้เกิดกบฏดุซงญอขึ้นที่กล่าวมาทั้งหมดคือ วิกฤติการณ์ความไม่สงบหรือความขัดแย้งในอดีตที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของข้าราชการในสายตาประชาชนมุสลิมท้องถิ่นโดยเฉพาะข้าราชการตำรวจและฝ่ายปกครอง ซึ่งแม้ว่าวิกฤตการณ์ครั้งนั้นจะผ่านพ้นไปแล้ว แต่ความรู้สึกไม่พอใจและภาพลักษณ์ดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่ในหมู่ชาวไทยมุสลิมทางภาคใต้เสมอจนส่งให้มีความไม่สงบเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 การก่อความไม่สงบในภาคใต้ก็ยังคงเป็นปฏิบัติการเชิงรัฐศาสตร์ที่ต้องการแยกตัวเป็นอิสระขณะที่รัฐบาลไทยกำลังมุ่งเน้นการเอาชนะการขยายอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย และด้วยการปราบปรามอย่างรุนแรงคู่ขนานกับการทำงาน

จิตวิทยามวลชน ทำให้เหตุการณ์วิกฤติภาคใต้เริ่มสงบลงในช่วง พ.ศ. 2525 แต่ก็เป็นเพียงช่วงสั้นๆ เท่านั้น

2.2.10.2 ความรุนแรงและสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ปะทุเป็นจุดระเบิดในปี 2547 และต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันในปี 2565 นับเป็นเวลา 18 ปีเต็ม ปีนี้ถือเป็นปีที่ 19 แล้ว ในระยะหลังดูเหมือนข่าวเกี่ยวกับเหตุกาณ์ที่ภาคใต้จะเบาลงอันที่จริงเหตุการณ์ก็ดูเหมือนจะลดลงจริงๆ แต่ปัญหาก็ยังไม่หายไป ในพื้นที่เองแม้สถานการณ์จะดูสงบลงมากกว่าเดิมแล้ว การเกิดเหตุการณ์มากขึ้นในช่วงปี 2564 แสดงว่ายังมีสิ่งผิดปกติซ่อนเร้นอยู่ที่รอวันแตกระเบิดขึ้นมาถ้าไม่ทำความเข้าใจให้ดี ข้อเท็จจริงก็คือสถานการณ์ทั่วไปในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี 2547-2564 มีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งเกิดขึ้นทั้งหมดประมาณ 21,328 เหตุการณ์ในเหตุการณ์ดังกล่าวมีผู้เสียชีวิตทั้งหมด 7,314 ราย บาดเจ็บจำนวน 13,584 ราย รวมผู้บาดเจ็บล้มตาย 20,898 ราย นับว่าเป็นพื้นที่ที่ความรุนแรงจากเหตุการณ์ความไม่สงบสูงที่สุดในประเทศไทยในรอบ 18 ปีที่ผ่านมา

โดยทั่วไปแล้ว แนวโน้มสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ลดลงอย่างเป็นระบบนับตั้งแต่ปี 2556 อันเป็นปีที่เริ่มมีการพูดคุยสันติภาพและสถิติเหตุการณ์รายปีมีสภาพที่ความถี่ของการใช้ความรุนแรงลดลงอย่างต่อเนื่องมาถึงปี 2563 ในการนี้จำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บโดยทั่วไปก็ลดลงเช่นกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตด้วยว่าเหตุการณ์ในปี 2564 กลับสูงขึ้นมากกว่าปี 2563 จาก 335 เหตุการณ์มาเป็น 481 เหตุการณ์ ปีที่แล้วจึงมีเหตุการณ์สูงขึ้นถึงร้อยละ 44 ซึ่งถือได้ว่าเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ปี 2556 ที่เหตุการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งปีสูงขึ้นมากกว่าปีที่ผ่านมา ก่อนหน้านั้นทิศทางเดียวกันนี้ยังมองเห็นได้จากสถิติผู้บาดเจ็บล้มตายในเหตุการณ์ข้างต้นที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา กล่าวคือ ข้อมูลในปี 2564 พบว่ามีผู้บาดเจ็บล้มตายรวมทั้งสิ้น 303 ราย ซึ่งเพิ่มขึ้นจากในปี 2563 ที่มีอยู่ 277 ราย ถึงร้อยละ 9 ในจำนวนนี้มีผู้บาดเจ็บ 190 ราย และมีผู้เสียชีวิต 113 รายลักษณะความแปรปรวนของสถานการณ์ในตอนนี้มีตัวบ่งชี้หรือสิ่งบอกเหตุมาก่อนหน้านั้น น่าสังเกตว่าในระยะหลัง ความถี่ของเหตุการณ์ความไม่สงบรายเดือนตั้งแต่ปี 2560-2564 มีสภาพคงที่และขึ้นๆ ลงๆ ในบางครั้งแสดงว่ามีสภาพอะไรบางอย่างในพื้นที่และปัญหาทางนโยบายที่แก้ไม่ตก แต่ในรอบสองปีที่ผ่านมาคือระหว่าง ปี 2563-2564 อาจเป็นจุดการแปรผันที่ชัดเจนมาก เห็นได้ชัดว่าปี 2564 เหตุการณ์รายเดือนมีระดับความถี่สูงมากกว่าปี 2563 แทบจะทุกเดือน

เหตุการณ์แทรกซ้อนที่สำคัญคือ ในปี 2563 เริ่มการแพร่ระบาดของโควิด 19 ทั่วประเทศและในพื้นที่จนทำให้มีมาตรการล็อกดาวน์ในพื้นที่โดยรัฐ ประกอบกับอีกปัจจัยหนึ่งคือขบวนการ BRN ได้ประกาศยุติความรุนแรงฝ่ายเดียวดังที่มีรายงานข่าวว่าขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติหรือ บีอาร์เอ็น (Barisan Revolusi Nasional - BRN) ออกแถลงการณ์หยุดกิจกรรมความเคลื่อนไหวทั้งหมดของกลุ่มลงชั่วคราว เพื่อเปิดทางให้ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เข้าถึงความ

ช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และให้หน่วยงานด้านสาธารณสุขได้ปฏิบัติงานในช่วงที่เชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่กำลังแพร่ระบาด การที่เกิดสภาพดังกล่าวทำให้เหตุการณ์ความไม่สงบในปี 2563 ลดลงมาก แต่การปฏิบัติการ “บังคับใช้กฎหมาย” ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐก็ยังคงดำเนินต่อไปเหมือนเดิม ซึ่งมีผลทำให้เกิดการปิดล้อมตรวจค้นและปฏิบัติการทางยุทธวิธีหลายจุดมีการวิสามัญฆาตกรรมหลายกรณีเกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว จากนั้นปฏิบัติการความรุนแรงทั้งสองฝ่ายเริ่มสูงขึ้นนับตั้งแต่ต้นปี 2564 ระดับความรุนแรงในแต่ละเดือนจึงสูงขึ้นทุกเดือนในปี 2564

กล่าวโดยภาพรวม เหตุการณ์ทั่วไปแม้จะลดลงแต่ความแปรปรวนของสถานการณ์ความไม่สงบยังคงมีอยู่ สถานการณ์จึงยังคงไม่แน่นอน ซับซ้อน และยังคงมีโอกาสเป็นไปได้ที่จะมีอัตราเร่งขยายตัวอีก อันส่งผลในทางจิตวิทยาการเมือง ดังจะเห็นได้จากประชาชนในพื้นที่จำนวนมากมองว่าสถานการณ์แย่ลงหรือเหมือนเดิม จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Peace Survey) ครั้งที่ 6 โดยเครือข่ายวิชาการ Peace Survey เมื่อเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2564 ก็ยังพบว่าประชาชนร้อยละ 60.8 คิดว่าสถานการณ์ยังคงเหมือนเดิมหรือแย่ลงในแง่ของสถานการณ์ความไม่สงบนั้น ยังมีอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับพลวัตที่เกิดขึ้นในปี 2564 นั่นก็คือแม้ว่าจำนวนเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งจะสูงขึ้น แต่เป้าหมายของการก่อเหตุความรุนแรงที่มีเป้าหมายต่อพลเรือนซึ่งไร้อาวุธลดลงอย่างเห็นได้ชัด ในปี 2563 นั้นพบว่าเป้าหมายการก่อเหตุที่เป็นพลเรือน 180 ราย คิดเป็นร้อยละ 65 ของจำนวนผู้บาดเจ็บล้มตาย แต่ในปี 2564 จะพบว่ามี 174 ราย คิดเป็นร้อยละ 52 ของจำนวนทั้งหมดซึ่งสะท้อนว่าแม้เหตุการณ์จะเพิ่มขึ้นแต่แนวโน้มการก่อเหตุที่มีต่อพลเรือนก็ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ในทางกลับกันสัดส่วนของเป้าหมายของผู้ที่ถืออาวุธก็เพิ่มสูงขึ้นไปด้วยในเวลาเดียวกัน (สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้,2564, หน้า 5-7)

2.3 แนวคิดและทฤษฎีแนวทางการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวทางในการพิจารณาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา การพิจารณาแนวคิดและข้อมูลเพื่อให้ได้นิยามของปัญหาและแนวทางแก้ไขที่ถูกต้องนับเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง เนื่องจากการนิยามปัญหาและแนวทางแก้ไขที่ถูกต้องจะนำไปสู่การยึดกุมทิศทางที่ถูกต้อง และมีเอกภาพในทางปฏิบัติตามไปด้วย การพิจารณาปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อได้ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หลักฐาน และพยานบุคคลทำให้สามารถกำหนดนิยามได้ ดังนี้

2.3.1 ปัญหาการก่อสงครามการก่อความไม่สงบพื้นที่ คือ ปรากฏการณ์ที่เกิดจากพฤติการณ์ต่อต้านอำนาจรัฐของขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่มีกลุ่ม B.R.N. Co-ordinate เป็นแกนนำ

2.3.2 แนวทางการแก้ไขปัญหา จะต้องเป็นแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพปัญหาและระดับความรุนแรงของปัญหาเมื่อเรานิยามปัญหาว่า คือ สงครามการก่อความไม่สงบ แนวทางการแก้ไขจึงต้องเป็นการแก้ไขทั้งระบบแบบคู่ขนาน คือ ใช้ทั้งการทหารเต็มรูปแบบกับกลุ่มติดอาวุธ และใช้งานการเมืองหรืองานมวลชนกับองค์กรนำแนวร่วมและมวลชนพื้นฐานระบบการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้นำหน่วยทุกระดับ จะต้องสันทัดในการใช้จังหวะ เวลา เงื่อนไข ลักษณะพื้นที่บุคคล และสถานการณ์ที่ยืดหยุ่นพลิกแพลงเพื่อให้เกิดผลเต็มประสิทธิภาพได้ตลอดเวลา

2.4 แนวความคิดในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในจังหวัดปัตตานี

แนวความคิดในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและนักวิชาการที่มีชื่อเสียงจำนวนมากได้นำเสนอผ่านสื่อรูปแบบต่างๆมาแล้วอย่างหลากหลาย ในที่นี้ได้ประมวลเฉพาะประเด็นที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นผลงานทั้งของผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ บุคลากร ตลอดจนคณะทำงานทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและที่ได้รับการแต่งตั้งหลายร้อยท่าน กลายเป็นผลงานที่สำคัญ 23 ชิ้นงานซึ่งพัฒนามาสู่ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาซึ่งรวมทั้งยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และมาตรการ รูปธรรมในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

2.4.1 จัดตั้งองค์กรในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหา คือ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และกองบัญชาการผสมพลเรือน ตำรวจ ทหาร (พตท) จะเน้นภารกิจทางด้านการทหาร

2.4.2 กำหนดนโยบายสำคัญ ดังนี้

2.4.2.1 เน้นยุทธศาสตร์พระราชทาน เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและความสมานฉันท์

2.4.2.2 เน้นการให้ความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรม

2.4.2.3 ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นพลังในการเข้าถึงประชาชน

2.4.2.4 ใช้การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจความจริงของภารกิจในการแก้ปัญหาความไม่สงบต่อสังคมทั้งในและต่างประเทศ

2.4.3 กำหนดแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

2.4.3.1 ดำเนินการรุกทางการเมือง และสร้างความเป็นธรรมในสังคมบูรณาการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักนิติธรรม จัดระบบงานข่าวกรองให้มีประสิทธิภาพและมีเอกภาพ สร้างภาวะแวดล้อมที่ปลอดภัย ให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในอำนาจรัฐ

2.4.3.2 สร้างความเข้าใจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐกับผู้นำทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และองค์กรภาคประชาชน เพื่อให้เกิดสภาพร่วมคิดร่วมทำในการแก้ไขปัญหา

2.4.3.3 ขจัดเงื่อนไขและสาเหตุที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่รู้สึกแปลกแยกไม่เท่าเทียม ให้ทุกคนรู้สึกว่าอยู่ในสังคมไทยได้อย่างมีความสุขมีศักดิ์ศรีตามวิถีชีวิต สังคม ศาสนาวัฒนธรรมของตน

2.4.3.4 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องทันเวลา เพื่อให้เกิดความเข้าใจความปรองดอง สมานฉันท์ในหมู่ประชาชน ส่งเสริมให้มีช่องทางสร้างความเข้าใจกับกลุ่มที่มีความเห็นแตกต่าง และเลือกใช้ความรุนแรงด้วยการปรับความเข้าใจกับบุคคลกลุ่มเป้าหมายทุกระดับอย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.3.5 สร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ขจัดเงื่อนไขความไม่ยุติธรรมทุกรูปแบบบริหารงานยุติธรรมแบบบูรณาการ และพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชน และพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือก

2.4.3.6 พัฒนาคนและสังคมบนพื้นฐานความหลากหลายของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม โครงการส่งเสริมสานสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักศาสนา (๔23) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิต สร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและชุมชน

2.4.3.7 เร่งรัดให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาทุกระดับที่สอดคล้องกับความต้องการของวิถีชีวิต และวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้ผู้นำทางศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่มีส่วนร่วมเสนอแนะการจัดการศึกษาในพื้นที่ให้มากขึ้น

2.4.3.8 พัฒนาและเสริมสร้างเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างยั่งยืนด้วยปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

2.4.3.9 ใช้งานมวลชนสัมพันธ์จัดการกับปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามหลักการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา และแนวทางแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี

2.4.3.10 สร้างความเข้าใจกับประเทศเพื่อนบ้านและองค์กรต่างๆ ในระดับสากลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในประเด็นการเมืองการปกครองของจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.4.2.11 จัดการฝึกอบรมด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้เจ้าหน้าที่รัฐทุกฝ่ายได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ตระหนักยอมรับและเคารพในคุณค่าของลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตของประชาชนรวมทั้งการปฏิบัติงานที่ยึดหลักธรรมาภิบาล

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 รังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช (2565, หน้า 1) บทความเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้” ถอดองค์ความรู้มาจากงานวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาสังคมของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้”ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 178 รูป ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamané และทำการสุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงดำเนินการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 24 รูป เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม จำนวน 3 ครั้ง จากจังหวัดนราธิวาส จังหวัดยะลาและจังหวัดปัตตานี เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาสังคมของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้แล้วนำมาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างครบถ้วนผลการวิจัยพบว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากยกเว้นด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง

2.5.2 ญิฮาด มะลูลีม (2564 , หน้า 1) เรื่อง รูปแบบการเจรจาสันติภาพกับกระบวนการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเจรจาสันติภาพกับกระบวนการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยโดยการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารจากการทำงานภาคสนาม และจากกรสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ลอดจนใช้วิธีการสังกตและจากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในเชิงพื้นที่ทั้งสิ้น ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเจรจาสันติภาพกับกระบวนการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย คือ กระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธีที่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งเป็นแนวทางที่ทั่วโลกยอมรับว่าเป็นวิธีที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุด สาเหตุของปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนานเกี่ยวเนื่องกับมิติอัตลักษณ์ทางสังคม วัฒนธรรม ความเป็นธรรมและคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ จึงต้องไต้รับการแก้ไขด้วยแนวทางการเมืองที่ใช้สันติวิธีเป็นหลัก

ซึ่งรัฐบาลในอดีตที่ผ่านมาได้พยายามที่จะใช้กระบวนการพูดคุยสันติสุขกับผู้คิดเห็นต่างจากรัฐ แต่ก็มีข้อจำกัดหลายประการทั้งของรัฐบาลไทยและกลุ่มผู้คิดเห็นต่างจากรัฐ เช่น ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการ ไม่มีเวทีร่วมหารือเชิงลึกอย่างเพียงพอ ยังไม่ตกผลึกทางความคิดของปัญหาและทางออกที่ทุกฝ่ายยอมรับ รวมทั้งปัญหาคู่เจรจากับกระบวนการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

2.5.3 รุสตั้ม หวันสู (2565, หน้า 1) เรื่อง กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายความมั่นคงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพื้นที่ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์เนื้อหาแห่งบทบัญญัติกฎหมายความมั่นคง 3 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457; พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 (2) ศึกษาการใช้ความรุนแรงจากกลไกรัฐในการบังคับใช้กฎหมายความมั่นคงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ และพื้นที่ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา (3) ศึกษาประสบการณ์และถอดบทเรียนเกี่ยวกับกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายพิเศษโดยกลไกรัฐที่เกิดขึ้นในจังหวัดอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย และหมู่เกาะมินดาเนา ประเทศฟิลิปปินส์ (4) สังเคราะห์แนวทางการแก้ไขกฎหมาย และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายความมั่นคงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ และพื้นที่ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลาที่จะนำไปสู่การสร้างความปรองดองในพื้นที่ บนฐานของการเคารพในหลักการสิทธิ เสรีภาพพื้นฐานของประชาชน

การวิจัยนี้ใช้แนวคิดหลักนิติธรรม ร่วมกับเกณฑ์มาตรฐานของกฎหมายระหว่างประเทศเป็นกรอบในการวิเคราะห์กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายความมั่นคงในพื้นที่ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร ร่วมกับการวิจัยภาคสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ประชาชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ นักวิชาการ และนักกิจกรรมภาคประชาสังคม พร้อมทั้งการรวบรวมข้อมูลเชิงปรากฏการณ์กรณีการใช้กฎหมายพิเศษที่จังหวัดอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย และมินดาเนา ประเทศฟิลิปปินส์

ผลการศึกษาพบว่า กฎหมายความมั่นคงและการบังคับใช้กฎหมายความมั่นคงทั้ง 3 ฉบับในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ทั้งการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และมาตรการระงับสิทธิเสรีภาพยังคงไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม และเกณฑ์มาตรฐานระหว่างประเทศ

2.5.4 ดนุวัศ สุวรรณวงศ์ (2565, หน้า 1) เรื่อง การปรับตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้การเปิดประชาคมอาเซียน : ปัญหาและอุปสรรค แนวทางเชิงปฏิบัติที่เหมาะสม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการปรับตัวและศึกษาแนวทางเชิงปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับกรปรับตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน

พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้การเปิดประชาคมอาเซียน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 ท่าน และจัดเวทีประชุมกึ่งทางการกับผู้แทนหน่วยงาน จำนวน 83 ท่าน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคต่อการปรับตัว มี 6 ประเด็น ได้แก่

(1) โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(2) การใช้ภาษาอังกฤษของบุคลากร

(3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

(4) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน

(5) มาตรฐานการศึกษาและความรู้ความเข้าใจของประชาชน

(6) สถานการณ์ความไม่สงบในเชิงพื้นที่ ส่วนแนวทางเชิงปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการปรับตัว

สรุปได้ 4 แนวทางเร่งด่วน ได้แก่

(1) จัดกิจกรรมทบทวนแผนยุทธศาสตร์หรือแผนดำเนินงาน

(2) การตั้งคณะกรรมการพัฒนาความสามารถด้านทักษะทางภาษา

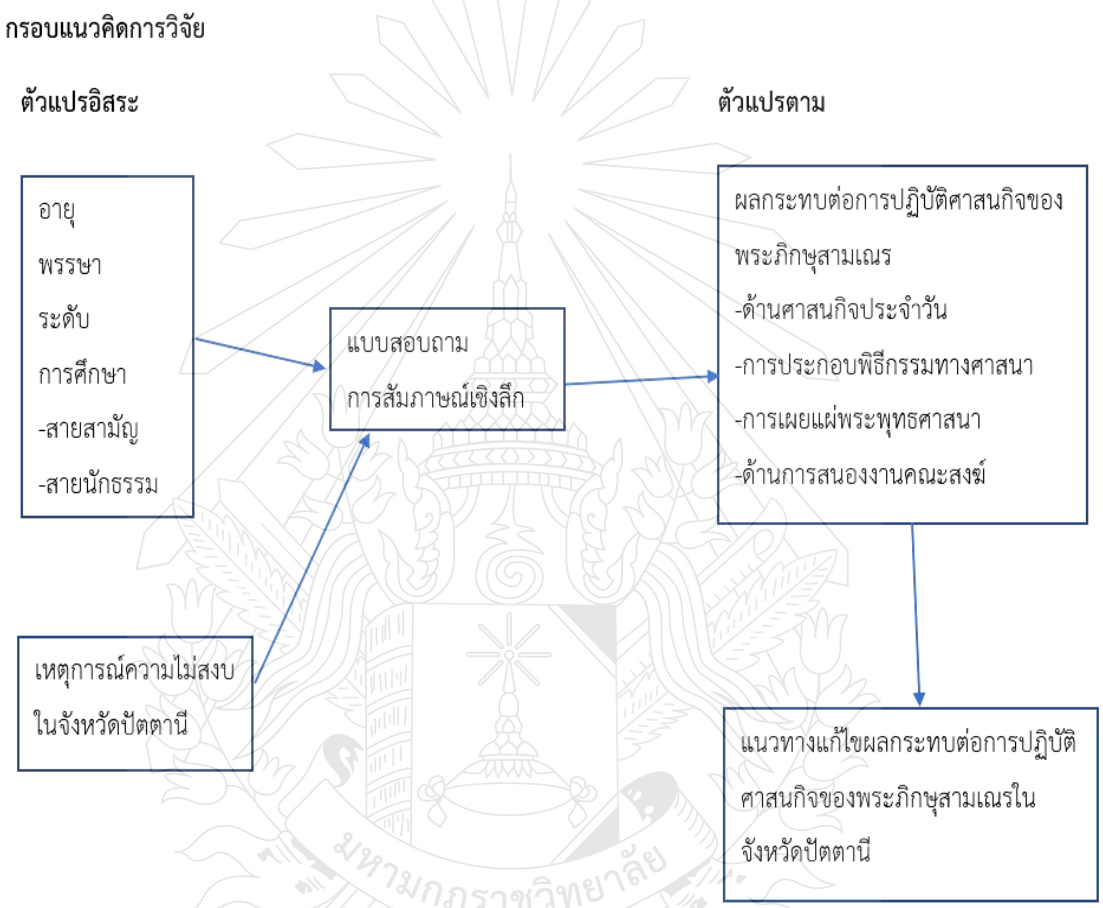
(3) ปรับโครงสร้างหน่วยงานและเพิ่มบทบาทภารกิจ

(4) กำหนดแผนการดำเนินงานแบบบูรณาการ

2.5.5 ดำรงพล แสงมณีและคณะ (2564, หน้า 1) เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยโดยแบบจำลองวีเออาร์ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระดับความรุนแรงของความขัดแย้งภายในรัฐ ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2553 ถึง พ.ศ. 2561 โดยการวิเคราะห์ผ่านการประยุกต์ใช้แบบจำลอง VAR โดยงานวิจัยในครั้งนี้กำหนดตัวแปรอิสระหรือตัวแปรต้น คือ บริบททางสังคมเศรษฐกิจ และประชากรศาสตร์การเมือง และตัวแปรตามคือ ระดับความรุนแรงจากความขัดแย้งภายในรัฐ ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆดังกล่าว โดยบริบททางสังคมเศรษฐกิจ และประชากรศาสตร์การเมือง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดความขัดแย้งภายใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ การศึกษาผ่านแบบจำลอง VAR ซึ่งมักจะถูกใช้อย่างแพร่หลายในแวดวงทางวิทยาการคอมพิวเตอร์ ยังให้ประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือคำนวนข้อมูลขนาดใหญ่ ที่นำเชื่อถือ และสร้างทางเลือกใหม่ให้กับการศึกษาทางรัฐศาสตร์เช่นกันบทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ประจักษ์นิยมกับการศึกษาญาณวิทยาของความรุนแรงและความไม่สงบทางการเมืองใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

2.6 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาเป็นสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี” การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed methods research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยมีขั้นตอนและการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1) ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์และสามเณร จำนวน 506 รูป (ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2565)

2) กลุ่มตัวอย่าง พระสงฆ์ และสามเณร กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของเคร็ซซี่และมอร์แกน (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2554, หน้า 113) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 217 รูป

3) การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป ประกอบด้วย เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส 1 รูป เจ้าคณะตำบล 1 รูป เจ้าคณะอำเภอ 1 รูป เจ้าคณะจังหวัด 1 รูป

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยมีเทคนิคการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

การสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลำดับชั้น (Stratified Random sampling) คำนวณหากลุ่มตัวอย่างเพื่อหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 รูป

3.2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพใช้เทคนิคจากการเลือกแบบเจาะจงประกอบด้วยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 รูป ประกอบด้วย เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส 1 รูป รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะตำบล 1 รูป เจ้าคณะอำเภอ 1 รูป เจ้าคณะจังหวัด 1 รูป

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีลักษณะขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ตามรายละเอียดต่อไปนี้

ลักษณะของเครื่องมือ

3.3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งสร้างขึ้นโดยผู้วิจัยจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องข้อคำถามได้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาโดยแบบสอบถาม (Questionnaires) มีลักษณะคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิดแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับการการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี แบ่งออกเป็น 4 ด้าน จำนวน 20 ข้อ ดังนี้

- ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ในจังหวัดปัตตานี จำนวน 5 ข้อ
- ผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จำนวน 5 ข้อ
- ผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน 5 ข้อ
- ผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์ จำนวน 5 ข้อ

2. ลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ แบบสอบถามมีลักษณะ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับโดยมีเกณฑ์การให้คะแนนตามแนวคิดของลิเคิร์ท ดังนี้

5 หมายถึง ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในระดับมาก

3 หมายถึง ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในระดับน้อย

1 หมายถึง ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในระดับน้อยที่สุด

3. ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานีซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

3.3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แนวคำถามสำหรับการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยคำถามสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึกถูกพัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัย ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์ ปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคการการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

3.4.1 ศึกษาค้นคว้างานเอกสารต่าง ๆ บทความ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.4.2 สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตการวิจัย โดยใช้คำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด (Open - end questions)

3.4.3 นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์แก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องชัดเจนเหมาะสมทั้งเนื้อหาและสาระการใช้ถ้อยคำสำนวนแล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม

3.4.4 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาและความเหมาะสมของคำถาม

หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of item objective congruence หรือ IOC) ดังนี้ (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2554, หน้า 197)

สูตร $IOC = \frac{\sum R}{N}$

เมื่อ IOC = ดัชนีความสอดคล้องข้อคำถามกับจุดประสงค์

$\sum R$ = ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยกำหนดคะแนนสำหรับการพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ ดังนี้

ให้ +1 ถ้าแน่ใจข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

ให้ 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

ให้ -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามจุดประสงค์ที่ต้องการวัด

ผลการตรวจสอบ ได้ค่าความสอดคล้องทุกข้อเท่ากับ +1

3.4.5 นำเครื่องมือที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาและความเหมาะสมของคำถามไปปรับปรุง แก้ไขเพื่อขอรับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.4.6 ขอรับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3.4.7 ปรับปรุง แก้ไขเครื่องมือตามที่คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาและความเหมาะสมของคำถาม

3.4.8 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับพระสงฆ์ จำนวน 30 รูป เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ด้านความเชื่อมั่น (Reliability) นำข้อมูลที่ได้มา

วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha - coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ดังนี้ (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2554, หน้า 205)

สูตร $\alpha = \frac{n}{n-1}\left[1-\frac{\sum S_i^2}{S_t^2}\right]$

เมื่อ α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัด

n = จำนวนข้อคำถาม

S_i^2 = ความแปรปรวนของคะแนนเป็นรายข้อ

S_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ

ผลการทดสอบ ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.922

3.4.9 นำเครื่องมือที่สมบูรณ์แล้วไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม และคำถามสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึกไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1) ขอรับหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้พระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

2) แจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์

4) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป

3.5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและเดินทางไปเก็บข้อมูลตามวัน เวลา ที่นัดหมายไว้ สถานที่ในการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นสถานที่ในแต่ละพื้นที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอาศัยอยู่ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการจดบันทึกเป็นเอกสารและบันทึกภาพเมื่อได้รับอนุญาต

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

3.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิจัยเชิงปริมาณการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

(1) ปัจจัยส่วนบุคคลโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าความถี่ (Frequency)

(2) ศึกษาระดับการการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

(3) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการพิจารณาการการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานีโดยพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2541, หน้า 75)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายความว่า การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบใอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายความว่า การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบใอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายความว่า การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบใอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายความว่า การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายความว่า การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบใอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะทำการจัดข้อมูล (Data grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสนทนาที่กำหนดไว้จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท

3.6.2 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายตามด้วยการพรรณนาบรรยายความข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้สำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้ได้แก่

สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) เพื่อใช้สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไป ได้แก่

3.7.1 ร้อยละ (Percentage) (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2554, หน้า 217)

$$\text{สูตร} \quad \text{ร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนที่ต้องการเปรียบเทียบ}}{\text{จำนวนทั้งหมด}} \times 100$$

3.7.2 ค่าเฉลี่ย $(\overline{X})$ (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2554, หน้า 219)

สูตร $\overline{X} = \frac{\sum fx}{n}$

เมื่อ $\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

f แทน ความถี่ของคะแนนแต่ละตัว

n แทน จำนวนข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

3.7.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2554, หน้า 223)

สูตร $\text{S.D.} = \sqrt{\frac{\sum\left(X-\overline{X}\right)^2}{n-1}}$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\overline{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

X แทน คะแนนแต่ละตัว

n แทน จำนวนข้อมูล

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาจากผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจและหาแนวทางแก้ไขของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ และสามเณร เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods) โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ และสามเณร จังหวัดปัตตานี จำนวน 506 รูป มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายตามลำดับ ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2 ผลการวิเคราะห์ การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

4.3 ข้อเสนอแนะและผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

4.4 ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกในการเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ ดังนี้

$\overline{X}$ หมายถึง คะแนนค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. หมายถึง ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

n หมายถึง จำนวนข้อมูลทั้งหมด

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 217 รูป เมื่อจำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม โดยนำมาแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=217)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
1. ต่ำกว่า 20 ปี	30	13.2
2. 20-35 ปี	128	56.1
3. 36-55 ปี	27	11.8
4. 56-75 ปี	23	10.1
4. 75 ปีขึ้นไป	9	3.9
พรรษา		
1. น้อยกว่า 10 พรรษา	141	61.8
2. 10-20 พรรษา	40	17.5
3. 21-30 พรรษา	21	9.2
4. มากกว่า 30 พรรษา	15	6.6
วุฒิการศึกษาสายสามัญ		
1. ประถมศึกษา	10	4.4
2. มัธยมศึกษา	17	7.5
3. อนุปริญญา	19	8.3
4. ปริญญาตรี	167	73.2
5. ปริญญาโทขึ้นไป	4	1.8

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม		
1. ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ. 3	147	64.5
2. เปรียญโท ป.ธ. 4 - ป.ธ. 6	47	20.6
3. เปรียญเอก ป.ธ. 7 - ป.ธ.9	14	6.1
4. ไม่มีวุฒิเปรียญ	9	3.9
โดยรวม	**217**	**100.00**

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อายุระหว่าง 21-35 ปี จำนวน 128 รูป คิดเป็นร้อยละ 56.1 รองลงมา อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.2 อายุระหว่าง 36-55 ปี จำนวน 27 รูป คิดเป็นร้อยละ 11.8 อายุระหว่าง 56-75 ปี จำนวน 23 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.1 และอายุ 75 ปีขึ้นไป จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.9

2. พรรษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ น้อยกว่า 10 พรรษา จำนวน 141 รูป คิดเป็นร้อยละ 61.8 รองลงมาคือ พรรษาระหว่าง 11-20 พรรษา จำนวน 40 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.5 พรรษาระหว่าง 21-30 พรรษา จำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.2 และ มากกว่า 30 พรรษา จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.6

3. วุฒิการศึกษาสายสามัญ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีวุฒิการศึกษาทางโลกในระดับปริญญาตรี จำนวน 167 รูป คิดเป็นร้อยละ 73.2 รองลงมาคือ ระดับอนุปริญญา จำนวน 19 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.3 ระดับมัธยมศึกษาจำนวน 17 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.5 ระดับประถมศึกษา จำนวน 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.4 และปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.8

4. วุฒิการศึกษาทางธรรม ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีวุฒิการศึกษาทางธรรม นักธรรมชั้นเอก จำนวน 150 รูป คิดเป็นร้อยละ 65.8 รองลงมาคือเป็นนักธรรมชั้นโท จำนวน 40 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.5 นักธรรมชั้นตรี จำนวน 23 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.1 และไม่มีวุฒิทางธรรม จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.8

5. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ.3 จำนวน 147 รูป คิดเป็นร้อยละ 64.5 รองลงมาคือ เปรียญโท ป.ธ.4 - ป.ธ.6 จำนวน 47 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.6 เปรียญเอก ป.ธ.7 - ป.ธ.9 จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.1 และไม่มีวุฒิเปรียญ จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.9

4.2 ผลการวิเคราะห์ การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

การวิเคราะห์ การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยการหาค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยรวม

(n = 217)

ข้อ	การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี	ระดับความรุนแรงที่ได้รับผลกระทบ		
		$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน	4.54	0.28	มากที่สุด
2.	ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา	4.52	0.26	มากที่สุด
3.	ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.51	0.30	มากที่สุด
4.	ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์	4.56	0.29	มากที่สุด
	โดยรวม	**4.54**	**0.28**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.2 พบว่า การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยรวมการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.06, S.D = 0.54) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.56, SD = 0.29) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.54, S.D = 0.28) อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.51, S.D = 0.30) อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

4.3 ข้อเสนอแนะและผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

(n = 217)

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
1. ต่ำกว่า 20 ปี	30	13.2
2. 21-35 ปี	128	56.1
3. 36-55 ปี	27	11.8
4. 56-75 ปี	23	10.1
5. 75 ปีขึ้นไป	9	3.9
รวม	**217**	**100.00**

จากตารางที่ 4.3 พบว่า พระสงฆ์และสามเณรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คืออายุระหว่าง 21-35 ปี จำนวน 128 รูป คิดเป็นร้อยละ 56.1 รองลงมา อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.2 อายุระหว่าง 36-55 ปี จำนวน 27 รูป คิดเป็นร้อยละ 11.8 อายุระหว่าง 56-75 ปี จำนวน 23 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.1 และอายุระหว่าง 75 ปีขึ้นไป จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 3

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพรรษา

(n = 217)

พรรษา	จำนวน	ร้อยละ
1. น้อยกว่า 10 พรรษา	141	61.8
2. 11-20 พรรษา	40	17.5
3. 21-30 พรรษา	21	9.2
4. มากกว่า 30 พรรษา	15	6.6
รวม	**217**	**100.00**

จากตารางที่ 4.4 พบว่า พระสงฆ์และสามเณรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือน้อยกว่า 10 พรรษา จำนวน 141 รูป คิดเป็นร้อยละ 61.8 รองลงมาคือ พรรษาระหว่าง 11-20 พรรษา จำนวน 40 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.5 พรรษาระหว่าง 21-30 จำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.2 และ มากกว่า 30 พรรษา จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.6

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวุฒิการศึกษาสายสามัญ

(n = 217)

วุฒิการศึกษาสายสามัญ	จำนวน	ร้อยละ
1. ประถมศึกษา	10	4.4
2. มัธยมศึกษา	17	7.5
3. อนุปริญญา	19	8.3
4. ปริญญาตรี	167	73.2
5. ปริญญาโทขึ้นไป	4	1.8
รวม	**217**	**100.00**

จากตารางที่ 4.5 พบว่า พระสงฆ์และสามเณรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือระดับปริญญาตรี จำนวน 167 รูป คิดเป็นร้อยละ 73.2 รองลงมาคือ ระดับอนุปริญญา จำนวน 19 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.3 ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 17 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.5 ระดับประถมศึกษา จำนวน 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.4 และปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.8

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

(n = 217)

วุฒิการศึกษาทางธรรม	จำนวน	ร้อยละ
1. นักธรรมชั้นตรี	23	10.1
2. นักธรรมชั้นโท	40	17.5
3. นักธรรมชั้นเอก	150	65.8
4. ไม่มีวุฒิทางธรรม	4	1.8
รวม	**217**	**100.00**

จากตารางที่ 4.6 พบว่าพระสงฆ์และสามเณรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือนักธรรมชั้นเอก จำนวน 150 รูป คิดเป็นร้อยละ 65.8 รองลงมาคือเป็นนักธรรมชั้นโท จำนวน 40 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.5 นักธรรมชั้นตรี จำนวน 23 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.1 และไม่มีวุฒิทางธรรม จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.8

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

(n = 217)

วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม	จำนวน	ร้อยละ
1. ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ. 3	147	64.5
2. เปรียญโท ป.ธ. 4 - ป.ธ. 6	47	20.6
3. เปรียญเอก ป.ธ. 7 - ป.ธ.9	14	6.1
4. ไม่มีวุฒิเปรียญ	9	3.9
รวม	**217**	**100.00**

จากตารางที่ 4.7 พบว่า พระสงฆ์และสามเณรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือประโยค 1-2 ถึง ป.ธ.3 จำนวน 147 รูป คิดเป็นร้อยละ 64.5 รองลงมาคือ เปรียญโท ป.ธ.4 - ป.ธ.6 จำนวน 47 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.6 เปรียญเอก ป.ธ.7 - ป.ธ.9 จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.1 และไม่มีวุฒิเปรียญ จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.9

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

การวิเคราะห์ การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยการหาค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยรวม

(n= 217)

ข้อ	การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี	ระดับความรุนแรงที่ได้รับผลกระทบ		แปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
1.	ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน	4.54	0.28	มากที่สุด
2.	ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา	4.52	0.26	มากที่สุด
3.	ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.51	0.30	มากที่สุด
4.	ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์	4.56	0.29	มากที่สุด
	โดยรวม	**4.54**	**0.28**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.8 พบว่า การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยรวมการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.06, S.D = 0.54) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.56, S.D = 0.29) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวันค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.54, S.D = 0.28) อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.51, S.D = 0.30) อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน

(n = 217)

ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน	ระดับความรุนแรงที่ได้รับผลกระทบ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. การออกบิณฑบาต	4.59	0.49	มากที่สุด
2. การฉันภัตตาหาร	4.53	0.50	มากที่สุด
3. จำนวนปัจจัยทำบุญเป็นค่าใช้จ่ายภายในวัด	4.42	0.49	มาก
4. การเดินทางไปทำกิจธุระนอกวัด	4.59	0.49	มากที่สุด
5. การทำกิจของสงฆ์ภายในวัด เช่น ทำความสะอาดวัด ซ่อมแซมทำนุบำรุงเสนาสนะภายในวัดฯลฯ	4.55	0.49	มากที่สุด
รวม	**4.54**	**0.28**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.9 พบว่า การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การออกบิณฑบาต และการเดินทางไปทำกิจธุระนอกวัด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การทำกิจของสงฆ์ภายในวัด เช่น ทำความสะอาดวัด ซ่อมแซมทำนุบำรุงเสนาสนะภายในวัดฯลฯ ส่วนจำนวนปัจจัยทำบุญเป็นค่าใช้จ่ายภายในวัด มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

(n = 217)

ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา	ระดับความรุนแรงที่ได้รับผลกระทบ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. รูปแบบของการจัดพิธีกรรมทางศาสนา	4.40	0.49	มาก
2. ระยะเวลาในการจัดพิธีกรรมทางศาสนา	4.56	0.49	มากที่สุด
3. จำนวนพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมกิจกรรมทางศาสนา	4.59	0.49	มากที่สุด
4. การสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม	4.51	0.50	มากที่สุด
5. การใช้สื่อ เครื่องเสียง และอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา	4.55	0.49	มากที่สุด
รวม	**4.52**	**0.26**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.10 พบว่า การศึกษาผลกระทบต่อการ ปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า จำนวนพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมกิจกรรมทางศาสนา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ระยะเวลาในการจัดพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนรูปแบบของการจัดพิธีกรรมทางศาสนา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(n = 217)

ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ระดับความรุนแรงที่ได้รับผลกระทบ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม	4.58	0.49	มากที่สุด
2. การเข้าวัดปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน	4.40	0.49	มาก
3. การอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั่วไป	4.56	0.49	มากที่สุด
4. การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวพุทธ	4.43	0.49	มาก
5. การออกไปแสดงธรรมตามบ้านเรือนของญาติโยม	4.56	0.49	มากที่สุด
รวม	**4.51**	**0.30**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.11 พบว่า การศึกษาผลกระทบต่อการ ปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั่วไป และการออกไปแสดงธรรมตามบ้านเรือนของญาติโยม ส่วนการเข้าวัดปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์

(n = 217)

ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์	ระดับความรุนแรงที่ได้รับผลกระทบ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. การร่วมประชุมปรึกษาหารือกิจการของคณะสงฆ์	4.58	0.49	มากที่สุด
2. การจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนงานของคณะสงฆ์	4.53	0.50	มากที่สุด
3. การติดต่อประสานงานของคณะสงฆ์ตามวัดต่างๆ	4.55	0.49	มากที่สุด
4. การจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชน	4.56	0.49	มากที่สุด
5. การให้บริการอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้แก่ประชาชน	4.55	0.49	มากที่สุด
รวม	**4.56**	**0.29**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.12 พบว่า การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า การร่วมประชุมปรึกษาหารือกิจการของคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชน ส่วนการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนงานของคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน

1. ควรศึกษาและสำรวจสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่พระสงฆ์จะออกบิณฑบาตเพื่อความปลอดภัยก่อนออกบิณฑบาต และร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น

2. เพิ่มกำลังทหารในการดูแลความปลอดภัย

3. เพิ่มมาตรการเพื่อความปลอดภัย เช่น มีการตรวจตราการเข้า – ออกในวัดอย่างละเอียด โดยเฉพาะบุคคลแปลกหน้าหรือบุคคลที่มีท่าทีแปลกๆ

ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

1. ควรปรับเปลี่ยนเวลาในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาให้เป็นเวลาที่เหมาะสม สามารถเดินทางมาประกอบพิธีกรรมอย่างสะดวก เวลาที่เหมาะสมก็คือกลางวัน

2. การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ จะต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว

3. กิจกรรมใดที่สามารถทำที่บ้านได้ก็ให้ประชาชนทำที่บ้านไม่ต้องเดินทางมาวัด เช่น การสวดมนต์ เดินจงกรม และนั่งสมาธิ

4. การทำพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาที่วัดควรจัดให้มีทหารมาดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง

5. รัฐบาลควรสนับสนุนส่งเสริม บริจาคสิ่งของหรือปัจจัยต่างๆ มาปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งที่จำเป็น

ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1. ปรับเปลี่ยนรูปแบบโดยการนำสื่อเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการช่วยกันเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น จัดทำวิดีโอหลักธรรมคำสอนต่างๆ ลงในสื่อออนไลน์ต่างๆ

2. ไม่ควรออกเดินทางเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามสถานที่ต่างๆ ควรเผยแผ่เฉพาะในวัดเท่านั้น

ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์

1. หลีกเลี่ยงการสนองงานของคณะสงฆ์ตามพื้นที่ต่างๆ หากมีความจำเป็นจริงๆ ก็ควรมีทหารมาดูแลรักษาความปลอดภัย

2. หน่วยงานภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณให้วัดที่มีโครงการด้านการสังคมสงเคราะห์แก่ชุมชน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดหาทุนเพื่อสงเคราะห์แก่พระภิกษุ สามเณรที่อาพาธ หรือจัดเวชภัณฑ์ ยารักษาโรคถวายวัดที่อยู่ห่างไกลชุมชน

4.4 ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ประเด็นที่ 1 ตามทัศนะของท่านการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน ควรเป็นอย่างไร

พระครูพิทักษ์สุวรรณาการ เจ้าอาวาสวัดสุวรรณการ (เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า " ผลกระทบที่เกิดจากการที่พระไม่สามารถออกบิณฑบาตได้ เนื่องจากมีความไม่ปลอดภัย ทำให้โยมต้องนำอาหารมาถวายพระที่วัด สร้างความลำบากให้กับโยมเป็นอย่างมาก "

พระวิสุทธิ์ วิสุทโธ ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลยานี (เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า " ตอนนี้ เรื่องการบิณฑบาต เป็นเรื่องลำบากมาก เมื่อก่อนไม่จำเป็นต้องมีทหารคอยคุ้มกัน แต่ปัจจุบัน จำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ทหารถือปืนคอยคุ้มกันให้พระด้วย การออกไปธุระข้างนอกก็เช่นกัน จะไปไหนแต่ละครั้งต้องให้ทหารไปด้วยรู้สึกเครียดบ้างเวลาจะต้องเดินทางไปไหนมา

พระสุทธิสมณวัตร ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี (เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า ผลกระทบในการบิณฑบาตของพระภิกษุสามเณรในจังหวัดยะลา ว่า"เมื่อมีเหตุการณ์วางระเบิดและพระที่บิณฑบาตได้รับบาดเจ็บ ทำให้พระในพื้นที่ต่างๆ ต้องพิจารณาว่าจะทำอย่างไร บางวัดให้พระหยุดบิณฑบาต จนกว่าเหตุการณ์จะสู่ภาวะปกติ บางแห่งชาวบ้านก็นำอาหารไปถวายให้พระถึงวัด หรือบางแห่งชาวบ้านก็ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปปรุงอาหารถวายพระที่วัดทั้งสองมื้อเลย “...อาตมาดูแล้วรู้สึกสังเวชใจมาก..."

พระครูพินิจสมณการ เจ้าคณะจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ธรรมยุต (เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า " ค่อนข้างมีความหวาดระแวงเป็นอย่างมากในขณะที่บิณฑบาต ไม่ทราบว่าจะเกิดเหตุการณ์ร้ายตอนไหน ตอนนี้จะดูออกบิณฑบาตต้องให้มีเจ้าหน้าที่คอยคุ้มครอง ถ้าวันไหนไม่มีเจ้าหน้าที่ก็จะไม่กล้า ออกบิณฑบาต ”

พระครูสิริพรหมสุนทร รองเจ้าคณะจังหวัดปัตตานีและยะลา (เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า ถึงผลกระทบในการบิณฑบาตของพระภิกษุ สามเณรในจังหวัดนราธิวาสว่า " ไม่สามารถบิณฑบาตได้หากไม่มีทหารหรือเจ้าหน้าที่ของชุมชนคอยคุ้มกัน ขณะบิณฑบาตก็ต้องคอยระวังตัวตลอดเวลา"

ประเด็นที่ 2 ตามทัศนะของท่านการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาควรเป็นอย่างไร

พระครูพิทักษ์สุวรรณาการ เจ้าอาวาสวัดสุวรรณการ (เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า " พระภิกษุ สามเณรในพื้นที่มีความไม่สะดวกเป็นอย่างมากในการเดินทางไปไหนมา

ไหน ต้องลดเส้นทางในการไปปฏิบัติกิจทางศาสนา การปฏิบัติกิจทางศาสนาก็ต้องปรับเปลี่ยนเวลาให้เหมาะสมและเกิดความปลอดภัยทั้งพระและญาติโยม

พระวิสุทธิ์ วิสุทโธ ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลยานี (เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า "การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและเวลาในการประกอบพิธีกรรมเพื่อให้เกิดความปลอดภัยทั้งตัวพระที่ประกอบพิธี และญาติโยมที่มาร่วมในพิธี ดังเช่นที่วัดทรายขาวแห่งนี้ อาตมาเปลี่ยนเวลาสวดมนต์จากเวลา 4.30 น. เป็นเวลา 7.30 น. เมื่อฉันเช้าเสร็จการสวดศพ เปลี่ยนจากเวลา 20.30 น. เป็น 14.00 น. ให้เสร็จก่อนค่ำการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา ก็เปลี่ยนจากเวียนเทียนตอนกลางคืนมาเป็นตอนกลางวัน เวลาประมาณ 15.00 - 17.00 น. ก็เสร็จแล้ว ส่วนการปวารณาเข้าพรรษาก็เปลี่ยนจาก 21.00 น. เป็น 17.00 น. เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยทั้งของพระและโยมดังที่อาตมากล่าวแล้ว"

พระสุทธิสมณวัตร ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี (เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า "ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของเราได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากที่เห็นได้ชัดเจนคือ มีประชาชนมาร่วมพิธีกรรมทางศาสนาลดน้อยลงมาก ทั้งพระทั้งโยมต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของตน พิธีกรรมบางอย่างต้องทำให้เสร็จในตอนกลางวัน ไม่มีใครอยากออกไปไหนตอนกลางคืน มันไม่ปลอดภัย "

พระครูพินิจสมณการ เจ้าคณะจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ธรรมยุต (เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในพื้นที่ อ.เมือง จ.ยะลา ว่า "มันต้องปรับเปลี่ยนทั้งรูปแบบและเวลาในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพราะกลัวอันตรายที่จะเกิดขึ้นโดยเฉพาะในช่วงกลางคืน การสวดมนต์ ทำวัตร บางวันอาจสวดสั้นๆ ย่อๆ การสวดศพเมื่อก่อนตั้งศพที่บ้านได้ แต่ปัจจุบันต้องตั้งที่วัด เพราะมีเจ้าหน้าที่ทหารคอยดูแลความปลอดภัยให้ ส่วนการสวดศพนั้นเปลี่ยนมาสวดในช่วงเวลาเย็นประมาณ ๑๗.๐. น. จากที่เคยสวดเวลา ๑ ทุ่มถึง ๒ ทุ่ม"

พระครูสิริพรหมสุนทร รองเจ้าคณะจังหวัดปัตตานีและยะลา (เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า " ทุกวัดในพื้นที่ มีการเปลี่ยนแปลงเวลาการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาทุกกิจกรรมโดยมีการประกอบพิธีกรรมในเวลากลางวันทั้งหมด ส่วนการสวดอภิธรรมศพก็เปลี่ยนจากหัวค่ำมาเป็นตอนเย็นและให้เสร็จก่อนค่ำทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของญาติโยมและพระ"

ประเด็นที่ 3 ตามทัศนะของท่านการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรเป็นอย่างไร

พระครูพิทักษ์สุวรรณาการ เจ้าอาวาสวัดสุวรรณการ (เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2566) "ผลกระทบทางด้านการเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในพื้นที่อำเกอธารโตจะเป็นเรื่องของการขาดพระภิกษุที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระธรรมกถึกหรือพระผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ค่อยเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในพื้นที่เหล่านี้ เนื่องจากไม่ปลอดภัยในการเดินทาง"

พระวิสุทธิ์ วิสุทโธ ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลยานี (เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า ผลกระทบที่พระภิกษุ สามณรได้รับในด้านการเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ว่า "พระไม่สามารถจะเผยแผ่หลักคำสอนทางศาสนาได้อย่างเต็มที่ ทำได้แต่เพียงในวัดและในวันพระเท่านั้นจะเดินทางไปเทศน์สั่งสอนประชาชนนอกวัด ก็เกรงความไม่ปลอดภัย "

พระสุทธิสมณวัตร ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี (เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า "การเดินทางไปเผยแผ่หลักคำสอนของศาสนานั้น อาตมาจะเลือกไปในบางสถานที่ที่เห็นว่าปลอดภัยเท่านั้นหรือในบงที่ที่เจ้าหน้าที่ทหารสามารถร่วมเดินทางไปคุ้มกันให้ได้ถ้าไม่มีเจ้าหน้าที่ไปคุ้มกันให้ ก็จะยกเลิกการเดินทางไปเผยแผ่คำสอนที่รับนิมนต์ไว้"

พระครูพินิจสมณการ เจ้าคณะจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ธรรมยุต (เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่าผลกระทบในการเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ว่า "ผลกระทบในด้านนี้คือ ขาดนักเผยแผ่ที่มีความรู้ความสามารถในด้านธรรมะมาเผยแผ่ ส่วนพระในพื้นที่สามารถเผยแผ่ได้ในชุมชน หรือบริเวณใกล้เคียงเท่านั้น"

พระครูสิริพรหมสุนทร รองเจ้าคณะจังหวัดปัตตานีและยะลา (เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า ผลกระทบในการเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในพื้นที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ว่า "การเทศนาเผยแผ่หลักคำสอนสามารถทำได้เฉพาะวันพระ และในวัดเท่านั้น ไม่สามารถจะไปเทศน์เผยแผ่หลักคำสอนนอกพื้นที่ได้นอกจากนั้นยังมีปัญหาสำคัญที่เป็นผลกระทบในการเผยแผ่ศาสนา คือ ขาดพระนักเทศน์เนื่องจากมีพระย้ายออกไปจากพื้นที่บางวัดมีพระไม่ถึง 5 รูป ทำให้เป็นปัญหาในการประกอบพิธีทางศาสนาด้วย”

ประเด็นที่ 4 ตามทัศนะของท่านการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์ควรเป็นอย่างไร

พระครูพิทักษ์สุวรรณาการ เจ้าอาวาสวัดสุวรรณการ (เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2566) "ทั้งพระทั้งโยมมีความวิตกกังวลเป็นอย่างมากเวลาเดินทางออกนอกวัด มีความหวาดระแวงตลอดเวลาใช้ชีวิตลำบากกว่าแต่ก่อนมาก"

พระวิสุทธิ์ วิสุทโธ ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลยานี (เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า " การดำรงชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรในพื้นที่ มีความลำบากมากไม่กล้าออกเดินทางไปไหนบางครั้งญาติโยมจะนิมนต์ไปประกอบพิธีกรรมก็ไม่กล้าไปหากเจ้าภาพ

ไม่มารับ หรือบางครั้งอยู่ในวัดก็จะถูกรบกวนจากวัยรุ่นต่างๆ ศาสนา เช่น ขี่จักรยานยนต์ส่งเสียงดัง รบกวนบางทีก็จุดประทัดโยนมาเข้าในวัด"

พระสุทธิสมณวัตร เจ้าคณะจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ธรรมยุต (เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า พระภิกษุ สามเณรขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจกรรมด้านการสังคมสงเคราะห์ต่างๆ เพราะความหวาดระแวงระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมมีมากขึ้น

พระครูสิริพรหมสุนทร รองเจ้าคณะจังหวัดปัตตานีและยะลา (เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2566) ให้สัมภาษณ์ว่า ในบางพื้นที่ ประชาชนกลับเป็นฝ่ายให้การสงเคราะห์หรือช่วยเหลือพระภิกษุ สามเณรมากขึ้นเช่น การนำอาหารไปถวายพระภิกษุ สามเณรถึงในวัดการจดั รถรับ-ส่งให้ความสะดวกในการเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการช่วยเป็นหูเป็นตาให้ความปลอดภัยแก่พระภิกษุ สามเณรมากขึ้น

มหามกุฏราชวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่องการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี และ 2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาจากผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจและหาแนวทางแก้ไขของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ และสามเณร จำนวน 506 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยทำการสำรวจ (Survey Research) และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และข้อมูลเชิงคุณภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา ซึ่งสามารถสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อายุระหว่าง 21-35 ปี จำนวน 128 รูป คิดเป็นร้อยละ 56.1 รองลงมา อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.2 อายุระหว่าง 36-55 ปี จำนวน 27รูป คิดเป็นร้อยละ 11.8 อายุระหว่าง 56-75 ปี จำนวน 23 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.1 และอายุ 75 ปีขึ้นไป จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.9

2. พรรษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ น้อยกว่า 10 พรรษา จำนวน 141 รูป คิดเป็นร้อยละ 61.8 รองลงมาคือ พรรษาระหว่าง 11-20 พรรษา จำนวน 40 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.5 พรรษาระหว่าง 21-30 พรรษา จำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.2 และ มากกว่า 30 พรรษาจำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.6

3. วุฒิการศึกษาสายสามัญ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีวุฒิการศึกษาทางโลกในระดับปริญญาตรี จำนวน 167 รูป คิดเป็นร้อยละ 73.2 รองลงมาคือ ระดับอนุปริญญา จำนวน 19 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.3 ระดับมัธยมศึกษาจำนวน 17 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.5 ระดับประถมศึกษา จำนวน 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 4.4 และปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.8

4. วุฒิการศึกษาทางธรรม ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีวุฒิการศึกษาทางธรรม นักธรรมชั้นเอก จำนวน 150 รูป คิดเป็นร้อยละ 65.8 รองลงมาคือเป็นนักธรรมชั้นโท จำนวน 40 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.5 นักธรรมชั้นตรี จำนวน 23 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.1 และไม่มีวุฒิทางธรรม จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1.8

5. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ.3 จำนวน 147 รูป คิดเป็นร้อยละ 64.5 รองลงมาคือ เปรียญโท ป.ธ.4 - ป.ธ.6 จำนวน 47 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.6 เปรียญเอก ป.ธ.7 - ป.ธ.9 จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.1 และไม่มีวุฒิเปรียญ จำนวน 9 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.9

5.1.2 ทุกด้านโดยรวม

ชื่อเรื่อง การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์ รองลงมาคือ ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามลำดับ มีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การออกบิณฑบาต และการเดินทางไปทำกิจธุระนอกวัด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ การทำกิจของสงฆ์ภายในวัด เช่น ทำความสะอาดวัด ซ่อมแซมทำนุบำรุงเสนาสนะภายในวัดฯลฯ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จำนวนปัจจัยทำบุญเป็นค่าใช้จ่ายภายในวัด ตามลำดับ

2. การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือจำนวนพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมกิจกรรมทางศาสนา รองลงมาคือ ระยะเวลาในการจัดพิธีกรรมทางศาสนาและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ รูปแบบของการจัดพิธีกรรมทางศาสนา ตามลำดับ

3. การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม รองลงมาคือ การอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน

ทั่วไป และ การออกไปแสดงธรรมตามบ้านเรือนของญาติโยม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การเข้าวัดปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน ตามลำดับ

4. การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การร่วมประชุมปรึกษาหารือกิจการของคณะสงฆ์ รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนงานของคณะสงฆ์ ตามลำดับ

5.1.3 ข้อเสนอแนะ การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน

1. ควรศึกษาและสำรวจสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่พระสงฆ์จะออกบิณฑบาต เพื่อความปลอดภัยก่อนออกบิณฑบาต และร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น

2. เพิ่มมาตรการเพื่อความปลอดภัย เช่น มีการตรวจตราการเข้า – ออกในวัดอย่างละเอียด โดยเฉพาะบุคคลแปลกหน้าหรือบุคคลที่มีท่าทีแปลก ๆ

ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

1. ควรปรับเปลี่ยนเวลาในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาให้เป็นเวลาที่เหมาะสมสามารถเดินทางมาประกอบพิธีกรรมอย่างสะดวก เวลาที่เหมาะสมก็คือกลางวัน

2. การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ จะต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว

3. กิจกรรมใดที่สามารถทำที่บ้านได้ก็ให้ประชาชนทำที่บ้านไม่ต้องเดินทางมาวัด เช่น การสวดมนต์ เดินจงกรม และนั่งสมาธิ

4. การทำพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาที่วัดควรจัดให้มีทหารมาดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง

5. รัฐบาลควรสนับสนุน บริจาคสิ่งของหรือปัจจัยต่างๆ มาปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งที่จำเป็น

ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1. ปรับเปลี่ยนรูปแบบโดยการนำสื่อเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการช่วยกันเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น จัดทำวิดีโอหลักธรรมคำสอนต่างๆ ลงในสื่อออนไลน์ต่างๆ

2. ไม่ควรเดินทางเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามสถานที่ต่างๆ ควรเผยแผ่เฉพาะในวัดเท่านั้น

ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์

1. หลีกเลี่ยงการสนองงานของคณะสงฆ์ตามพื้นที่ต่างๆ หากมีความจำเป็นจริงๆ ก็ควรมีทหารมาดูแลรักษาความปลอดภัย

2. หน่วยงานรัฐควรจัดสรรงบประมาณให้วัดที่มีโครงการด้านการสังคมสงเคราะห์แก่ชุมชน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดหาทุนเพื่อสงเคราะห์แก่พระภิกษุ สามเณรที่อาพาธหรือจัดเวชภัณฑ์ ยารักษาโรคถวายวัดที่อยู่ห่างไกลชุมชน

สรุปผลเชิงคุณภาพ

ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน

ผลกระทบที่เกิดจากการที่พระไม่สามารถออกบิณฑบาตได้ เนื่องจากมีความไม่ปลอดภัย การออกไปธุระข้างนอกจะไปไหนแต่ละครั้งต้องให้ทหารไปด้วยรู้สึกเครียดบางเวลาจะต้องเดินทางไปไหนมา เมื่อมีเหตุการณ์วางระเบิดและพระที่บิณฑบาตได้รับบาดเจ็บ ทำให้พระในพื้นที่ต่างๆ ต้องพิจารณาว่าจะทำอย่างไร บางวัดให้พระหยุดบิณฑบาต จนกว่าเหตุการณ์จะสู่ภาวะปกติ บางแห่งชาวบ้านก็นำอาหารไปถวายให้พระถึงวัด หรือบางแห่งชาวบ้านก็ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปปรุงอาหารถวายพระที่วัดทั้งสองมื้อเลย

ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

พระภิกษุ สามเณรในพื้นที่มีความไม่สะดวกเป็นอย่างมากในการเดินทางไปไหนมาไหนต้องลดเส้นทางในการไปปฏิบัติกิจทางศาสนา การปฏิบัติกิจทางศาสนาก็ต้องปรับเปลี่ยนเวลาให้เหมาะสมและเกิดความปลอดภัยทั้งพระและญาติโยม ผลกระทบที่เห็นได้ชัดเจนคือ มีประชาชนมาร่วมพิธีกรรมทางศาสนาลดน้อยลงมาก ทั้งพระทั้งโยม ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของตน พิธีกรรมบางอย่างต้องทำให้เสร็จในตอนกลางวัน ไม่มีใครอยากออกไปไหนตอนกลางคืน มันไม่ปลอดภัย

ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเทศนาเผยแผ่หลักคำสอนสามารถทำได้เฉพาะวันพระ และในวัดเท่านั้น ไม่สามารถจะไปเทศน์เผยแผ่หลักคำสอนนอกพื้นที่ได้ นอกจากนั้นยังมีปัญหาสำคัญที่เป็นผลกระทบในการเผยแผ่ศาสนา คือ ขาดพระนักเทศน์ เนื่องจากมีพระย้ายออกไปจากพื้นที่ บางวัดมีพระไม่ถึง 5 รูป ทำให้เป็นปัญหาในการประกอบพิธีทางศาสนาด้วย

ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์

ทั้งพระ ทั้งโยม มีความวิตกกังวลเป็นอย่างมากเวลาเดินทางออกนอกวัดมีความหวาดระแวงตลอดเวลาใช้ชีวิตลำบากกว่าแต่ก่อนมาก พระภิกษุ สามเณรขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจกรรมด้านการสังคมสงเคราะห์ต่างๆ เพราะความหวาดระแวงระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมมีมากขึ้น

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลการศึกษา พบว่า การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด อภิปรายผลได้ว่า ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี วัด พระสงฆ์ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ เหล่านี้เป็นบทบาทของวัดและพระสงฆ์หรือพระภิกษุ สามเณร ที่มีต่อสังคมไทย มาช้านานโดยเฉพาะบทบาทของวัดและภิกษุ สามเณรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่ง เป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมสูง ยิ่งต้องมีบทบาทในการปฏิบัติศาสนกิจและบทบาท ต่อสังคมที่เข้มข้นกว่าในพื้นที่ปกติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้น พระภิกษุ สามเณรในพื้นที่ ดังกล่าวจำเป็นต้องปรับตัวและหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติศาสนกิจและการ บริการสังคมด้านศาสนา ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัย และปฏิบัติศาสนกิจตลอดจนบริการสังคมได้ อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น พระพุทธทาส (2544, หน้า 39)

1) ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี พบว่า ด้านผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าพระภิกษุ สามเณร ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับผลกระทบในการดำรงชีวิต คือ มีความไม่ปลอดภัยในชีวิตทั้ง ในการดำรงชีวิตปกติเมื่อออกออกวัดไปทำกิจต่างๆของสงฆ์ เช่น การออกบิณฑบาต การออเผยแผ่กระพุทธศาสนาตามสถานที่ต่างๆ รังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช (2565, หน้า1) บทความเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้” ผลการวิจัยพบว่า การออกบิณฑบาต และการเดินทางไปทำกิจธุระนอกวัด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การทำกิจของสงฆ์ภายในวัด เช่น ทำความสะอาดวัดซ่อมแซมทำนุบำรุงเสนาสนะภายในวัดฯลฯ ส่วนจำนวนปัจจัยทำบุญเป็นค่าใช้จ่ายภายในวัดมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบควรศึกษาและสำรวจสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่พระสงฆ์จะออกบิณฑบาตเพื่อความปลอดภัยก่อนออกบิณฑบาตและร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นเพิ่มกำลังทหารในการดูแลความปลอดภัยและเพิ่มมาตรการเพื่อความปลอดภัย เช่น มีการตรวจตราการเข้า – ออกในวัดอย่างละเอียด โดยเฉพาะบุคคลแปลกหน้าหรือบุคคลที่มีท่าทีแปลกๆ

1.1 พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.51, S.D = 0.30) จากการวิเคราะห์เนื่องจากการเดินทางของพระภิกษุ สามเณร

เดินทางไม่สะดวกต้องลดเส้นทางในการเดินทางปฏิบัติกิจต่างๆ จึงต้องคำนึงถึงความปลอดภัยทั้งพระและประชาชนทั่วไป ทำให้เกิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ไม่ทั่วถึง

1.2 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.56, S.D = 0.29) จากการวิเคราะห์งานคณะสงฆ์ต่างๆ วัดทุกวัดในพื้นที่ได้มีการปรับเปลี่ยนเวลาให้เหมาะสมแก่พิธีการต่างๆ ทำให้งานพิธีการต่างๆยังสามารถดำเนินไปได้แต่อาจจะทำพิธีเร็วขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบมากที่สุด

2) ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี พบว่า ด้านผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุสามเณรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีผลกระทบด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา คือไม่สามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ตามเวลาที่เหมาะสม ต้องปรับเวลาในการประกอบกิจกรรมและพิธีกรรมทางศาสนาให้เสร็จก่อนค่ำมีพุทธศาสนิกชนเข้าวัดเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาน้อยลง ลดกิจนิมนต์ไปการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่บ้านของญาติโยม โดยจะเลือกรับกิจนิมนต์เฉพาะที่เห็นว่ามีความปลอดภัยเท่านั้นหรืออาจต้องให้ทหารให้ความคุ้มกันในขณะที่ไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามกิจนิมนต์ ต้องลดขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้น้อยลง และปรับรูปแบบการประกอบพิธีกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ญิฮาด มะลูลีม (2564 , หน้า 1) ผลการวิจัย พบว่า จำนวนพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมกิจกรรมทางศาสนา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดรองลงมาได้แก่ ระยะเวลาในการจัดพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนรูปแบบของการจัดพิธีกรรมทางศาสนา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติศาสนกิจควรปรับเปลี่ยนเวลาในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาให้เป็นเวลาที่เหมาะสมสามารถเดินทางมาประกอบพิธีกรรมอย่างสะดวกเวลาที่เหมาะสมก็คือกลางวันการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ จะต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วกิจกรรมใดที่สามารถทำที่บ้านได้ก็ให้ประชาชนทำที่บ้านไม่ต้องเดินทางมาวัด เช่น การสวดมนต์เดินจงกรมและนั่งสมาธิการทำพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาที่วัดควรจัดให้มีทหารมาดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงรัฐบาลควรสนับสนุน ส่งเสริมบริจาคสิ่งของหรือปัจจัยต่างๆ มาปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งที่จำเป็น

2.1 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ จำนวนปัจจัยทำบุญเป็นค่าใช้จ่ายภายในวัด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.42, S.D = 0.49) ปัจจุบันบางพื้นที่ได้มีการช่วยเหลือสงเคราะห์มากขึ้น เช่น การนำอาหารมาถวายระดมทุนสร้างวัดและบริจาคถวายวัด

2.2 มี 2 ด้านค่าเฉลี่ยเท่ากัน ที่มากที่สุด คือ การออกบิณฑบาตและการเดินทางไปทำกิจธุระนอกวัด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.59, S.D = 0.49) จากการวิเคราะห์เนื่องด้วยการเดินบิณฑบาตเป็นช่วงเวลาเช้ามืดต้องมีทหารมาคอยคุ้มกันอาจจะไม่สะดวกในทุกวันจึงต้องให้ประชาชนเป็นคน

นำมาถวายเองที่วัดทำให้เกิดความไม่สะดวกในการออกไปไหน และในการไปธุรกิจก็ต้องทหารคอยคุ้มกันทำให้เดินทางแต่ละที่ลำบากมากจึงส่งผลกระทบมากที่สุด

3) ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี พบว่า ด้านผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุ สามเณรในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สามารถเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มที่โดยสามารถเผยแผ่หลักคำสอนได้เฉพาะที่วัดในวันพระเท่านั้นไม่สามารถออกไปเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในพื้นที่ไกลๆ ได้ การไปเผยแผ่หลักคำสอนแต่ละครั้งต้องมีเจ้าหน้าที่ทหารคอยให้ความคุ้มครองขาดพาหนะรับ – ส่งในการเดินทางไปเผยแผ่หลักคำสอน มีพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมกิจกรรมฟังธรรมน้อยลงเนื่องจากเกรงความไม่ปลอดภัย และมีพระผู้ทรงคุณวุฒิหรือพระธรรมกถึกน้อยลง รุสตั้ม หวันสู (2565, หน้าที่ 1) ผลการวิจัย พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั่วไป และ การออกไปแสดงธรรมตามบ้านเรือนของญาติโยมส่วนการเข้าวัดปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติศาสนกิจ ปรับเปลี่ยนรูปแบบโดยการนำสื่อเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการช่วยกันเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น จัดทำวิดีโอหลักธรรมคำสอนต่างๆ ลงในสื่อออนไลน์ต่างๆ ไม่ควรออกเดินทางเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามสถานที่ต่างๆ

3.1 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ รูปแบบของการจัดพิธีกรรมทางศาสนา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.40, S.D = 0.49) ในการจัดพิธีทางศาสนาได้มีการจัดรูปแบบเวลาใหม่ในการจัดทำพิธีทำให้ลดการเกิดความระแวงวิตกกังวลแก่ประชาชนที่มีร่วมงานมากขึ้นจึงเกิดผลกระทบลดน้อยลงได้

3.2 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ จำนวนพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมกิจกรรมทางศาสนา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.59, S.D = 0.49) จากการเกิดเหตุการณ์ไม่สงบทำให้การประกอบพิธีทางศาสนาประชาชนไม่กล้ามาร่วมพิธี ทำให้ลดน้อยทั้งพระและประชาชน เพราะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของตน ทำให้ในแต่ละครั้งที่มีพิธีทางศาสนาจึงมีผลกระทบมากที่สุด

4) ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์ การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี พบว่า ด้านผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุ สามเณรขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจกรรมด้านการสังคมสงเคราะห์ต่างๆ เพราะมีความหวาดระแวงระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมมีมากขึ้นขาดแนวร่วมในการให้การสังคมสงเคราะห์เนื่องจากบุคคลผู้สนับสนุนในด้านต่างๆ ไม่กล้าเข้ามาในพื้นที่ กิจกรรมด้านการสังคมสงเคราะห์แก่ชุมชนบางกิจกรรมต้องยกเลิกไป เนื่องจากเกิดความไม่ปลอดภัยทั้งตัวพระและผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดนุวัศ สุวรรณวงศ์ (2565, หน้าที่ 1) การร่วมประชุมปรึกษาหารือกิจการของคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดกิจกรรมสาธารณ

สงเคราะห์แก่ประชาชน ส่วนการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนงานของคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติศาสนกิจ หลีกเลี่ยงการสนองงานของคณะสงฆ์ตามพื้นที่ต่างๆ หากมีความจำเป็นจริงๆ ก็ควรมีทหารมาดูแลรักษาความปลอดภัย ควรมีหน่วยงานภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณให้วัดที่มีโครงการด้านการสังคมสงเคราะห์แก่ชุมชน และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดหาทุนเพื่อสงเคราะห์แก่พระภิกษุ สามเณรที่อาพาธ หรือจัดเวชภัณฑ์ยารักษาโรคถวายวัดที่อยู่ห่างไกลชุมชน

4.1 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนงานของคณะสงฆ์ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.53, S.D = 0.50) ในการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ประชาชนจะเป็นฝ่ายให้การสนับสนุน ทั้งเรื่องอาหารนำมาถวาย และสงเคราะห์หรือช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็น รถรับส่ง ช่วยเป็นหูเป็นตาให้ความปลอดภัยกับพระ และสามเณร

4.2 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การร่วมประชุมปรึกษาหารือกิจการของคณะสงฆ์ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.58, S.D = 0.49) จากการเกิดเหตุการณ์ไม่สงบบางครั้งในวัดมีประชาชนบางกลุ่มที่จุดประทัดโยนมาในวัด ทำให้พระสามเณรเกิดความระแวง และขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจกรรมด้านสังคมระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมมากขึ้นจึงมีผลกระทบมากที่สุด

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่พบว่า พระภิกษุ สามเณร ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับผลกระทบในการดำรงชีวิต คือ มีความไม่ปลอดภัยในชีวิตในการดำรงชีวิตปกติในบริเวณวัดและนอกวัด ไม่มีความปลอดภัยในการบิณฑบาต ผลกระทบในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และการให้การสังคมสงเคราะห์ต่างๆ ผู้วิจัยเห็นว่า แนวทางในการแก้ไขหรือลดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรในพื้นที่ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

1. ให้รัฐบาลพิจารณาแต่งตั้งข้าราชการใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและคุณธรรม มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่กำหนดเฉพาะศาสนาใดศาสนาหนึ่ง

2. ให้รัฐบาลพิจารณาติดตั้งเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย เพื่อให้วัดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ใช้สื่อสารกับหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ กรณีที่มีเหตุร้าย

3. ให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการปฏิบัติ ภารกิจด้วยความรับผิดชอบและความเป็นจริงเป็นที่สุด

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะได้ศึกษาวิจัยว่า ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีประเด็นต่างๆ ที่ต้องการให้รัฐดำเนินการในวิธีการต่างๆ รัฐได้ดำเนินการไปแล้วมากน้อยเพียงใดผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการตามข้อเสนอแนะเหล่านั้นมีผลเป็นเช่นไร สามารถแก้ไขปัญหาหรือลดผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้หรือไม่เพียงใด

บรรณานุกรม

1.ภาษาไทย

กิตติ รัตนฉายา,พลเอก. *ดับไฟใต้กับรัฐไทย*, กรุงเทพฯ: ฐานการพิมพ์, 2548.

พระธรรมราชานุวัตร. *คู่มือการบริหารและจัดการวัด*. เชียงราย : องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย, ม.ป.ป.

พระวิสุทธิภัทรธาด. *พระราชบัญญัติณะสงฆ์ และกฎมหาเถรสมาคม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.

พุทธทาสภิกขุ. *คำสอนผู้บวชพรรษาเดียว*. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2544.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. *ไฟใต้ฤจะดับ?*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มดิชน, 255..

สอาด จันทร์ดี. *กะเทาะเปลือกไฟใต้ ใครบงการ*. กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด. 2549.

จรัล มะลูลีม. "*The Assassins (จบ)" มติชน สุดสัปดาห์*. 18 - 24 มิถุนายน 2547.

ไพฑูรย์ ศรีโฮง. *"ปัญหาความรุนแรง จังหวัดใต้ ท่องเที่ยว...ลงทุนวิกฤติ " สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*. ปีที่ 51 ฉบับที่ 24 : 11 พฤศจิกายน 2549.

วรศักดิ์ มหัธโนบล. *"ไฟใต้ 2549" มติชน สุดสัปดาห์. 6 - 12 กุมภาพันธ์ 2547*

อารยัน ตะวันนา. "ความจริง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เสียงสะท้อนชาวบ้านจากพื้นที่ รากเหง้าปัญหาและทางออก" มติชนสุดสัปดาห์. ปีที่ 24 ฉบับที่ 1235 : 16 – 22 เมษายน

น.ส.พ. มติชน. 19 สิงหาคม 2547.

น.ส.พ.ข่าวสด. ฉบับวันที่ 4 ธันวาคม 2548.

น.ส.พ.ไทยโพสต์. ฉบับวันที่ 22 พฤศจิกายน 2547.

น.ส.พ.ไทยโพสต์. ฉบับวันที่ 22 พฤศจิกายน 2547

สืบค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2565 เวลา 16.30 น.

"หัวข้องานวิจัย ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ สืบค้นวันที่ 16 พฤษภาคม 2549 เวลา 18.00 น. จากเว็บไซต์ www. Google.com "

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ " จำนวนพระภิกษุ สามเณรปี พ.ศ. 2547 และ ปี พ.ศ. 254.. สืบค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2565 เวลา 17.00 น.จากเว็บไซต์ www. Onab.go.th

ไพรัช มิ่งขวัญ."เมื่อพระต้องพูด เสียงสะท้อนจากชายแดนใต้"ใน ASTV ผู้จัดการออนไลน์. สืบค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2565 เวลา 18.00 น. จากเว็บไซต์ wow.ast maneger.co.th

สืบค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2565 เวลา 18.30 น.จากเว็บไซต์ www.goosiam.com

มหาเถรสมาคม. "รายงานผลการจัดส่งพระสงฆ์อาสาสมัครไปปฏิบัติศาสนกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ " สืบค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2565 เวลา 20.00 น.จากเว็บไซต์ www.mahathera.org

การประชุมของมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 7/2547 วันที่ 30 มกราคม พ.ศ. .๒๕๔๗ เรื่อง พระภิกษุสามณรถูกทำร้ายและฆาตกรรม ที่จังหวัดนราธิวาสและจังหวัดยะลา. สืบค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2565 เวลา 23.00 น.จากเว็บไซต์ ww.mahathera.org/ สืบค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2565 เวลา 23.00 น.จากเว็บไซต์_waww.research.police.go.th

ภาคผนวก

ภาคผนวก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

1) พระมหาเอกวิน ปิยวีโร,ดร.

วุฒิการศึกษา : ปร.ด

ตำแหน่งปัจจุบัน : ประธานหลักสูตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช

2) ดร.สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา

วุฒิการศึกษา : Ph.D. (Political Communication)

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขต ศรีธรรมโศกราช

3) รองศาสตราจารย์ ดร. เดชชาติ ตรีทรัพย์

วุฒิการศึกษา : ปริญญาเอก : Ph.D. (Sociology), University of Pune, India

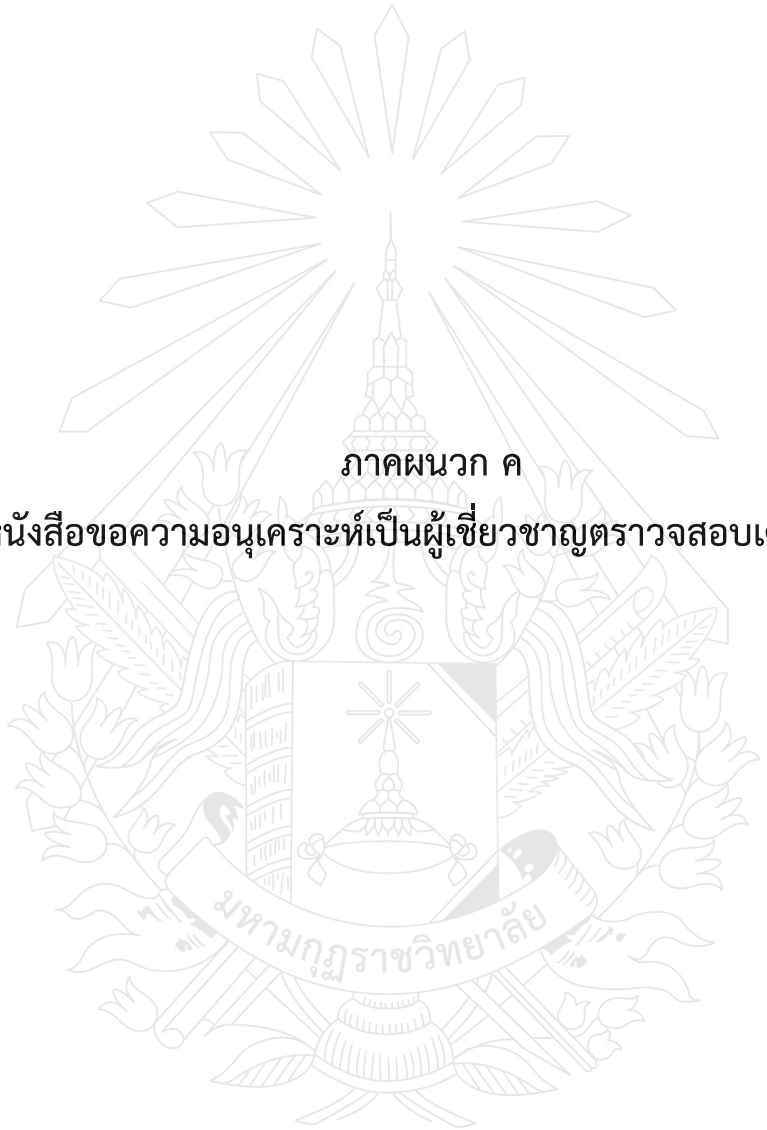
ตำแหน่งปัจจุบัน : ตำแหน่งปัจจุบัน : เลขาหลักสูตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรปรัชญาดุษฎี บัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศก

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1) พระครูพิทักษ์สุวรรณาการ	เจ้าอาวาสวัดสุวรรณการ
2) พระวิสุทธิ์ วิสุทโธ	ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลยานี
3) พระสุทธิสมณวัตร	ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี
4) พระครูสิริพรหมสุนทร	รองเจ้าคณะจังหวัดปัตตานีและยะลา
5) พระครูพินิจสมณการ	เจ้าคณะจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส ธรรมยุต

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตราวจสอบเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๔ **วันที่** ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร รศ.ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์

ด้วย จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี (A Study of Feedback on Religious Affairs Performance of Buddhist Priests from the Violence Situations in Pattani Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๔ **วันที่** ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.สิทธิพงษ์ สิทธิภัทรประภา

ด้วย จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี (A Study of Feedback on Religious Affairs Performance of Buddhist Priests from the Violence Situations in Pattani Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑ ธ.ค. 2565

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๔ **วันที่** ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระมหาเอกกวิน ปิยวีโร, ดร.

ด้วย จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี (A Study of Feedback on Religious Affairs Performance of Buddhist Priests from the Violence Situations in Pattani Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน เจ้าคณะจังหวัดปัตตานี

ด้วย จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี (A Study of Feedback on Religious Affairs Performance of Buddhist Priests from the Violence Situations in Pattani Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๕

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สำหรับ Try out)

เรียน เจ้าคณะจังหวัดยะลา-ปัตตานี-นราธิวาส ธรรมยุต

ด้วย จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี (A Study of Feedback on Religious Affairs Performance of Buddhist Priests from the Violence Situations in Pattani Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการทำสารนิพนธ์เรื่องนี้ นักศึกษามีความประสงค์ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สำหรับ Try out) บุคคลากรในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ใช้ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดีจากท่าน จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูพิทักษ์สุวรรณากร

ด้วย จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี (A Study of Feedback on Religious Affairs Performance of Buddhist Priests from the Violence Situations in Pattani Province)” โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูพินิจสมณการ

ด้วย จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี (A Study of Feedback on Religious Affairs Performance of Buddhist Priests from the Violence Situations in Pattani Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระวิสุทธิ์ วิสุทโธ

ด้วย จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี (A Study of Feedback on Religious Affairs Performance of Buddhist Priests from the Violence Situations in Pattani Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๖๙๖

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระสุทธิสมณวัตร

ด้วย จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง "การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี (A Study of Feedback on Religious Affairs Performance of Buddhist Priests from the Violence Situations in Pattani Province)" โดยมี ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำสารนิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ภาคผนวก ฉ
หนังสือจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ จว. ๒๓๒/๒๕๖๕

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

TITLE : A STUDY OF FEEDBACK ON RELIGIOUS AFFAIRS PERFORMANCE OF BUDDHIST PRIESTS FROM THE VIOLENCE SITUATIONS IN PATTANI PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

เฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในการประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๖ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๓๙๓/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหาเขวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ช

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดียิ่ง จึงขอขอบคุณท่านผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์ ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถาม

<u>ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม</u>

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริง เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. อายุ □ ต่ำกว่า 20 ปี □ 21 - 35 ปี □ 36 - 55 ปี □ 56 - 75 ปี □ 75 ปีขึ้นไป

2. จำนวนพรรษา

□ น้อยกว่า 10 พรรษา □ 11 – 20 พรรษา

□ 21 - 30 พรรษา □ มากกว่า 30 พรรษา

3. วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ

□ ประถมศึกษา □ มัธยมศึกษา

□ อนุปริญญา □ ปริญญาตรี

□ ปริญญาโทขึ้นไป

4. วุฒิการศึกษาทางธรรม

□ นักธรรมชั้นตรี □ นักธรรมชั้นโท

□ นักธรรมชั้นเอก □ ไม่มีวุฒิทางธรรม

5. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

□ ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ. 3 □ เปรียญโท ป.ธ. 4 – ป.ธ. 6

□ เปรียญเอก ป.ธ. 7 – ป.ธ. 9 □ ไม่มีวุฒิเปรียญ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ว่าได้รับผลกระทบระดับใดที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

5 หมายถึง ได้รับผลกระทบรุนแรงในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ได้รับผลกระทบรุนแรงในระดับมาก

3 หมายถึง ได้รับผลกระทบรุนแรงในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ได้รับผลกระทบรุนแรงในระดับน้อย

1 หมายถึง ได้รับผลกระทบรุนแรงในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี	ระดับความรุนแรงที่ได้รับผลกระทบ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
	1.ผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน					
1.	การออกบิณฑบาต					
2.	การฉันภัตตาหาร					
3.	จำนวนปัจจัยทำบุญเป็นค่าใช้จ่ายภายในวัด					
4.	การเดินทางไปทำกิจธุระนอกวัด					
5.	การทำกิจของสงฆ์ภายในวัด เช่น ทำความสะอาดวัด ซ่อมแซมทำนุบำรุงเสนาสนะภายในวัดฯลฯ					
	2. ผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา					
6.	รูปแบบของการจัดพิธีกรรมทางศาสนา					
7.	ระยะเวลาในการจัดพิธีกรรมทางศาสนา					
8.	จำนวนพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมกิจกรรมทางศาสนา					
9.	การสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม					
10.	การใช้สื่อ เครื่องเสียง และอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา					

ข้อที่	ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี	ระดับความรุนแรงที่ได้รับผลกระทบ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
	3. ผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
11.	การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม					
12.	การเข้าวัดปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน					
13.	การอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั่วไป					
14.	การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวพุทธ					
15.	การออกไปแสดงธรรมตามบ้านเรือนของญาติโยม					
	4. ผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์					
16	การร่วมประชุมปรึกษาหารือกิจการของคณะสงฆ์					
17	.การจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนงานของคณะสงฆ์					
18	การติดต่อประสานงานของคณะสงฆ์ตามวัดต่างๆ					
19	การจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชน					
20	การให้บริการอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้แก่ประชาชน					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ซ
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ-สกุล.....

ตำแหน่ง.....

วัน/เวลาที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

1) ท่านคิดว่าจากเหตุการณ์ความไมสงบในจังหวัดปัตตานี ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) ท่านคิดว่าท่านคิดแนวทางแก้ไขปัญหาจากเหตุการณ์ความไมสงบในจังหวัดปัตตานี ที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรควรมีแนวทางอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

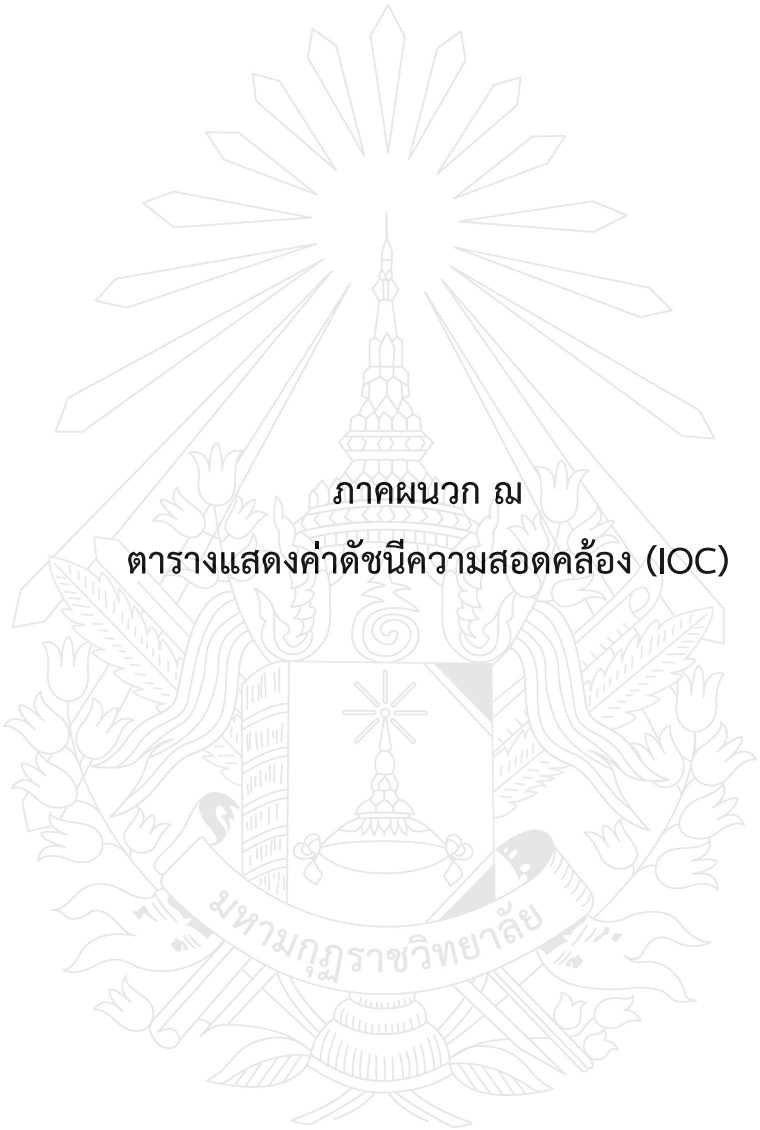
3) ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ฌ
ตารางแสดงค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม
โดยใช้เทคนิค IOC (Index Of Item-Objective Congruence)
เรื่อง การศึกษาผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร
จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล								
1	อายุ ☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 21 - 35 ปี ☐ 36 - 55 ปี ☐ 56 - 75 ปี ☐ 75 ปีขึ้นไป	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	จำนวนพรรษา ☐ น้อยกว่า 10 พรรษา ☐ 11 – 20 พรรษา ☐ 21 - 30 พรรษา ☐ มากกว่า 30 พรรษา	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา ☐ อนุปริญญา ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโทขึ้นไป	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	วุฒิการศึกษาทางธรรม ☐ นักธรรมชั้นตรี ☐ นักธรรมชั้นโท ☐ นักธรรมชั้นเอก ☐ ไม่มีวุฒิทางธรรม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
5	วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ☐ ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ. 3 ☐ เปรียญโท ป.ธ. 4 – ป.ธ. 6 ☐ เปรียญเอก ป.ธ. 7 – ป.ธ. 9 ☐ ไม่มีวุฒิเปรียญ	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี								
1.ผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน								
1	การออกบิณฑบาต	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	การฉันภัตตาหาร	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	จำนวนปัจจัยทำบุญเป็นค่าใช้จ่ายภายในวัด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	การเดินทางไปทำกิจธุระนอกวัด	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
5	การทำกิจของสงฆ์ภายในวัด เช่น ทำความสะอาดวัด ซ่อมแซมทำนุบำรุงเสนาสนะภายในวัดฯลฯ	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2. ผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา								
6.	รูปแบบของการจัดพิธีกรรมทางศาสนา	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
7	ระยะเวลาในการจัดพิธีกรรมทางศาสนา	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
8	จำนวนพุทธศาสนิกชนที่มาร่วมกิจกรรมทางศาสนา	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
9	การสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
10	การใช้สื่อ เครื่องเสียง และอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3. ผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา								
11	การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
12	การเข้าวัดปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
13	การอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนทั่วไป	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
14	การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวพุทธ	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
15	การออกไปแสดงธรรมตามบ้านเรือนของญาติโยม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
	4. ผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์							
16	การร่วมประชุมปรึกษาหารือกิจการของคณะสงฆ์	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
17	.การจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนงานของคณะสงฆ์	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
18	การติดต่อประสานงานของคณะสงฆ์ตามวัดต่างๆ	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
19	การจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชน	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
20	การให้บริการอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้แก่ประชาชน	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ								
1	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม

โดยใช้เทคนิค IOC (Index Of Item-Objective Congruence)

เรื่อง ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี								
1	ท่านคิดว่าจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณรอย่างไรบ้าง	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	ท่านคิดว่าท่านคิดแนวทางแก้ไขปัญหาจากเหตุการณ์ความไมสงบในจังหวัดปัตตานี ที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุสามเณรควรมีแนวทางอย่างไรบ้าง ?	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ								
1	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

มหามกุฏราชวิทยาลัย

สรุป การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม
โดยใช้เทคนิค IOC (Index Of Item-Objective Congruence)
เรื่อง ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร
จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

ข้อ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล							
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 2 ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี							
1. ผลกระทบต่อศาสนกิจในชีวิตประจำวัน							
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
4	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
5	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2. ผลกระทบต่อการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา							
6	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
7	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
8	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
9	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
10	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
3. ผลกระทบต่อการเผยแพร่พระศาสนา							
11	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
12	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
13	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
14	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

ข้อ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
15	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
	4. ผลกระทบต่อการสนองงานคณะสงฆ์						
16	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
17	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
18	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
19	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
20	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ							
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

สรุป การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม
โดยใช้เทคนิค IOC (Index Of Item-Objective Congruence)
เรื่อง ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร
จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี

ข้อ	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			รวม	ค่า	สรุปผล	ข้อเสนอแนะ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	(ΣX)	IOC		
ตอนที่ 2 ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี							
1	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	
2	+1	+1	+1	3	1	ใช้ได้	

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์
เรื่อง ผลกระทบต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร
จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี
แต่ละข้อได้ค่า 1.00

ความเห็น

.....

.....

(ดร.สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร)
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ญ
ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α – coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0
a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.			

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.859	.860	20

Item Statistics			
	Mean	Std. Deviation	N
ต่อศาสนกิจ01	4.63	.490	30
ต่อศาสนกิจ02	4.50	.509	30
ต่อศาสนกิจ03	4.47	.507	30
ต่อศาสนกิจ04	4.63	.490	30
ต่อศาสนกิจ05	4.53	.507	30
ต่อการประกอบพิธีกรรม06	4.40	.498	30
ต่อการประกอบพิธีกรรม07	4.57	.504	30
ต่อการประกอบพิธีกรรม08	4.63	.490	30
ต่อการประกอบพิธีกรรม09	4.40	.498	30
ต่อการประกอบพิธีกรรม10	4.53	.507	30
ต่อการเผยแผ่11	4.60	.498	30
ต่อการเผยแผ่12	4.40	.498	30
ต่อการเผยแผ่13	4.57	.504	30
ต่อการเผยแผ่14	4.47	.507	30
ต่อการเผยแผ่15	4.57	.504	30
ต่อการสนองงานคณะสงฆ์16	4.63	.490	30
ต่อการสนองงานคณะสงฆ์17	4.50	.509	30
ต่อการสนองงานคณะสงฆ์18	4.47	.507	30
ต่อการสนองงานคณะสงฆ์19	4.63	.490	30
ต่อการสนองงานคณะสงฆ์20	4.53	.507	30

ภาคผนวก ฎ
รูปภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

\

พระครูพิทักษ์สุวรรณาการ

(เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2566)

พระสุทธิสมณวัตร

(เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2566)

พระวิสุทธิ์ วิสุทโธ

(เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2566)

พระครูพินิจสมณการ

(เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2566)

พระครูสิริพรหมสุนทร
(เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2566)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	:	จ่าสิบตรีเฉลิมเกียรติ ศักดิ์เศรษฐ์
วัน เดือน ปีเกิด	:	5 ธันวาคม 2529
สถานที่เกิด	:	จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	:	133/1 หมู่ที่ 6 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
ตำแหน่งงานปัจจุบัน	:	รับราชการทหาร สังกัดกองพันทหารที่ 15 กองพลทหารราบปัตตานี
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	:	กองพลทหารราบปัตตานี
ประวัติการศึกษา	:	ศาสนศาสตรบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย